August Strindberg

Ved havbrynet

Skærgårdsfortælling

Bibliotek 1800

August Strindberg

Ved havbrynet

Skærgårdsfortælling

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af August Strindberg: *Ved havbrynet* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of August Strindberg: *Ved havbrynet* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Første kapitel

Ude på Gåsstensfjorden lå en majaften en af toldvæsnets sejlbåde og krydsede. De længst bortliggende skær begyndte at blåne og på den klare himmel dannede der sig skyer efterhånden som solen sank; uden for næssene mærkedes allerede et uroligt skvulp, og ubehagelige ryk i råsejlet bebudede, at landvinden snart ville brydes mod nye luftstrømninger ovenfra, udefra og bagfra.

Ved roret sad toldkontrolløren på Österskär, en kæmpe med langt sort fuldskæg, og syntes nu og da at veksle øjekast med de to toldbetjente, der sad i forenden og af hvilke den ene passede klostangen, som holdt det store råsejl i vinden.

Fra tid til anden kastede manden ved roret et undersøgende blik på den lille herre, der sad, tilsyneladende ængstelig og frysende, ved masten, nu og da strammende plaiden fastere om maven og underlivet.

Kontrolløren må have fundet noget komisk i hans udseende, for han vendte sig ofte til siden ligesom for, sammen med skråtobaksaucen, at spytte en påtrængende latter bort.

Den lille herre var klædt i en bæverfarvet forårsfrakke, under hvilken der stak frem et par vide benklæder af mosgrøn trikot, som forneden bredte sig ud over et par krokodilleskindsstøvler med sorte knapper og skafter af brunt klæde. Af underdragten sås næsten intet, men om halsen havde han viklet en cremefarvet "foulard", og hans hænder beskyttedes af et par laksefarvede treknaps glacéhandsker, af hvilke den højre ved håndleddet var omsluttet af et tykt ciseleret guldarmbånd i

form af en slange, der bider sig i halen. På handskernes fingre sås ophøjninger som af ringe. Ansigtet – så meget, man kunne se af det – var magert og ligblegt, og et par små, tynde moustacher med opviksede ender gav det et lidt eksotisk udtryk. Hatten var skudt tilbage og lod et sort ligeklippet pandehår komme til syne som et stykke af en kalot.

Det, der mest syntes at fængsle bådførerens opmærksomhed, var armbåndet, moustacherne og pandehåret.

Under den lange tur fra Dalarö havde manden ved roret, der var en stor humorist, søgt at indlede muntre samtaler med fiskeriinspektøren, som han efter ordre skulle sejle ud til stationen ved Österskär, men den unge doktor havde vist en sårende uimodtagelighed for de temmelig nærgående morsomheder, i hvilken anledning toldmanden var kommet på det rene med, at "instruktøren" var stor på det.

Imidlertid friskede vinden op efter at man havde passeret Hansten i luvart, og det store sejl begyndte at slå på en uhyggelig måde. Inspektøren, som havde siddet med et af flådens søkort i hånden og gjort notitser efter de spørgsmål, han nu og da fremkastede, stoppede kortet i lommen og henvendte sig til manden ved roret med en stemme, som mere lignede en kvindes end mands:

– Vær så god at sejle lidt forsigtigere!

– Er instruktøren bange? svarede kontrolløren drillende.

– Ja, jeg er bange for at miste mit liv; det ønsker jeg at bevare.

– Ikke bange for andres? fortsatte kontrolløren.

– I det mindste ikke så meget som for mit eget, replicerede inspektøren. Og at sejle er en farlig beskæftigelse, særlig med råsejl.

– Så-å! Har De da tidligere sejlet meget med råsejl?

– Aldrig nogensinde! Men jeg kan jo se, hvor vindens styrke virker, kan udregne, hvor stor modstand bådens vægt kan gøre, og forstår meget godt at bedømme, når sejlet "slår bak".

– Nå, tag så selv roret! vrissede toldkontrolløren.

– Ne-j! Det er Deres bestilling; jeg kører ikke på kuskebukken, når jeg er ude på embedsvegne.

– Herren forstår sig vel ikke på at sejle; det er vel sagen!

– Forstår jeg det ikke, så er det sikkert meget let at lære, eftersom hveranden skoledreng kan det og hver eneste toldbetjent kan det – således ingen skam for mig ikke at kunne det! Sejl nu bare forsigtigt, for jeg ønsker ikke at blive våd og vil nødig ødelægge mine handsker.

Det var ren besked, og toldkontrolløren, som var den store mand på Österskär, følte sig her noget reduceret. Efter en bevægelse med roret fyldtes sejlet igen, båden tog god fart og holdt ud mod skæret, hvis hvide toldbygning skinnede grelt i solnedgangens belysning.

Den indre skærgård forsvandt i horisonten og man følte at man forlod ethvert læ, nu da man skulle ud på det store vand, som bredte sig ubegrænset med et truende mørke mod øst. Her var ingen udsigt til at kunne krybe i læ bag en holm eller et skær, ingen mulighed for at lægge op og rebe hvis der kom storm; midt ud i faren måtte man, og over det mørke svælg ud til det lille skær, som ikke så større ud end en bøje, der var kastet i havet. Inspektøren, der som antydet var omhyggelig for sit liv og intelligent nok til at kunne beregne sin ubetydelige modstandsevne overfor en overmægtig naturs umådelige vælde, følte sig uhyggelig til mode. Han gjorde sig med sine

seksogtredive år ingen illusioner angående styrmandens indsigt og mod, og han betragtede på ingen måde dennes brune ansigt og store fuldskæg som noget der indgød tillid; han troede ikke, at en muskuløs arm kunne beherske en vind, der blæste med mange tusinde punds tryk mod en vaklende sejlflade, og han gennemskuede det mod, som kun var bygget på mangelfuld viden. Hvilken dumhed, tænkte han, at udsætte sit liv for fare i en lille åben båd, når der findes dæksfartøjer og dampskibe! Hvilken utrolig enfoldighed at hejse et så stort sejl på en granmast, der bøjede sig som en flitsbue, når vinden tog stærkt fat. Lævantet hængte ganske slapt, forstaget ligeledes, og hele vindens tryk lå på luvarts vante, som oven i købet så ud til at være råddent. At overgive sig til et så usikkert slumpetræf som nogle hamperebs større eller mindre sammenhængskraft, ville han ikke. Ved det næste vindstød vendte han sig derfor om til toldbetjenten, som sad ved faldet, og befalede med en bestemt, gennemtrængende stemme: Tag sejlet ned!

Toldbetjenten tittede agterover for at indhente styrmandens billigelse, men inspektørens befaling gentoges øjeblikkelig og med et sådant eftertryk, at sejlet faldt.

Nu begyndte toldkontrolløren i agterstævnen at råbe:

– Hvem fan'n kommanderer manøvreringen i min båd?

– Jeg, svarede inspektøren.

Og derpå henvendte denne sig til manden i forstævnen med en ny ordre:

– Stik årerne ud!

Årerne blev stukket ud, og båden kastedes nogle gange uden styr fra den ene side til den anden, for toldkontrolløren havde i hidsighed forladt roret med en ytring som:

– Ja, så må han selv sidde til rors!

Inspektøren havde straks indtaget pladsen agterude og rorpinden lå under hans arm, inden kontrolløren havde bandet færdig.

Glacéhandskerne revnede straks, men båden gjorde jævn fart, medens kontrolløren sad og grinede i skægget parat til at lægge ud med en åre for at sætte bådens kurs. Men inspektøren skænkede ikke den tvivlende søulk den ringeste opmærksomhed; han stirrede kun skarpt ud mod vindsiden og kunne snart kende forskel på dønningen med dens mange favne lange hulning og vindbølgerne med deres korte brydning. Og efter at han med et blik agterover havde mærket sig afdriften og strømsætningen, stod det snart klart for ham hvilken kurs han skulle holde, for ikke at blive drevet forbi Österskär.

Toldkontrolløren, som længe havde søgt at fæste inspektørens sorte, brændende øjne på sig, for at de skulle lægge mærke til hans spot, blev snart træt, for det var ligesom disse øjne ikke ville tage imod noget som helst fra ham, som om de ville holde sig rene fra berøring med noget, der kunne forstyrre eller tilsmudse, og efter en stunds forløb blev toldkontrolløren nedslået og adspredt, og gav sig til at følge manøvreringen med interesse.

Solen var nu dalet ned i horisonten, og søerne brød sig rødligsorte med mørkegrønne kanter; og når bølgekammene rejste sig højest, bredte der sig et græsgrønt skær over dem og skummet sprudlede solbelyst rødt, champagnefarvet; snart lå båden nede i skumring snart oppe på bølgeryggen, hvor de fire ansigter oplystes et øjeblik for straks derpå atter at formørkes.

Men ikke alle bølger brød sig mod båden, nogle gyngede frem og vuggede sagte med fartøjet, løftede det og sugede det fremad. Det var ligesom den lille styrmand på afstand kunne bedømme, når en brodsø skulle komme; med en let bevægelse med rorpinden tog han så imod den, faldt af eller smuttede imellem de frygtelige, grønne bølger, der truende sprang frem og ville begrave båden.

Sagen var den, at faren i virkeligheden var forøget ved at tage sejlet ned, for den drivende kraft var derved formindsket og sejlets løftende evne måtte man nu undvære; derfor begyndte nu også toldkontrollørens forbavselse over den dygtige manøvrering at gå over til beundring.

Han så på det blege ansigts vekslende udtryk og de sorte øjnes bevægelser, at der indenfor foregik beregninger af en mere end almindelig art, og efter at han, for ikke at blive betragtet som overflødig, havde stukket en åre ud, mente han at tiden var kommet, da han burde give sin anerkendelse frivilligt tilkende, inden den blev ham fratvunget.

– De har været på søen før i dag?

Inspektøren, som dels var stærkt optaget, dels ville undgå ethvert berøringspunkt for ikke i et øjebliks svaghed at blive narret af det tilsyneladende overlegne i kæmpens ydre, svarede ikke.

Hans højre handske var revnet og armbåndet gledet ned. Da nu glødilden oppe på bølgekammene var slukket og skumringen indtrådt, tog han med den venstre hånd en monokel op af vestelommen og satte den i det højre øje, drejede hovedet til forskellige sider, som om han tog landkending, hvor

der intet land var synligt; derpå henkastede han til de foransiddende:

– I har intet fyr på Österskär?

– Nej, desværre! svarede kontrolløren.

– Har I da grunde udenfor?

– Rent vand!

– Men man kan tage kending på Landsorts og Sandhamns fyr?

– Kun ubetydeligt på Landsorts, mere på Sandhamns, svarede kontrolløren.

– Nå, sid nu stille på jeres pladser, så går det nok, afsluttede inspektøren, som syntes at have gjort sit bestik på de tre mænds hoveder og nogle ukendte punkter i det fjerne.

Skyerne havde trukket sig sammen og majskumringen veget pladsen for et halvmørke. Man ligesom gyngede frem i en tynd, men samtidig uigennemtrængelig mørk masse, og søerne hævede sig nu kun som mørkere skygger mod luftens halvskygge, stak hovederne under båden, tog den på ryggen og dukkede fladt udrullede op på den anden side. Men at kende ven fra fjende blev vanskeligere og beregningerne usikrere. To årer var ude på læsiden og en til luvart, og ved anvendelsen af større eller mindre kraft i det rette øjeblik skulle båden holdes på ret køl.

Inspektøren, som snart ikke så andet end de to fyr i nord og syd, måtte nu erstatte synet med hørelsen. Men inden han kunne vænne sig til, af bølgens brøl, suk og hvæsen at kende forskel mellem en brodsø og en vindbølge, var vandet allerede trængt ind i båden, så at han måtte redde sine fine støvler ved at sætte fødderne op på rælingen.

Det varede dog ikke længe, inden han havde gjort sig fortrolig med søernes harmonilære; han kunne endog høre på bølgegangens tempo, når faren nærmede sig, føle på det højre øres trommehinde, når vindens tryk blev hårdere og truede med at oprøre vandet endnu voldsommere; det var som om han havde improviseret nautiske og meteorologiske instrumenter af sine stærkt modtagelige sanser, som ledningerne stod åbne til fra hans store hjernebatteri, som skjultes af den løjerlige lille hat og det sorte hundefriserede pandehår.

Folkene, som ved vandets indtrængen havde mumlet nogle rebelske ord, tav nu, da de mærkede hvorledes båden ilede fremad, og ved hvert kommandoord, luvart eller læ, vidste de til hvilken side, de skulle sætte størst kraft på.

Inspektøren havde taget sin pejling på de to fyr og benyttede lorgnettens firkantede glas som distancemåler, men vanskeligheden ved at holde kursen lå i, at der intet lys var synligt fra husvinduerne på skæret, fordi husene var bygget i læ af klippedraget. Efter at nu roningen var fortsat en times tid, blev efterhånden en mørk forhøjning synlig mod horisonten forude. Styrmanden, som ikke ved at søge tvivlsomme råd ville risikere en forstyrrende indflydelse på sine egne intuitioner, som han stolede mere på, holdt i al stilhed ned mod det, han antog for skæret eller i det mindste en af de udenfor liggende holme, trøstende sig med, at når han kun kunne nå et fast punkt, ville det altid være bedre end denne svæven mellem luft og vand. Men den mørke væg nærmede sig med en hurtighed, som tilsyneladende var større end bådens fart, så at der opstod mistanke hos ham om, at det ikke var så rigtigt fat med kursen, som det burde være. For at få vished om hvad der var i vejen og

samtidig give et signal for det tilfælde, det mørke punkt skulle være et fartøj, som havde forsømt at tænde sine lanterner, fremtog han en æske med stormtændstikker, strøg hele indholdet af mod strygefladen og holdt dem op i luften et øjeblik, hvorpå han slyngede dem bort således, at de lyste op i en afstand af nogle favne fra båden. Lyset havde kun i et sekund gennemtrængt mørket, men det maleri, der kom til syne som et laterna magica, fæstnede sig flere sekunder for inspektørens øjne. Han så drivis skruet op på en grund, mod hvilken bølgerne brød sig som en grottehvælving over en kæmpeknude af kalkspat; og han så en sværm isænder og måger lette og drukne i mørket, ud af hvilket der kun hørtes et gennemtrængende, mangestemmigt skrig. Synet af brodsøen havde virket på inspektøren som på den dødsdømte synet af den kiste, hans legeme skal ligge i, og han følte i dette øjeblik en dobbelt dødsfare: kulde og kvælning, men angsten, som lammede hans muskulatur, vækkede samtidig alle sjælelivets skjulte kræfter, så at han i en brøkdel af et sekund kunne udføre en nøje beregning af farens størrelse, udregne de eneste midler til at undkomme og derpå udråbe kommandoordet: Stop!

Mændene, der havde siddet med ryggen vendt mod brændingen og ikke lagt mærke til den, hvilede på årerne; båden blev suget ind mod brodsøen, der havde en højde af en tre-fire meter, bølgen brød højt over fartøjet som en grøn kuppel af flaskeglas, gik ned på den anden side med hele sin vandmasse og båden ligesom udspyedes til luvart halvfyldt med vand og med passagererne halvkvalte af det forfærdelige lufttryk. Tre skrig som fra mareredne sovende lød på én gang, men fra den fjerde mand hørtes ikke en lyd. Han gjorde kun en

bevægelse med hånden ad skæret til, hvor et lys nu sås glimte i nogle kabellængders afstand, så sank han ned mod agterstavnen og blev liggende.

Båden hørte op med at gynge, for man var kommet i smult vand; rorkarlene sad endnu som drukne og dyppede årerne mekanisk i vandet, men man behøvede ikke længere at ro, for båden blev sagte drevet ind i havnen af pålandsvinden.

– Hvad har I i båden, godtfolk? hilste en gammel fisker efter at han havde sendt et af blæsten opsnappet Godaften ud til de ankomne.

– Det skal forestille en fiskeriinstruktør, hviskede toldkontrolløren efter at have trukket båden på land bag ved et skur.

– O-ho, det er sådan en, der skal have sin næse i garnene! Han skal blive behandlet efter fortjeneste, mente fiskeren Öman, som syntes at være en slags overhoved for øens fattige, fåtallige befolkning.

Toldkontrolløren ventede, at inspektøren skulle vise tegn til at ville stige i land, men da den lille bylt, som lå i agterstavnen, ikke rørte sig, skrævede han urolig over i båden, fattede med begge armene det sammensunkne legeme og bar det i land.

– Er det forbi med ham, spurgte Öman, i en tone, af hvilken man mærkede, han ikke skulle have noget imod at det var tilfældet.

– Ja, meget liv er der ikke i ham, svarede kontrolløren, og bar sin våde byrde op til huset.

Der var noget af kæmpen og Tommeliden i det syn, der frembød sig, da den store toldkontrollør trådte ind i sin broders køkken, hvor svigerinden stod ved komfuret. Og da han lagde

den lille krop på en slagbænk, lyste der et træk af medlidenhed ud af det mægtige skæg under den lave pande.

– Se her har vi fiskeriinspektøren, Marie, hilste han og tog svigerinden om livet. Hjælp os nu med at få noget tørt på ham og noget vådt i ham, så at han kan komme op på sit værelse!

Inspektøren gjorde en ynkelig og lattervækkende figur, som han lå der på den hårde træbænk. Den opstående hvide flip snoede sig som en smudsig klud om halsen; alle fingrene på den højre hånd stak ud af den revnede handske, som de opblødte manchetter hang ned over, fastklistrede af den opløste stivelse; de små krokodilleskindsstøvler havde tabt al glans og form, og det var kun med den største møje, kontrolløren og hans svigerinde kunne få dem trukket af fødderne.

Da de langt om længe havde fået de fleste af klæderne af havaristen og kastet tæpper over ham, bragte man ham kogt mælk og brændevin. Efter at de så havde rusket i den syges arme, løftede kontrolløren det lille legeme op mod sin skulder og hældte forsigtigt mælken i den under et par lukkede øjne åbnede mund. Men da svigerinden bagefter kom med drammen, syntes lugten af denne at virke som en voldsom gift på inspektøren. Med en håndbevægelse slog han glasset til side, åbnede øjnene og spurgte lysvågen, som om han lige havde afsluttet en styrkende søvn, efter sit værelse.

Det var naturligvis ikke i orden, men skulle være det i løbet af en time, blot han nu ville ligge stille her og vente så længe.

Og nu lå inspektøren der og fordrev en utålelig time med at lade øjnene løbe over den kedelige stues møblement og beboere. Alt var gjort så billigt som muligt, egentlig kun indrettet for at have tag over hovedet. De hvide, utapetserede vægge var

abstrakte som begrebet staten, fire hvide rektangler, der indesluttede et rum, som var dækket af en hvid rektangel: upersonligt hårdt som et hotelværelse, der ikke er indrettet til stadigt ophold, kun til flygtige gæster. At tapetsere for sine eftermænd eller for staten, havde hverken den nuværende toldembedsmand eller hans forgængere haft lyst til. Og midt i denne døde hvidhed stod mørke møbler af dårligt fabriksarbejde og halvmoderne snit: et rundt spisebord af knastet fyrretræ, malet i valnøddebejdsning og fuldt af hvide ringe efter tallerknerne; stole af samme materiale og tilsnit, med høje rygge, af og til vaklende på tre ben; en udtrækssofa, lavet ligesom færdigsyede herreklæder af det mindst mulige og billigste materiale. Intet var formålstjenligt, intet syntes at kunne opfylde sin bestemmelse: at indbyde til hvile og bekvemmelighed, og var derfor uskønt til trods for de pålimede papmaché-ornamenter.

Da kontrolløren satte sin brede bag på stolens rottingsæde og lænede sin vældige skikkelse tilbage mod rygstødet, ledsagedes denne manøvre af en irriterende knagen i møblet og en vrissende opfordring fra svigerindens side om at være forsigtig med andres ting, hvilket kontrolløren besvarede med et nærgående kærtegn og et øjekast, der ikke levnede plads for tvivl om arten af det forhold, der eksisterede imellem dem.

Den beklemmelse, som hele værelset havde fremkaldt hos inspektøren, forøgedes ved opdagelsen af denne disharmoni i familien. Som naturforsker havde han ikke den gængse opfattelse af tilladeligt og utilladeligt, men derimod et stærkt udpræget instinkt med hensyn til det formålstjenlige i visse af naturlovenes anordninger, og han led, når han så naturens bud

blive overtrådte. Det foreliggende tilfælde var for ham, som om han i sit laboratorium havde fundet en syre, der lige siden verdens skabelse havde plejet kun at forene sig med én base, men som nu imod sin natur dannede forening med to. Det forvirrede hans opfattelse af udviklingen fra fælles befrugtning til engifte, og han følte sig sat tilbage til urtiden blandt vilde menneskehorder, der levede en massetilværelse som korallerne, inden udvalg og krydsning havde frembragt individuel personlig eksistens og nedstamning.

Og da han så en toårs lille pige med et hoved, der var for stort, og med fiskeagtige, udstående øjne liste omkring i værelset som om hun var bange for at vise sig, mærkede han straks, at den tvivlsomme herkomst havde kastet tvedragtsfrø, virket opløsende, forstyrrende, og han kunne let udregne, at den tid ville komme, da det levende vidne som et farligt vidne uforskyldt ville komme til at undgælde.

Medens disse tanker beskæftigede ham, åbnedes døren og husets herre trådte ind.

Det var toldkontrollørens broder, som endnu ikke var nået videre end til en toldbetjents underordnede stilling. I legemlig henseende var han nok så godt udrustet som kontrolløren, og havde samtidig et blondt, åbent, venligt og tillidsfuldt udseende.

Efter at have sagt et muntert Godaften, slog han sig ned ved broderens side, løftede barnet op på sit knæ og kyssede det.

– Vi har fået fremmede, meddelte kontrolløren og pegede på sofaen, hvor inspektøren lå: Det er fiskerinstruktøren, som skal bo her ovenpå.

– Så, er det ham? svarede Vestman og rejste sig for at hilse.

Han nærmede sig sofaen med barnet på armen, og da han var husets vært – kontrolløren boede nemlig som ugift kun til leje hos ham – anså han det for sin pligt at byde gæsten velkommen.

– Ja, vi har det tarveligt herude, tilføjede han efter nogle velkomstord, men min kone er ikke så gal til at lave mad, for hun har tidligere tjent hos fine folk inden hun for tre år siden giftede sig med mig; men efter at vi fik ungen, blev der jo noget andet at tænke på – ja, ja, børn får man, når man hjælpes ad – ikke fordi, at jeg behøver hjælp, som man siger!

Inspektøren forbavsedes over den underlige vending, den lange sætning tog, og spurgte sig selv, om manden da vidste noget, eller om han foreløbig kun følte, at alt ikke var som det burde være. Hvor var det dog muligt, at den, der var interesseret i spørgsmålet, ikke havde mærket noget i løbet af et par år?

Han følte væmmelse ved det hele og vendte sig ind imod væggen for at blunde og fordrive resten af ventetiden med at fremmane billeder af en behageligere art.

Men det lykkedes ham ikke at gøre sig døv. Mod sin vilje hørte han en samtale, der kort forinden havde været livlig, fortsættes, som om ordene, før de udtaltes, blev udmålt med en tommestok, og når der opstod tavshed, udfyldtes denne af manden, der ligesom var bange for stilheden, frygtede for at høre noget, han ikke ville høre, og som kun ved at beruse sig i sin egen ordstrøm kunne overvinde sin uro.

Da til sidst timen var forløbet og der endnu ikke hørtes noget om værelset, rejste inspektøren sig og spurgte, om det nu var færdigt.

– Jo, mente værtinden, det var jo på en måde nok færdigt, men …

Inspektøren anmodede nu i en befalende tone om straks at blive ført til sit værelse, idet han i pyntelige udtryk mindede om, at han ikke var gæst hos nogen, men rejste i regeringens ærinde, og at han kun fordrede, hvad han havde ret til og hvad han skulle have i overensstemmelse med den til Dalarö toldkammer fra Indenrigsministeriet gennem generaltolddirektionen udfærdigede ordre.

Dette var rene ord. Med et lys i hånden fulgte Vestman straks den strenge herre ovenpå til et kvistværelse, hvor intet i arrangementet antydede årsagen til den føromtalte times udsættelse.

Det var et temmelig stort rum, med lige så hvide vægge som nedenunder, og det store vindue midt på den længste væg præsenterede sig som et sort hul, gennem hvilket mørket strømmede ind i værelset, uden at hindres af gardiner.

Der stod en opredt seng, så simpel, at den snarere lignede en forhøjning, der var opstillet for at hindre træk fra gulvet; endvidere et bord, to stole og en servante. Inspektøren kastede et fortvivlelsens blik omkring sig, da han, som var vant til at få øjet mættet af indtryk, kun så disse få nødvendighedsartikler udplantet i det tomme rum, hvor tællelyset kæmpede en hård strid med mørket, og hvor det store vindue syntes at opsluge enhver lysstråle, der frembragtes af den brændende prås.

Inspektøren følte sig så nedslået, som om han efter en halv menneskealders kamp for at opnå forfinelse, god samfundsstilling, luksus, var styrtet ned igen i fattigdom, flyttet ned i en lavere klasse, som om hans sans for skønhed og

intelligens var sat i fængsel, berøvet sin næring, var kommet på en straffeanstalt! Disse nøgne vægge dannede middelalderens klostercelle, hvor askesen, hvor tomheden hidsede den hungrende fantasi til at tære på sig selv, fremkalde lysere eller mørkere syner, blot for at komme ud af et intet. Det hvide, det formløse, det farveløse intet i væggens kalkning fremtvang en udsmykningsdrift, som den vildes hule eller løvhytte aldrig har fremmanet, som skoven med dens stedse skiftende farver og bevægelige konturer har gjort undværlig, en drift, som hverken sletten, eller heden med luftens rige farvespil, eller det utrættelige hav har sat i bevægelse.

Han følte pludselig en brændende lyst til i et øjeblik at overmale væggene med solrige landskaber med palmer og papegøjer, udspænde et persisk tæppe under loftet, lægge dyrehuder på de som en kontorbog linierede gulvfjæl, opstille hjørnesofaer med små borde foran i krogene, anbringe en hængelampe over et rundt bord med tidsskrifter og bøger på, stille et piano mod den korte væg, dække den lange med boghylder og henne i sofahjørnet placere en lille kvindeskikkelse, ligemeget hvilken! Ligesom lyset på bordet stred sin kamp imod mørket, arbejdede hans fantasi på værelsets indretning; men så slap den pludselig taget, alt forsvandt, og de uhyggelige omgivelser skræmmede ham i seng, hvorpå han slukkede lyset og trak tæppet over hovedet.

Vinden rystede hele kvistudbygningen, vandkaraflen klirrede mod glasset, lufttrækket gik gennem værelset fra vindue til dør og rørte undertiden ved hans hår, som var blevet stridt af søvinden; det var da som om nogen strøg med sin hånd over hans hoved. Og mellem vindstødene slog de store brodsøer,

ligesom paukeslagene i et orkester, dumpt mod de udhulede klipper på skærets søndre odde. Og da han til sidst havde vænnet sig til vindens og bølgernes ensformige lyd, hørte han lige før han sov ind en mandsstemme i stuen nedenunder forestave aftenbønnen for et barn.

Andet kapitel

Da inspektøren efter en tung, dødlignende søvn, en følge af den foregående dags anstrengelser og den stærke søluft, vågnede om morgenen og tittede op over sengetæppet, overraskedes han først af en gådefuld stilhed, der tillod øret at opfange smålyde, som han ellers aldrig plejede at lægge mærke til. Han hørte selv den mindste bevægelse i lagenet, når det hævede sig ved hans åndedræt, han hørte hårets gnidning mod dyneværet, pulsslaget i halsåren, den vaklende sengs svage repetition af hjerteslaget. Han hørte stilheden, for vinden havde nu fuldstændig lagt sig og kun dønningens slag mod den i strandens udhulinger sammenpressede luft genlød hvert halve minut. Fra sengen, som stod lige for vinduet, så han i den nederste rude noget blåt, mere blåt end luften; det bevægede sig sagte hen imod ham som om det ville komme ind gennem vinduet og oversvømme værelset. Han vidste, at det var havet, men det forekom ham så lille og hævede sig som en lodret væg i stedet for at brede sig som en vandret flade, for de lange, fuldt solbelyste dønninger fremkaldte ingen skygger, som øjet kunne danne sig et perspektivisk billede af.

Han stod op, tog nogle klæder på og åbnede vinduet. Den rå, fugtige luft inde i kammeret fo'r ud, og fra havet strømmede der ind en lun drivhusluft, som i flere timer havde været opvarmet af den strålende majsol. Neden for vinduet så han sønderrevne stenskred, i hvis revner der lå små, støvede snedriver, ved siden af hvilke der blomstrede hvide gåseurter, godt beskyttede af et mosleje, og beskedne stedmoderblomster

med sultens gule og kuldens blåviolette udseende, hejsende deres fattige lands fattige farver ved den første vårsol. Længere nede krøb lyngen, og revlingen tittede ud over skrænterne, nedenfor hvilke der lå et oplag af hvidt sand, som havet havde pulveriseret, og i hvilket marehalmens spredte planter var stukket ned. Så kom tangbæltet som et mørkt skærf eller en skoning på det hvide sand, øverst oppe næsten kulsort af fjorgammelt tang, med visne grankviste og fiskeben, og ved vandkanten skiddenbrun af de sidste friske tangplanter, som, krusede og knudrede, dannede cheniller på garneringen. Og inden for på strandstien lå toppen af en gran, afbarket, flået, sandslebet, gennemvasket af vandet, poleret af vinden, bleget af solen, lignende brystkassen af et skeletteret mammutdyr. Og rundt om dette træ lig et helt osteologisk museum af lignende skeletter eller brudstykker af sådanne. Her lå en opdreven mærkestang, som i årevis havde været vejviser ved sejlløbet, og som nu med den tykke underdel så ud som en girafs lårpibe med hofteskålen; her lå en hel busk som ådslet af en druknet kat med den hvide, tynde rod udstrakt som halebenet.

Uden for stranden lå rev og klipper, som det ene øjeblik glinsede vådt i solskinnet for det næste at druknes af dønningerne, som med et plump gik over dem, eller, når de savnede tilstrækkelig kraft, knustes og kastede et vandfald af skum lige op i vejret.

Længere ude lå havet blankt og stille, dér kom man ud på det store flak, som fiskerne kaldte det, og nu i morgentimerne strakte havet sig som en blå dug, uden rynker, men bølgende som et flag. Denne store runde flade ville have virket trættende, hvis der ikke uden for revet havde ligget en rød bøje opankret,

der præsenterede sig som seglet på et brev og lyste op på den ensformige flade.

Dette var havet, ganske vist ikke noget nyt for inspektør Borg, som havde set adskillige dele af verden, men det var det øde hav og ligesom set i et "underfireøjne". Det skræmte ikke som skoven med dens dunkle skjul, men virkede beroligende som et åbent, stort, blåt, trofast øje. Alt kunne overskues på én gang, her var ingen baghold, ingen smuthuller. Det smigrede beskueren, når han så denne cirkel omkring sig, hvori han stedse selv forblev midtpunktet, hvilken plads, han end indtog. Den store vandflade var ligesom en legemliggjort udstrålning fra beskueren, som, så længe han stod på land, følte sig fortrolig med denne nu ufarlige magt, overlegen over for dens mægtige kraftmidler, der nu ikke kunne ramme ham. Da han mindedes de livsfarer, han aftenen forud havde udstået, den angst, den vrede, han havde gennemgået i kampen mod en brutal fjende, som det dog var lykkedes ham at overliste, lo han ædelmodigt ud mod den besejrede, som kun havde været et blindt værktøj i vindens tjeneste og som nu strakte sig hvilende i solskinnet.

Dette var Österskär, det klassiske, fordi det har sin gamle historie, sin blomstrings- og forfaldsperiode; det gamle Österskär, som i middelalderen var et stort fiskerleje, bekendt for sit vigtige strömmingsfiskeri, og som havde sine egne laugsartikler, der endnu opbevares.

Strömmingen har for Upp-Sverige og Norrland haft samme opgave som silden for Sveriges vestkyst og Norge, og er ikke andet end en sildeart, der er tilpasset efter og produkt af Østersøens små forhold. Efterspurgt, når silden var knap og

dyr, og genstand for en mindre livlig efterspørgsel, når sildefiskeriet var rigeligt, har den længe været Mellemsveriges vinterføde og det i den grad, at man endnu i en vise kan finde de af dronning Kristina indkaldte franskmænds klagesang over det evige fladbrød og den uendelige strömming. For en menneskealder siden lønnede de store jordejendomsbesiddere deres hovbønder med sild, men da sildefangsten tog af, forandredes naturpræstationen sild til saltet strömming. Priserne steg og fiskeriet, som tidligere kun blev drevet jævnt hen til husbehov, antog nu spekulationens hidsige karakter. Fiskegrundene ved Österskär blev efterhånden bearbejdede efter en stor målestok; fiskene foruroligedes i deres legetid, nettenes masker blev mindre og mindre, og den naturlige følge heraf var, at fiskeriet blev dårligere, ikke så meget fordi fisken blev fanget, som fordi den flygtede fra de sædvanlige legepladser ud på dybet, hvor fiskerne endnu ikke havde tænkt på at opsøge den flygtende.

Længe brød de lærde deres hoveder med undersøgelsen om årsagen til strömmingsfiskeriets aftagen, indtil Landbohøjskolen ved udnævnelse af kyndige fiskerikonsulenter eller inspektører tog initiativet til, både at udfinde årsagerne til de forandrede forhold og finde midler til at bøde på skaden.

Dette var hovedformålet med inspektør Borgs sendelse til Österskär, hvor han skulle forblive sommeren over. Stedet hørte ikke til de livligste, for skæret ligger ikke ved noget af hovedindløbene til Stockholm. Sønderfra går de store skibe sædvanligvis gennem landsort forbi Dalarö og Vaxholm; østerfra, og med visse vinde også sønderfra, søger skibsfarten

ind gennem Sandhamn-Vaxholm; og fra Norrland samt Finland trænger koffardiskibene ind gennem Furusund-Vaxholm.

Passagen forbi Österskär er en vej, som kun benyttes i nødstilfælde, mest af estlændere, der som oftest kommer fra sydøst, og af andre, som på grund af vind, strøm eller storm ikke kan nå ind til Landsort eller Sandhamn. Fiskerlejet er derfor kun forsynet med en tredje klasses toldstation under en kontrollør og med en lodsafdeling, og begge institutioner sorterer under Dalarö.

Her er verdens ende, tyst, stille, forladt, undtagen ved fisketiden forår og høst; og kommer der i sommerens løb en enkelt lystyacht derud, hilses den som en åbenbarelse fra en lysere og gladere verden. Men fiskeriinspektør Borg, der var kommet derud i andre øjemed, for at "snuse", som befolkningen kaldte det, blev modtaget med en påfaldende kulde, der først gav sig til kende ved den foregående aftens ligegyldighed og nu viste sig i form af den elendige, iskolde kaffe, som blev bragt op på hans kammer.

Samtidig med at være i besiddelse af en stærkt udviklet smagssans havde han tillige ved en fortsat øvelse erhvervet sig evnen til at undertrykke ubehagelige fornemmelser. Han nedsvælgede derfor uden en mine den usmagelige drik og gik derpå ned, for at bese omgivelserne og hilse på befolkningen.

Da han gik forbi toldbetjentens køkken, blev der stille derinde, og beboerne syntes at ville lade som om de ikke var hjemme, lukkede dørene og afbrød samtalen for ikke at blive bemærkede.

Med det ubehagelige indtryk af at være uvelkommen fortsatte Borg sin spadseretur ud på øen og kom ned til havnen.

Her lå en samling småhytter af den simpleste konstruktion, ligesom opstablede af sammenskrabede stenstumper, hist og her påklistrede med lidt murværk; kun skorstenen hævede sig teglstensbygget over ildstedsmuren; i et hjørne var der tilbygget et bræddeskur, i et andet kun et skjul af staver og ris, bestemt til sti for svinene, som førtes herud til fedning under fisketiden. Vinduerne var tilsyneladende taget fra skibsvrag og taget tækket med alt muligt, hvad der kunne opsuge eller sky regnen: tang, marehalm, mos, tørv og jord. Det var herbergerne, som nu stod tomme, men som ellers plejede at huse en snes liggende gæster, når det store fiskeri begyndte, på hvilken tid hver en hytte var smugkro.

Uden for den anseligste af disse barakker stod øens storborger, fiskeren Öman, og bankede et flyndernet ud med en pilekæp. Da han ikke på nogen måde kunne henregnes til fiskeriinspektørens undergivne, men alligevel følte sig trykket af dennes nærværelse, satte han sig i forsvarsstilling og gjorde sig rede til at give krasse svar.

– Er fiskeriet godt? – hilste inspektøren.

– Endnu ikke, men det bliver nok bedre, nu da regeringen tager en hånd i med, svarede Öman temmelig uhøfligt.

– Hvor ligger strömmingsgrundene? spurgte inspektøren, idet han overlod regeringen til sin skæbne.

– Ja, se det troede vi nu rigtignok inspektøren vidste bedre besked om end vi, da han bliver betalt for at lære os det – mente Öman.

– Ser du, I ved kun hvor grundene ligger, men jeg ved hvor strömmingen står, og det er ikke så lidt mere.

– Jaså! spottede Öman, vi skal vel gå til søs for at få fisk! – Ja sådan er 'et, man skal lære så længe man lever!

Hans hustru kom nu ud af hytten og begyndte en livlig samtale med manden, så inspektøren ikke fandt det belejligt at genoptage forhandlingerne med den fjendtlige fisker, men fortsatte sin vandring videre ned ad havnen til.

Her sad nogle lodser på broen og gav sig udseende af at være optaget af en meget ivrig samtale; ingen viste lyst til at hilse.

Inspektøren ville ikke vende om, men fortsatte sin vandring langs med stranden. Det varede ikke længe inden den beboede del af øen fik ende og så lå kun det nøgne skær der foran ham, øde, uden et træ, uden en busk, for alt hvad der kunne fortæres af ild, var afbrændt. Han gik tæt nede ved vandet, undertiden i fint, blødt sand, undertiden på sten, og efter at have gået en times tid, stadig til højre, befandt han sig atter på det sted, hvorfra han var gået ud, og fik nu pludselig følelsen af at være indespærret. Den lille ø's højdedrag trykkede ham og havets kredsformige horisont sammensnørede ham. Den gamle følelse af, ikke at kunne få plads nok, kom over ham, og så klatrede han op ad klippeskråningen, indtil han nåede det højeste punkt, som vel var en hundrede meter eller så over havfladen. Der lagde han sig på ryggen og stirrede op i rummet. Nu, da øjet ikke længere kunne opfange noget hverken af landet eller havet, men kun havde den blå kuppel over sig, nu følte han sig fri, isoleret som et kosmisk brudstykke, svævende i æteren, kun adlydende gravitationens love. Det forekom ham som om han var fuldstændig ene på jordkloden, og jorden kun var en vogn, på hvilken han kørte gennem jordbanen, og han hørte i vindens svage sus kun det lufttræk, som planetens fart gennem æteren

måtte fremkalde, og i bølgens larm kun det skvulp, som væsken måtte komme i, når den store vandbeholder drejede sig om sin aksel. Enhver påmindelse om medmennesker, samfund, love, skikke var som blæst bort, da han ikke så et legemligt brudstykke af den jord, han var bundet til for evigt; og så lod han sine tanker strejfe om som løsslupne kalve, bissende over alle gærder, alle hensyn, og med dette berusede han sig indtil bedøvelse ligesom Indiens navlebeskuere, der glemte både himmel og jord ved at stirre på en ligegyldig del af deres eget ydre.

Inspektør Borg tilbad lige så lidt naturen som indierne var navletilbedere, han nærede tværtimod, selvbevidst og som stående højest i den telluriske skabelsesudvikling, en vis ringeagt for de lavere tilværelsesformer, og han forstod meget godt, at den selvbevidste ånds frembringelser tildels var langt snedigere end den ubevidste naturs, og i særdeleshed formålstjenligere for mennesket, som havde frembragt med bestemte hensyn til den nytte og skønhed, produktet kunne yde frembringeren. Men fra naturen hentede han råmaterialet til sit arbejde, og skønt man kunne frembringe både lys og luft med maskine, foretrak han dog solens uovertræffelige ætervibreringer og atmosfærens uudtømmelige iltkilde. Han holdt af naturen som en medhjælper, som en underlegen, som den, der skulle tjene ham, og det morede ham at kunne narre denne mægtige fjende til at stille sine kræfter til hans disposition.

Efter imidlertid at have ligget i nogen tid og nydt den fuldstændige ensomheds ro, frihed for indflydelser og for tvang, rejste han sig og gik ned til sit værelse.

Da han trådte ind i det halvtomme kammer, hvor hans fodtrin gav genlyd, følte han sig atter som fange, og de hvide kvadrater og rektangler, der indesluttede det rum, han skulle opholde sig i, mindede om menneskehænder, men lavtstående menneskers, som kun bevægede sig inden for den uorganiske naturs simple former. Han var indesluttet i en krystal, et heksaeder eller noget lignende, og de lige linjer, de lige store flader, ligesom kvadrerede hans tanker, afstregede hans sjæl, indsnævrede den fra det organiske livs frihed i bestemte former, førte hans hjernes rige urskovsvegetation af skiftende indtryk tilbage til naturens første barnagtige forsøg på at ordne.

Efter at have kaldt på tjenestepigen, lod han sine mange kasser og kufferter bære ind og gav sig straks i lag med værelsets forvandling.

Først og fremmest søgte han at regulere dagslyset ved hjælp af et par tunge, kødfarvede persiske gardiner, som hurtigt gav værelset en blødere farvetone. Derpå flyttede han et stort spisebord med opslåede fløje ud midt på gulvet, hvorved dettes gabende, tomme rum udfyldtes. Men den hvide bordflade virkede endnu forstyrrende, hvorfor han skjulte den med et stykke ensfarvet mosgrøn voksdug, som harmonerede med gardinerne. Så kom turen til boghylderne, som han opstillede mod den værste væg, den lange, som ganske vist endnu ikke forbedredes derved, for den kom til at ligne rubrikkerne i en glosebog, og den hvide kalk skreg langt værre end tidligere ved det valnøddefarvede træs grelle modsætning, men han ville nu først skitsere det hele, førend han begyndte på detaljerne.

Sine sengegardiner ophængte han på et søm i loftet; hermed var der dannet ligesom et værelse i værelset, sovestedet var nu afskilt fra studerekammeret, sengen stod som under et telt.

De lange, hvide gulvfjæl med deres parallelle sorte revner, i hvilke smuds fra skotøj, støv fra møbler og klæder, tobaksaske, skurevand og skureviskens affald dannede drivhuse for svamp og gemmesteder for træorme, skjulte han med hist og her anbragte tæppestumper af forskellig farve og mønster, der flød som blomstrende øer på den store, hvide flade.

Da der nu var kommet farve og varme i det tomme rum, gik han over til det finere arbejde. Han ville først danne en arne, et arbejdets alter, som skulle være midtpunktet, alting grupperede sig om. Derfor begyndte han med at opstille sin store lampe på arbejdsbordet. Den var to fod høj og hævede sig som et fyrtårn over det grønne bordtæppe; dens malede porcelænskuppel med arabesker, blomster og dyr, som ikke lignede de sædvanlige, frembragte et muntert farvespil og mindede med sin ornamentik om menneskeåndens magt til at betvinge naturens fastslåede, ensartede former. Her havde maleren forvandlet en stiv tidsel til en slyngplante, tvunget en hare til at strække sig ud som en krokodille og med bøssen mellem forpoternes tigerklør sigte efter en jæger med rævehoved.

Omkring og under lampen stillede han mikroskopet, den dioptriske kikkert, vægten, dybdemåleren og pejlestokkene, hvis ferniserede messing udstrålede et varmt sollys.

Blækhuset, en stor facetsleben glaskugle, gengav vandets eller isens blålige lys, penneskafterne af pindsvinebørster gav et anstrøg af animalsk liv ved deres ubestemte, fede farvetone; lakstængernes skrigende cinnoberrødt, penneæskernes

brogede vignetter, saksens kolde stålglans, askebægerets lakering og forgyldning, papirkurvens bronze – alle disse småsager til nytte og prydelse fyldte snart det store bord med en mængde pletter, blikket hvilede et øjeblik på for at få et indtryk, et minde, en inspiration, så at det stadig holdt sig i virksomhed og aldrig trættedes.

Nu gjaldt det at fylde hullerne i boghylderne og indblæse liv i de tomme rum mellem de mørke brædder. Og snart stod der, række efter række, den mest brogede samling af håndbøger, fra hvilke ejeren kunne hente oplysninger om alt hvad der var foregået i for- og nutiden: encyclopædier, der ligesom lufttelegrafen svarede, når man trykkede på det rigtige bogstav, lærebøger i historie, filosofi og naturvidenskaberne, rejser i alle verdens lande med tilhørende kort, ja, endogså alle Bädeckers rejsehåndbøger, så at ejeren kunne sidde og udregne den korteste og billigste vej til det og det sted, bestemme hotellet og vide, hvor meget han skulle give i drikkepenge. Men da alle disse værker bar forgængelighedens frø i sig, havde Borg fyldt en særlig boghylde med et observationskorps af fagtidender, af hvilke han straks fik meddelelse om ethvert, selv det mindste fremskridt, enhver, selv den ubetydeligste opdagelse. Og til sidst opstillede han en samling nøgler til nutidens viden: biografiske notitser, forlagskataloger og boghandlertidender, så at han, skønt indespærret i sit værelse, nøjagtigt vidste, hvor højt eller lavt barometret stod inden for alle de videnskaber, som vedrørte ham.

Da han betragtede væggen med boghylden, forekom det ham som om værelset først nu var beboet af levende væsener. Disse bøger gjorde indtryk af at være individer, for der var ikke to

arbejder, hvis ydre var ens: et kom som Bädecker i skarlagensrødt og guld, ligesom den, der på en mandagmorgen ryster sorgen af sig og rejser bort fra det hele; andre højtidelige og sortklædte, i en hel procession som *Encyclopedia Britannica*, eller alle hefteskrifternes muntre, lette sommerfrakker, den laksrøde *Revue des Deux Mondes*, den citrongule *Contemporaine*, den galdegrønne *Fortnightly* og den græsgrønne *Morgenländische*. Og fra ryggene hilste store navne som fra bekendte, han havde hos sig inde i værelset, og her havde han det bedste af dem, langt mere end de kunne yde en rejsende, der kom på visit hos dem og ødelagde deres middagssøvn eller frokosttid.

Da skrivebordet og boghylden først var bragt i orden, følte han sig restitueret oven på rejsens forstyrrende indvirkning; han genvandt sin sjælsstyrke efter at hans værktøj var blevet tilgængeligt, disse instrumenter og bøger, der var vokset fast i hans tilværelse som nye sanser, stærkere og finere organer end dem, naturen havde givet ham i fædrenearv.

Det tilfældige anfald af frygt, som afstængning fra yderverdenen, ensomhed og indespærring sammen med fjender – for således betragtede han skærgårdsfolkene – havde fremkaldt, veg pladsen for den ro, som installeringen medførte, og han satte sig nu som en velrustet general, da hovedkvarteret var opslået, til at lægge planen for den forestående kampagne.

Tredje kapitel

Vinden var om natten gået om til nordost og havde drevet isen fra Ålandshav ned i farvandet ved skæret, da fiskeriinspektøren tog ud med jollen for at gøre de forberedende undersøgelser angående havbundens beskaffenhed, vandets dybde, og havets flora og fauna.

Lodsen, han havde taget med som rorkarl, blev snart ked af at meddele oplysninger, da han så, at inspektøren ved hjælp af søkort, lod og forskellige andre instrumenter selv fik rede på ting, som lodserne aldrig havde tænkt på. Hvor grundene lå, vidste de, og på hvilken grund, de skulle sætte strömmingsgarnene, vidste de også. Men inspektøren fandt sig ikke tilfredsstillet med dette, han dræggede på forskellige dybder og opfiskede småkryb og vækstslim, som strömmingen efter hans formening levede af; han loddede og optog prøver af bundens ler, sand, dynd, muld og grus, som han sorterede og nummererede og lagde i små glas med påskrifter.

Og til sidst fremtog han en stor kikkert, som lignede en råber, og kiggede ned i vandet. Det var nu noget, lodsen aldrig havde drømt om, at man kunne bruge kikkert i vandet, hvorfor han bad om også at måtte lægge øjet til glasset og kaste et blik ind i det skjulte.

Inspektøren, som på den ene side ikke ville lege troldkarl, men heller ikke ønskede ved forhastede udtalelser at indgyde alt for store forhåbninger om resultatet af sine undersøgelser, indskrænkede sig til at bevilge lodsens ansøgning og dertil føje

nogle populære forklaringer over de levende billeder, der oprulledes for ham nede i dybet.

– Kan De se blæretangen oppe på grunden? begyndte inspektøren sin forelæsning. – Ser De, at den først er grågul, at den længere nede bliver leverbrun og til sidst rød ved bunden? Denne farveskiftning frembringes ved det aftagende lys!

Han roede nogle åretag bort fra grunden, stadig i læ af øen, for at undgå isen.

– Hvad ser De nu? spurgte han den på maven liggende karl.

– Åh Herrejemini! Nej, tror jeg ikke det er strömming! Og de står så tæt, så tæt som et spil kort.

– Kan De nu se, at strömmingen ikke altid går på grundt vand, og forstår De nu, at man vil kunne fiske den ude på dybet? Og tror De det nu, når jeg siger det, at strömmingen aldrig burde fiskes på grundene, hvor den kun går op for at kaste sin rogn, som bedre dér kan træffes af solvarmen end i det dybe vand?

Inspektøren roede videre, indtil han så vandet blive blågrønt som følge af bundens lerede beskaffenhed.

– Nå, hvad ser De nu? gentog han, idet han hvilede på årerne.

– Jeg tror minsæl, der er snoge på havbunden! Det er jo bare snogehaler, der stikker op af mudderet – og dér sidder hovederne.

– Det er ål, min gut! oplyste inspektøren.

Lodsen så noget vantro ud, for aldrig havde han hørt tale om ål i havet; men inspektøren ville ikke spille sine bedste kort ud for tidligt og heller ikke spilde sine kræfter på langsommelige forklaringer om temmelig uklare sager. Han forlod derfor

årerne, tog atter sin kikkert og lagde sig ud over rælingen for at gøre observationer.

Han syntes med usædvanlig iver at søge noget, at lede efter noget, som skulle findes der på de og de grunde.

På denne måde roede de omkring i et par timers tid. Undertiden benyttede inspektøren sin bundskraber samtidig med loddet, og efter hver prøve lagde han sig forover med kikkerten. Hans blege ansigtstræk slappedes af anstrengelsen og øjnene sank dybere ind i hovedet. Hånden, der holdt kikkerten, skælvede og armen føltes stiv som en gærdestav. Den kolde, fugtige vind, der trængte gennem lodsens stortrøje, syntes ikke at bide på den spinkle skikkelse, som kun var iført en halvt tilknappet forårsfrakke. Hans øjne duggedes af søvinden og anstrengelsen ved at se skarpt ned i det halvt uigennemtrængelige element, disse tre fjerdedele af jordens overflade, om hvis liv den sidste fjerdedel i almindelighed kun ved så lidt og gætter så meget.

Gennem sin havkikkert, som han ikke havde opfundet, men delvis kopieret efter beskrivelser af brobyggere og arbejdere ved undervandssprængninger, så han ned i den lavere verden, som den store overvandsskabelse havde udviklet sig af. Tangskoven, som lige havde overskredet grænsen fra uorganisk liv til organisk, svajede for den kolde bundstrøm, lignende ostet æggehvide, som havde formet sig efter havskvulpet og mindede om vandets planteagtige dannelser, når det fryser på vinduesruden; bredte sig dernede som store parker med gyldent løv, under hvilket havbundens indbyggere slæbte sig frem på bugen; søgte mørket og kulden for at skjule skammen over ikke at være nået videre frem på vandringen mod solen og

luften. Længst nede i leret hviler flyndren halvt nedgravet i dyndet, lad, ubevægelig, uden opfindelsesevne til at lade en luftblære udvikle sig for derved at kunne hæve sig, afventende et slumpetræf, der kan sende byttet lige hen for næsen af den, men uden drift til at søge lykken, denne dvaske fisk, som af bare dovenskab har vredet og drejet sig således, at øjnene til sidst er kommet til at sidde på den højre side af hovedet.

Tangkrabben har stukket et par årer ud forover, men er overlastet i agterdelen og minder om de første forsøg på at bygge både. Den præsenterer mellem tangens løvværk sit arkitektoniske stenhoved med kroatens knebelsbarter og hæver sig et øjeblik fra bunden, for straks efter atter at synke ned i slimet.

Stenbideren med dens syv rygge går med kølen i vejret; den ligner en vældig næse, som kun snuser efter føde og hunner, og oplyser et øjeblik det blågrønne vand med sin rosafarvede bug og spreder en svag morgenrødme om sig dernede i mørket, men falder snart igen til ro med sin sugeskive fast på en sten for at afvente de millioner af års forløb, som skal bringe forløsning for efternølerne på udviklingens endeløse bane.

Den forfærdelige ulk, det legemliggjorte raseri, som bærer bidskhedens udtryk i det skæggede ansigt, og hvis svømmelemmer er blevet til kløer, mere for at pine dens ofre end til angreb og forsvar, ligger nydelseslysten på siden og stryger kælent sin krop med den slimede hale.

Men højere oppe i det lysere og varmere vand går den smukke, dybsindige aborre, den for Østersøen måske mest ejendommelige fisk. Den er velbygget og sat, men endnu lidt klodset som en kosterbåd, og ejer Østersøens egen blågrønne

farve og nordiske sindelag: en smule filosof og en smule sørøver, en selskabelig, overfladisk eneboer, som gerne søger dybderne og undertiden når dem, men ofte, doven og excentrisk, kan stå i timevis og stirre på strandens stene, indtil den får et andet sind og farer afsted som en pil; den er tyran mod sin egen slægt, men bliver snart tam, vender gerne tilbage til samme sted og afgiver husly for syv indvoldsorme.

Og endelig havets ørn, østersøfiskenes konge, den slankt byggede, kuttertaklede gedde, som elsker solen og, på grund af sin styrke, ikke behøver at sky de lyse farver; som står med næsen i vandskorpen og sover med solen i øjnene, drømmende om den blomstrende eng og birkelunden, hvor den aldrig kan komme, om den blå kuppel, der hvælver sig over dens våde verden, og hvor den ville kvæles, skønt fuglene dog svømmer dér så let med deres hårede brystfinner.

Båden var kommet ind blandt isflagerne, og over tangparkerne på bunden trak isstykkernes mørke skygger som lette skyer. Inspektøren, som havde søgt i flere timer, men ikke fundet hvad han ville, løftede nu kikkerten op af vandet, tørrede den af og lagde den fra sig. Derpå sank han ned på agtertoften, holdt hånden for øjnene, som om han ville lade dem få hvile for alle indtryk og syntes i nogle minutter at være faldet i søvn; derpå gav han lodsen tegn til at ro videre.

Inspektøren, der hele formiddagen havde haft sin opmærksomhed henvendt på dybet, lod nu først til at få øje for det storartede maleri, som udrullede sig for ham på havfladen. Foran båden og et stykke vej fremad bredte søen sig ultramarinblåt, indtil drivisen kom op og dannede et fuldstændigt arktisk landskab. Øer, bugter og sunde blev

gengivet som på et kort, og hvor isen var skruet op på revene, var der dannet klippehøjder, idet den ene isblok havde trykket den anden ned og den efterfølgende var krøbet op på den foregående. På småholmene havde isen ligeledes pakket sig sammen, bygget hvælvinger, dannet grotter, rejst tårne, kirkeruiner, kasematter, bastioner, og det trylleagtige i disse formationer lå i, at de så ud, som om de var frembragt af en mægtig menneskehånd; det var nemlig ikke naturens almindelige, ubevidste, tilfældige former, men mindede tværtimod om den menneskelige opfindsomhed i svundne historiske perioder. Hist havde blokkene stablet sig op som kyklopmure og ordnet sig terrasseformigt som det assyrisk-græske tempel; her havde bølgen ved fortsatte slag udhugget sig en romersk tøndehvælving, ætset frem en rundbue, som var blevet til en arabisk hesteskobue, i hvilken solstråler og bølgestænk havde frembragt drypstensformationer og biceller; her havde bølgeslaget udgnavet en romersk vandledning, hist stod grundmurene til et slot fra middelalderen med spor af nedstyrtede spidsbuer og datidens udsmykning.

Denne vaklen mellem tankeforbindelser af arktisk landskab og historieret arkitektur, hensatte beskueren i en ejendommelig drømmende tilstand, som han blev revet ud af ved det støjende liv, som de omstrejfende skarer af søfugle holdt på de flydende isøer og på det klare, blå vand.

Edderfuglene svømmede omkring i hundredtal og hvilede sig ud her, medens de ventede på, at der skulle blive åbent vand oppe ved Norrland; de ubetydelige, rustbrune høner lå omringet af de pragtfulde haner, som flød højt på vandet med de snehvide rygge hævet til en kort flyvning, under hvilken de

viste deres begsorte bryst; lommerne var kommet i mindre skarer og præsenterede deres gråværksbuge og snogehalse samt, når de bredte vingerne, de skakspiltavlede vingespejl; her sås de livlige isænders legioner, klædte i sort og hvidt, svømmende, dykkende, flagrende; tejsternes og søpapegøjernes små bander; de tungsindige, kulsorte fløjlsænders strejfkorps, der stak grelt af mod skalleslugernes mere glimrende skarer med fjerbuske i nakken; og over hele denne dykkende, småflagrende fuglehær, som levede et amfibieliv, svævede mågerne, som havde valgt luften til deres element og kun benyttede vandet som fiskeplads og badested.

Stukket ind i denne flittige arbejdsverden sad en enlig krage halvskjult på skæret med sin mistænkelige farve, sine tyvefagter, sin forbrydertype, og var med hele sit vandsky, smudsige ydre genstand for de stræbsommes had, velkendt som redeplyndrer og æggesuger.

Og fra hele denne bevingede verden, hvis struber kunne bringe den atmosfæriske luft i bevægelse over de stummes hoveder der nede i vandet, hørtes en samklang af lyde: fra reptilens første svage forsøg på at ytre vrede ved hvæsning lige til musikken fra menneskets harmoniske toneværktøj. Hist hvæsede edderfuglen som en hugorm, når knortegåsen ville bide den i nakken og trykke den ned under vandet, her kvækkede skalleslugeren som en frø, fisketernerne skreg, mågerne hvinede med barnestemmer, edderfuglene kurrede ligesom hankatte i brunsttiden, men over alle, højest og skønnest, lød isændernes vidunderlige musik, for sang var det endnu ikke. Det var en uren treklang i dur, der lød som hyrdens horn, og hvorledes den ene end faldt ind, stemmede den med

de andres tre toner i en fuldstændig akkord, en canon for valdhorn uden begyndelse eller slutning, reminiscenser fra menneskehedens barndom, fra hyrdens og jægerens første tider.

Det var ikke med digterens drømmefantasi, med hans dunkle og derfor urovækkende følelser og uklare fornemmelser, beskueren nød det store skuespil; det var med forskerens, den vågne tænkers rolige blik, han overskuede sammenhænget i dette tilsyneladende vildrede, og det var kun ved sin massesamling af hukommelsesmateriale, han kunne sætte alle disse ting i forbindelse med hinanden. Og når han søgte årsagen til det umådelige indtryk, som særligt denne natur udøvede på ham, og fandt svaret, følte han hele den glæde, som den mest udviklede i skabelsens kæde må erfare, når sløret løftes over det skjulte, hele den salighed, som har fulgt skabningerne på den uendelige færd mod klarhed, og som måske har været drivkraften fremad fra drøm mod viden, en salighed, som må ligne en supponeret, selvbevidst skabers, der har vidst, hvad han gjorde.

Dette landskab førte ham tilbage til urtiden, da jorden stod under vand og de højeste bjergtoppe begyndte at hæve sig op over overfladen; skærene besad jo endnu urformationens karakter med grundbjerget utildækket.

Men nede i vandet, samtidig med at afkølingsperiodens alger allerede havde indfundet sig, svømmede primærtidens fisk, og blandt dem den ældste ætling, silden, medens stenkulstidens bregner og ulvefødder endnu voksede på skærene. Længere inde ad fastlandet til, først på de store holme, kunne man møde sekundærtidens fyrretræer og reptilier, og endnu dybere inde

tertiærtidens løvtræer og pattedyr. Men herude i urformationen syntes den lunefulde natur at have sprunget over aflagringstiderne, kastet sælhundene og odderne ned i urtiden, og, som på denne morgenstund, stoppet istiden lige ind i kvartærperioden ligesom madjord på urfjeldet, og selv sad inspektøren som repræsentant for den historiske tid, uforstyrret af det tilsyneladende kaos, mens han nød disse levende billeder af skabelsen og forøgede nydelsen ved i det hele taget at føle sig som den ypperste i dens kæde.

Det var hemmeligheden ved dette landskabs tryllekraft, at det og kun det gengav en historieret skabelseshistorie med udeladelser og forkortelser, ved hjælp af hvilken man på nogle timer kunne færdes gennem jordens udviklingsstadier og nå frem til sit eget selv, hvor man kunne forfriske sig med repetition af fornemmelser, som ledte tanken tilbage på oprindelsen, hvile sig i svundne stadier, lade den trættende spænding ved at tilstræbe højere grader på kulturskalaen afslappes, ligesom falde tilbage i en sund dvale og føle sig ét med naturen. Det var sådanne øjeblikke, han benyttede som erstatning for de religiøse nydelser, der ikke længere eksisterede for ham, og hvori tanken om Himlen kun er en anden form for driften fremad og udødelighedsfølelsen en forklædt ytring af anelsen om materiens uforgængelighed.

Hvor beroligende var det ikke at føle sig hjemme her på jorden, der i hans barndomsår var blevet skildret for ham som en jammerdal, man blot skulle gennemvandre for at nå frem til det ukendte; hvor trøsterigt var det ikke at have fået kundskab om, hvad der tidligere var ukendt, at have fået indblik i, gennemskuet Guds hidtil hemmelige planer, som alt det

kaldtes, der blev anset for uigennemtrængeligt, fordi man hidtil ikke havde kunnet forstå det. Nu var man kommet til klarhed over menneskets udspring og formål, men i stedet for at trættes og slå sig til ro som den ene kulturnation efter den anden havde gjort, når de havde tænkt sig fordærvede, havde den nulevende slægt taget sit parti, havde fundet sig i at være det mest udviklede dyr og søgt på en fornuftig måde at virkeliggøre tankerne om Himlen hernede, og derfor var nutiden den største og bedste af alle tidsaldre og havde ført menneskene længere fremad end tidligere århundreder havde kunnet gøre.

Efter denne andagtstime med tankerne om sit udspring og sin bestemmelse, lod inspektøren mindet gennemløbe hans udviklingshistorie så langt tilbage, han kunne følge dens spor, for ligesom at lede sig frem til sit eget selv og for af de gennemgåede stadier at kunne læse sin sandsynlige skæbne.

Han så sin fader, den afdøde ingeniørmajor med den ubestemte type fra århundredets begyndelse, et konglomerat af affald fra tidligere perioder, opsamlet på må og få efter den store eruption ved slutningen af forrige århundrede. Uden tro på noget, fordi han havde set alt forgå, alt genoptages, alle statsformer blive prøvet, hilst med jubel ved deres fremkomst, kasseret efter nogle få års forløb, atter båret frem som nye og igen modtaget som universalopdagelser, var han til sidst standset ved det bestående som det eneste rimelige, hvad enten det nu var frugten af en ledende vilje, hvilket var usandsynligt, eller af et slumpetræf, hvad der var temmelig sikkert, men som det var farligt at sige. Gennem universitetsstudier var faderen kommet ind på ung-hegelianernes panteisme, ved hvilken sagen blev sat på spidsen, et system, der gjorde individet til det

eneste virkelige, medens Gud blev indbegrebet af det personlige i menneskeheden. Denne levende forestilling om menneskets intime forbindelse med naturen, idet det selv stod som det højeste led i verdensudviklingens kæde, skabte et elitekorps af personligheder, som i stilhed foragtede de politiske sværmeres gentagne forsøg på at stille sig uden for de styrende naturlove og søge ad kunstig vej at sammenkludre en ny verdensorden ved hjælp af filosofiske systemer og rigsdagsbeslutninger. Ubemærkede gik de deres egne stille veje, lige uanvendelige for høje som for lave. Opadtil så de middelmådigheder ved naturligt udvalg samles om den middelmådige monark, nedadtil traf de uvidenhed, lettroenhed, forblindelse, og midt mellem disse to yderpunkter, hos borgerklassen, mødte de så bestemte handelsinteresser, at de, som selv ikke var handelsfolk, ikke kunne arbejde sammen med dem. Da de var dygtige, kloge og hæderlige mænd, befordredes de undertiden, men eftersom de ikke kunne slutte sig til noget bestemt parti, og ikke havde lyst til at rejse en separat, unyttig opposition, da de ikke var talrige nok til at danne en hjord og de tillige som udprægede individualister ikke ville følge efter en bjældevædder, holdt de sig temmelig tavse, bar deres misfornøjelse gemt under storkors og stjerner, lo som augurer, når de mødtes i rådet eller i Riddarhussalen, og lod verden gå sin skæve gang.

Faderen tilhørte en ganske vist ikke urgammel adelsslægt, som ved borgerlige fortjenester, blandt andet ved at ophjælpe grubedriften, og ikke ved tvivlsom krigerisk berømmelse, opnået ved hjælp af naturhændelser eller fjendens fejlgreb, var blevet belønnet med et adeligt våben og nogle temmelig

tarvelige privilegier, som f.eks. at bære adelsuniform og uden løn at deltage i en fjerdedel af det tunge regeringsarbejde. Han henregnede sig således til fortjenstadelen, og bevidstheden om at være udsprunget fra talentfulde forfædre virkede ansporende på familiens dalevende repræsentant. Den retmæssige, ved forfædrenes begavelse og arbejde erhvervede formue satte ham også i stand til at uddanne sig i sit fag. Han blev en fremragende topograf, deltog i bygningen af Göta-kanalen og de første jernbaneanlæg. Denne syslen med et helt kongerige, som han vænnedes til – på landkort – at betragte fra oven af, overskue på et øjeblik, bragte ham efterhånden til at se stort på tingene. Med en lineal åbnede han ny forbindelsesveje, som ville forandre hele landskabers karakter, ødelægge gamle byer, skabe nye, forandre varepriserne og fremmane nye produktionskilder. Kortet skulle forandres, de gamle vandveje glemmes og de sorte, lige linjer, der betegnede de nye landeveje, blive de rådende; højdedragene skulle blive lige så frugtbare som dalene, og kampen om retten til floderne ophøre, grænserne mellem lande og riger ikke mere mærkes.

Denne tumlen med landes og befolkningers skæbne medførte en stærk følelse af magt, og faderen kunne ikke undgå efterhånden at blive angrebet af den med magten følgende tilbøjelighed til at overvurdere sig selv. Alting begyndte at afspejle sig for ham i fugleperspektiv; landene blev til landkort, menneskene til tinsoldater; når topografen i løbet af nogle uger nivellerede højder, som årtusinder ikke kunne have sænket, følte han noget af Skaberens magt hos sig; lod han sprænge tunneller, flytte sandmiler ud i søen eller udtørre moser, undgik han ikke følelsen af at have påtaget sig jordklodens nydannelse

ved at omstyrte de lovbundne geologiske formationer, og herved voksede hans personlighedsfølelse utroligt.

Hertil kom endvidere hans stilling som officer i spidsen for en stor skare underordnede, der kun modtog hans meddelelser i form af befalinger, og som således betragtedes som tjenstgørende muskler for hans villende, store hjerne.

Med den militæres mod og energi, den lærdes grundighed, tænkerens besindighed, den økonomisk uafhængiges ro og den hæderlige mands værdighed og selvagtelse, afgav han en første rangs type, i hvilken skønhed og klogskab havde indgået en forening, hvoraf der fremgik en værdig, harmonisk personlighed.

I denne fader fik sønnen, da moderen var død tidligt, både en lærer og et forbillede. For at bevare sønnen mod skuffelsernes bitre timer og misbilligende hele den sædvanlige opdragelsesmetode, som med eventyrbøger og skræmmende fortællinger opdrog børnene til børn i stedet for til mænd, åbnede han straks forhænget til livets tempel og indviede den unge i dettes lærdomme. Han lærte ham den inderlige forbindelse mellem mennesket og den øvrige skabelse, hvordan ganske vist mennesket stod højest på sin planet, men alligevel vedblev at stå i midtpunktet, til en vis grad i stand til at begrænse naturkræfternes virkninger og dog styret af dem, altså en fornuftig naturdyrkelse, når der med natur menes alt det eksisterende og med dyrkelse en anerkendelse af at være afhængig af de styrende naturlove. Derved borttog han kristendommens storhedsmani, frygten for det ukendte, for døden og Gud, og dannede en klog og på sine handlinger vogtende mand, en personlighed, der var ansvarlig for sine

gerninger. Regulatoren for menneskets lavere drifter fandt han i den store hjerne, det organ som ved dets større fuldkommenhed adskilte mennesket fra dyret. Dømmekraften grundet på alsidig viden skulle styre og om nødvendigt undertrykke de lavere drifter for at holde typen højt oppe. Ernæring og forplantning var de laveste drifter, fordi de var fælles for mennesker og planter; følelserne, som dyrenes lavere tankerudimenter kaldtes, måtte, da de var lokaliseret i blodkar, rygmarv og andre af de lavere organer, utvivlsomt underordnes den store hjerne hos et menneske af den højere type, og de individer, der ikke kunne regulere deres lave drifter, men tænkte med rygmarven, tilhørte de nederste former. Derfor advarede den gamle mod troen på ungdommelig begejstring, der lige så let kunne lede til forbrydelse som til dyd. Dette udelukkede dog ikke store samfundsnyttige passioner, som ikke vedkom følelserne, men var vældige ytringer af viljen til det gode. Alt hvad ungdommen kunne yde, var fuldstændig værdiløst, da det i reglen savnede oprindelighed og kun var de ældre forgængeres rene tanker, som var optaget af den efterfølgende ungdom, og som denne med store gebærder ville udgive som dens egne. Originalitet kunne nemlig kun opstå, når hjernen var moden, ligesom virkelig forplantning med dertil hørende opfostring af afkommet kun kunne finde sted, når manden var mandbar og havde evne til at skaffe midler til barnets opdragelse. Og et sikkert tegn på den umodne hjernes mangelfulde dømmeevne var den stadige "Grössenwahn", unge mennesker og kvinder levede i. Man plejede at sige, at ungdommen havde tiden for sig, men denne påstand var højst skrøbelig, da manddommen udviste en mindre

dødelighedsprocent end ungdommen, og det lidet vittige svar, at hvis ungdom var en fejl, så gik den bort med årene, omstyrtede ikke reglen, at ungdommen var en lyde, en mangel, således en fejl, hvis tilstedeværelse indrømmedes ved udtalelsen om, at den kunne gå bort, for hvad der ikke eksisterede, kunne naturligvis heller ikke forsvinde. Alle ungdommens angreb på det bestående var hysteriske udbrud af den svages mangel på evne til at bære tryk og vidnede om lige så liden klogskab som hvepsens, der ved at angribe mennesket går en sikker undergang i møde. Som et godt bevis på de unges mangel på dømmeevne og konsekvens fremhævede han bogen *Robinson Crusoe,* som var skrevet med det åbenbare formål at nedsætte naturtilstanden og eneboerlivet, og dog i over et århundrede blev misforstået af ungdommen som en lovsang over de vildes liv, der netop i bogen fremstilles som en straf for den dumme knægt, der som en vild havde misbrugt kulturens goder. Og dette lille træk viser tillige den lavere ontologiske form, ynglingen repræsenterede; den åbenbarede sig i hans sympati for indianere og andre uudviklede tilbageblevne, ligesom følelserne, der engang skal tillukkes som skjoldkirtelen, der er gået af brug hos mennesket, men alligevel sidder tilbage på sin gamle plads.

Da sønnen ikke kunne modbevise disse bitre sandheder med fornuftgrunde, men udtalte, at hans følelser, ja, hans helligste følelser oprørtes ved denne tørre lære, erklærede faderen ham for en hveps, som endnu kun tænkte med nervevævet. Og han advarede ham mod fantasiens udsvævelser eller konklusioner på utilstrækkeligt grundlag, af mangel på stort materiale, ikke at forveksle med videnskabelig hurtigslutning, som af

tilsyneladende få præmisser, der *synes* få, fordi mellemleddene glemmes, kan drage nye resultater, hvori to ældre opfattelser ligesom ved en kemisk forening går op i hinanden og danner en ny tanke. Ontogenien havde jo vist, hvorledes menneskefostret gennemlevede alle ældre stadier fra amøben gennem frøen til antropomorfen, hvorledes kunne da ungdommen betvivle, at menneskeånden hos barnet måtte gennemgå menneskets udvikling gennem dyret og den vilde, og videre fremad så længe legemet voksede, og at således manden stod langt højere end ynglingen! Særlig advarede han imod at lade refleksionen forplumres af den laveste af drifterne, kønsdriften, som på grund af sin styrke så længe havde forblindet den sunde fornuft, at oplyste mænd endnu led under den overtro, at kvindetypen stod lige så højt som den mandlige, ja, efter nogles mening endnu højere, skønt kvinden kun var en intermediær form mellem manden og barnet, hvilket tilstrækkeligt fremgik af fosterlæren, i følge hvilken manden på et stadium var kvinde, men derimod kvinden aldrig mand. At advare den unge mod kønsimpulsernes overmagt var det samme som at kaste en skygge på kvinden, og sønnen begyndte da også snart at drage, hvad faderen kaldte nerveslutninger, der gik ud på at oberstløjtnanten var kvindehader. Og hvor kunne han andet, når han stadig af faderen hørte fortællinger om, hvorledes så den ene, så den anden havde sat sin fremtid overstyr ved fruentimmerhistorier, hvorledes store begavelser havde bortødslet deres talenter ved forplantning, ofret lykke og virksomhed for hustruen, som havde været utro, og for børnene, der var døde som unge. Forplantningen tilhørte de små ånder, de store skulle leve i deres værker osv.

Under en sådan ledelse voksede sønnen op. Han var usædvanlig lille og spinkel ved fødslen, men meget velskabt; han havde fint udviklede sanser, hurtig og sikker opfattelse, en skarp forstand og en adel i tænkemåden, som ytrede sig ved overbærenhed og tilgængelighed over for menneskene. Han forstod tidligt at ordne sin levevis, undertrykke plante- og dyredrifterne, og efter at have samlet et stort materiale af iagttagelser og viden, begyndte han at bearbejde dette. Hans hjerne viste sig snart at være i besiddelse af frugtbarhedens evne: ved hjælp af noget kendt at kunne finde det ukendte, han søgte, af gamle tanker at kunne frembringe nye, med ét ord: han var i besiddelse af *originalitet*. Han var en vordende neolog og havde evne til at gennemskue forbindelsen i det uordnede, opdage ikke blot den usynlige kraft bag ved foreteelserne, men også de skjulte motiver til folks handlinger. Derfor betragtedes han med mistænkelige blikke af kammeraterne i skolen, og lærerne mærkede hos ham en tavs kritik over, hvad de fremstillede som uomstødelige kendsgerninger.

Hans ankomst til universitetet foregik samtidig med de store folkebevægelser, der fandt sted i anledning af den forestående rigsdagsreform. Borg, som meget godt indså det skrøbelige i en firestændersrepræsentation, da staten bestod af mindst tyve stænder med forskellige interesser og forskellig evne til at kunne bedømme så indviklede problemer som folkestyrelsens, kunne på den anden side ikke være med til en tilbagevenden til hordens eller stammens organisation, i hvilken alle havde lige meget eller lige lidt at sige; han indså straks, at denne simplificering af regeringssystemet, hvor "mængden skulle gøre det", ikke var en reform, der passede til tidens fordringer,

særlig da han kort forinden havde set den almindelige valgret i Frankrig frembringe en kejser og en skinrepræsentation af advokater, købmænd og militære, som hvilken jordbrugerne, de lærde og videnskabsmændene var udelukket fra, og hvor således kun tre af kejseren vilkårligt valgte stænder var repræsenteret. Han havde derimod regnet ud, at en udviklet stænderrepræsentation med forholdsmæssig repræsentationsret, nøje afvejet efter klasseinteresserne og med hensyntagen til de højeste interesser eller de kloges højere ret til overvægten, fordi de i større grad støttede fremskridtet end de mindre vel begavede, var den bedste. Dette havde jo allerede kammersystemets forfattere anet, da de indså nødvendigheden af spørgsmålenes behandling i udvalg og visse sagers afgørelse ved særlige udvalg, ja, af kommissioner med fagmænd. For nu at få folkeforsamlingen fuldstændig, så at alle interesser blev varetaget, alle synspunkter anvendt og alle oplysninger om rigets tilstand gjorte tilgængelige, skulle enhver befolkningsklasse fra den højeste til den laveste vælge delegerede, dels i forhold til dens størrelse, dels i forhold til dens betydning for hele landets vel. Efter at have strøget hofetaten, som tilligemed monarken burde sortere under udenrigsdepartementet, fik han sin rådgivende, men ikke lovgivende fagrigsdag opbygget på følgende måde: Første klasse: Jordejendomsbesiddere med forpagtere, fæstere, inspektører, forvaltere osv. – Anden klasse: Bjergværks- og brugsdrivende samt fabrikanter og arbejdere. – Tredje klasse: Handlende, sømænd, hotelværter, dragere, vognmænd, samt bank-, told-, post-, jernbane-, telegraf- og lodspersonalet. – Fjerde klasse: Civile og militære embedsmænd, præster og

kirkebetjente, opvartere og lignende. – Femte klasse: Lærde, lærere, litterater og kunstnere. – Sjette klasse: Læger, apotekere og fattigvæsenets bestillingsmænd. – Syvende klasse: Husejere, kapitalister og rentenydende.

Efter hvilket forhold der skulle vælges af hver klasse var et spørgsmål, som ikke kunne løses uden videre; i så henseende måtte dygtige og i statskunst erfarne mænd prøve sig frem, hvorfor også repræsentationsforordningen kun burde være provisorisk. Over denne rådgivende forsamling skulle der sidde et råd, sammensat af statsvidenskabelige fagmænd, udelukkende uddannet til dette vanskelige kald, således at dette, det sværeste af alle, ikke som hidtil udøvedes af fuskere eller selvbestaltede amatører, og forud for statsmændenes embedstiltrædelse skulle der gå en nøje undersøgelse af deres tidligere liv, deres private, økonomiske og sociale forhold. Dette skulle anspore ungdommen til selvopdragelse, en opmærksom vågen over deres gøren og laden, og danne en stamme af udmærkede mænd, uden at dog på den anden side en såkaldt pletfri vandel eller negative dyder uden begavelse som hidtil skulle kunne blive en genvej til befordring. Dette skulle være den nye adel, den gamle embeds-, militær- og hofadels efterfølger, og derved at den selvdannedes ved et naturligt udvalg af de bedste, afgav den en garanti for, at landet blev styret på den bedst mulige måde. Rigsdagen blev derved, da den kun kunne stemme, en opinion, ikke en afgørende faktor, et stort undersøgelsesmateriale og ikke en massehær, som blev bestukket eller tvunget til at øve stemmevold.

Den unge mand var dog allerede for klog til at udtale disse anskuelser, og i en tid, da adelsmand var det samme som at

være udartet, udlevet og tilovers og masserne stormede frem så blindt, at industriarbejderne blev dem, der arbejdede mest i hænderne på deres vordende klassefjender, bønderne, kunne en klog mand kun le og vente. Og han ventede, indtil han opnåede at se firestænder-repræsentationen afløst af enkeltstands-repræsentationen, da riget bagefter repræsenteredes af bønderne alene. Denne historiske begivenhed havde imidlertid haft en meget stor indflydelse på den unges tankeretning og hele udvikling. Han indså derved, i hvilket forfærdeligt urede tankemekanismen hos flertallet befandt sig, og da han læste stænderprotokollen og lagde mærke til de mest indflydelsesrige og glimrende taleres argumenter, så han, hvorledes det, han kaldte ganglion-argumentationen: fremkaldelsen af blodkarkontraktioner og hjertekongestioner, udøvede den største indflydelse på den offentlige mening. Det forekom ham undertiden, som om det slet ikke gjaldt fædrelandet eller fremskridtet, men kun den triumf, det var for forslagsstilleren at sætte sin vilje igennem ved hjælp af fejlslutninger, de groveste forseelser mod logikken, den uhyggeligste forvanskning af fakta. Ved disse iagttagelser vaktes der hos ham en alvorlig mistanke om, at alt kun gjaldt en kamp om magten, om den nydelse, det var at kunne sætte de andres hjerner i samklang, at så sine tankefrø i andres hjernebark, hvor de kunne vokse parasitagtigt som mistler, medens moderstammen stolt svøbte sig i tanken om, at snylteväksterne der oppe i toppen dog kun var parasitter. Dette var underlaget for hans ærgerrighed, og for at tilfredsstille den, skaffede han sig viden og erfaring ved studier, rejser og omgang med kyndige og ansete mænd. Og midt i dette stedse bevægelige

kaos af modstridende kræfter og interesser, søgte han hos sig selv ankerpladsen for sin tilværelse, centret i den kreds, som virkeligheden slog om ham. I stedet for som de svage kristne at fingere et støttepunkt uden for sig i Gud, tog han det faktisk tilstedeværende i sit eget selv og søgte at danne sin personlighed til en fuldkommen type af et menneske, hvis vandel ikke ville krænke nogens ret, overbevist om, at frugterne af et velrøgtet træ kun kunne blive andre til nytte og tilfredsstillelse. Alt det forvirrede, det bagvendte, han så i deres bestræbelser, som påstod at leve *for* andre, men i virkeligheden kun levede *på* andre, på andres taknemmelighed, andres opinion, andres anerkendelse, undgik han og fulgte den lige vej fremad, sikker på, at ét eneste stort og stærkt individ ufrivilligt ville gavne mere end disse masser af tankeløse, hvis talrighed stod i omvendt forhold til den nytte, de gjorde.

Med dette for øje fremtvang han en norm for sin levevis, som førte til en høj grad af sædelighed, da han i stedet for at overlade opgørelsen til et uvist hinsides, førte sin vandel således, at han ikke havde noget uafgjort, ikke væltede skylden over på en uskyldigt lidende Kristus, men i bevidstheden om sit selvansvar ikke begik noget, som kunne bringe ham til at føle trang til en syndebuk.

Herved lærte han at stole på sig selv, aldrig at søge råd, altid at overveje en handlings sandsynlige følger. Men dette forhindrede ikke, at han i lighed med sin generation, som var født og opdraget i dampens og elektricitetens århundrede, i hvilket livsvirksomheden fik forøget hastighed, kom til at lide af nervøsitet. Og hvor kunne den andet, den, som måtte ødelægge millioner af gamle hjerneceller, af hengemte, forældede

indtryk, og som hvert øjeblik, når den skulle danne sig en mening, måtte bortskrabe antikverede aksiomer, der ville trænge sig frem som forudsætninger. Det var et helt nybyggerarbejde, der fremkaldte disse forstyrrelser i nervesystemet, som man udelukkende har villet tilskrive forfædrenes alkoholisme og seksuelle udsvævelser, men hvis sygelige kendetegn var udslag af en forøget livskraft ledsaget af en overordentlig følsomhed, ligesom krebsens, når den skifter skal, eller fuglens, når den fælder. Det var nydannelsen af en slægt eller i det mindste af et sær-menneske, som forekom de gamle sygeligt eller usundt, fordi det var under udvikling, noget, som var dem højst modbydeligt at indrømme, da de selv ville være normen og kaldes sunde, skønt de befandt sig i opløsningstilstand.

Denne nervefølsomhed hos den opvoksende yngling forøgedes ved afholdenhed med hensyn til mad og drikke og ved kønslivets strenge disciplinering. Han fandt det fornedrende ved hjælp af gærede drikke at hensætte sig i den vanvittiges og den vildes ustyrlige tilstand, og hans sjæl var for fornem til at han skulle ville en øjebliksforbindelse med en prostitueret. Men hermed fulgte også sansernes tiltagende skarphed og en modtagelighed for ubehagelige indtryk, som undertiden fremkaldte ulyst, hvor andre med mere rå sanser ville have haft nydelse.

Således kunne han være forstemt i flere timer, når hans morgenkaffe ikke havde været stærk nok; en dårligt malet billardbal og en smudsig kø bragte ham til at forlade lokalet og søge et andet; et dårligt aftørret glas vakte væmmelse hos ham og han mærkede lugten af mennesker på en avis, som en anden

havde læst; han kunne på fremmede møblers politur se mærker af menneskefedt og åbnede altid vinduet, når en tjenestepige havde været inde i værelset og gjort i stand. Men når han var ude og rejse og nøden tvang ham til det, kunne han ligesom lukke af for alle ledninger fra sanseværktøjet til opfattelsen og hærde sig mod alle ubehagelige fornemmelser.

Efter at han ved universitetet havde fuldendt sine studier i naturvidenskab, det mindst ydmygende af alle fag, idet anskuelser her spillede en mindre rolle end indsamling af materiale, opnåede han en assistentplads ved Videnskabernes Akademi.

Han havde søgt denne plads for på ét sted at kunne overskue alle naturens riger samlede og ordnede og om muligt dér overbevise sig om den store konsekvens, hvis den eksisterede, eller om det universelle vildrede, som sandsynligvis var der. Men hans hensigter blev snart opdaget, især da han ikke længe kunne undgå faren ved at lade sig aflokke et forslag til at omordne fuglene efter et helt andet system end det gældende. De overordnede, som naturligvis ikke ville synke ned til at blive materialesamlere for en ung mand, og jo ikke gerne så, at de med samt deres arbejder blev forældede, fattede en instinktmæssig uvilje mod den, der gennemskuede dem. Det første modværn mod den indtrængende blev gjort ved at sætte ham til detaljearbejder af underordnet rang, arbejder, som tillige var modbydelige for hans skønhedssans. Han måtte således i seks måneder skifte spiritus på fiskesamlingen. Først kom han til at kaste op af den modbydelige lugt, der slog ham i møde, men da han havde overvundet denne ubehagelighed, kastede han sig med et sandt raseri over studiet af fiskene, og

da han arbejdede hurtigt, havde han ved slutningen af det halve år grundigt fået rede på det store materiale, efter at han hele vinteren igennem havde stået i et koldt, smudsigt, halvmørkt køkken, indåndet dårlig spiritus, frosset om hænderne og pådraget sig en næsten uhelbredelig blære-katarrh.

Derpå blev han sat til at skrive etiketter til algerne. Da han imidlertid ikke havde fået nogen undervisning i skønskrift ved universitetet og af naturen havde en svag, usikker hånd, kasseredes papirlapperne, hvorved der kastedes et skin af uduelighed over ham. Han kunne jo ikke engang skrive! Men i løbet af to måneder, hvor han tog undervisning på et skrivekursus og om aftenen sad hjemme og arbejdede med skrivebog og forskrifter, erhvervede han sig en smuk, læselig håndskrift og samtidig skaffede han sig et fuldstændigere kendskab til algerne, end han tidligere havde haft. De styrende, der troede at han ville vrage det underordnede arbejde, så snart, hvad slags folk han var af, og hvorledes han forstod at vende alt til sin fordel ved at udvide sine kundskaber, medens han smidigt undveg slagene og rystede bygerne af sig.

Men hans større skrivekyndighed blev en kilde til nye ydmygelser, for nu blev han sat til at renskrive dokumenter og embedsbreve, hvorved man troede, at han efterhånden ville synke ned til en afskrivers tarvelige rolle. Han overtog dog bestillingen uden at klage, og samtidig med at han derved kom til at lære fremmede sprog, så han lejlighed til at få et indblik i alle stormændenes hemmeligheder, som de mente var værdiløse i hans hånd. Således opnåede han at se datidens videnskabelige stridsemner behandlet i brevveksling, opdagede vejene til de lærde samfunds hemmelige sammenkomster, lærte

at kende de underjordiske gange, der fører til udmærkelserne, og lejligheden til at gøre forskningerne frugtbringende. Han var således uangribelig, og hver gang, man troede at have slået ham ned, rejste han straks hovedet igen.

Det var i hans dobbelte egenskab af adelsmand og selvtænker, at han kom til at stå isoleret. Hans navn lød ikke videnskabeligt nok, og det blev af dem, der mindedes Berzelius' pjaltede bukser, betragtet som mangel på videnskabelighed, at han klædte sig fint og moderne; dertil kom endnu, at hans tålmodige, tilsyneladende underkastelse opfattedes som underlegenhed, og alle hans naturvidenskabelige spekulationer som poetiske udgydelser. Da man fortrød at have ladet ham komme ind bag kulisserne og atter ville gøre ham uskadelig, fandt man på at sætte ham til et nyt arbejde, som var blevet vraget af alle nyankomne og derfor kaldtes Prøvestenen eller Ærgrelsesklippen. Der havde nemlig på loftet efterhånden ophobet sig en dynge stenarter og mineraler, dels ved gaver og testamenteringer, dels ved verdensomsejlinger og ekspeditioner; og da de fleste var blevet lagt til side som dubletter, dengang geologien endnu lå i svøb, måtte de nu, da forholdene på dette område havde forandret sig med videnskabens udvikling, gennemsøges og sorteres. De havde fundet plads i et loftskammer oppe under tagstenene og henlå i én stor bunke, sammenblandede med støv og spindelvæv. Borg, som nu måtte stå bøjet under de ophedede tagstene og indånde støvet, var ved at opgive ævred, men da han dagen efter arbejdets påbegyndelse stødte på et mineral, der, som han formodede, ikke var tidligere kendt, tog han ordentlig fat og begyndte at sortere. Men herved kom han til resultater, som

rystede hans allerede svage tro på systembygningen og indså foreløbig, at det ikke var stenene, der var ordnet af naturen, men at det var hjernen, som ordnede foreteelserne. Alt kunne forøvrigt ordnes, når man blot skaffede sig et inddelingsgrundlag; at det fornuftigste grundlag ikke var fundet her, indså han snart, og da selve basis var en uafgjort hypotese, som f.eks. at urfjeldet skulle være fremkommet ved smeltning i ild i modsætning til de aflagrede bjergarter, der bestemt blev antaget for afsat af vandet, og da tillige urfjeldet er lagdelt ligesom de yngre sedimentære formationer, fandt han det hele lavet, sammengættet, og hele systemet grundlagt på denne gætning. Imidlertid havde han analyseret det stykke mineral, han havde fundet, og da det viste sig at være hidtil ukendt, overgav han det til professoren, som sendte det til Akademiet i Berlin, hvor han fik det ny mineral opkaldt efter sig. Borg fik hverken tak eller omtale, men kun nogle spottende ord af sin overordnede. Opirret over dette sendte han selv det næste mineral af ukendt art, han fandt, til Lyell og fik sin afhandling læst i *Geological Society*, i hvilket selskab han blev optaget som medlem. Kammerater og overordnede lod som om de var aldeles uvidende om hans held, da dette på en måde chikanerede professoren, der havde betragtet det ukendte mineral som en dublet; og nu voksede uviljen mod ham til had for derfra at gå over til forfølgelse. Men han veg til side, gjorde sig usynlig og arbejdede. Da disse sammenskrabede mineraler var hentet fra alle Europas lande og Borg forstod at give enhver opdagelse et anstrøg af praktisk nytte for hvert enkelt lands bjergvidenskab, opnåede han i løbet af et par år at blive optaget i de fleste af Europas lærde samfund, samt at blive indehaver af

den italienske Kroneorden, den franske Instruction Publique, den østrigske Leopoldsorden og den russiske St. Anna af anden klasse. Men intet bed på hans omgivelser, hvis spot kun forøgedes med hver ny udmærkelse, som dog var begrundet ved virkelige fortjenester. Da man ikke kunne benægte faktum, søgte man at forringe dettes værd eller gav sig udseende af at være uvidende om, hvad der skete, hvilket dog ikke forhindrede, at man benyttede hans spor til egen jagt.

Da han endelig efter syv års pinefuld tjeneste arvede sin fader, som da afgik ved døden, og derpå tog sin afsked for at rejse til udlandet som privatmand, fortalte man, at han havde forfejlet sit kald og var blevet afskediget, og erklærede, at det var skade, han ikke kunne blive til noget. Det var derfor med en grænseløs foragt for menneskene, han forlod fædrelandet for at fortsætte sine studier i fremmede lande. Og rundt om i Europas hoteller og pensionater traf han mange slags mennesker, indledte forbindelser, som snart blev brudt ved en tvungen skilsmisse. Men over alt så han, hvorledes den samme periodes mennesker udtalte de samme meninger om de samme ting, fremsatte flertalsmeninger som deres egne, mødte med fraser i stedet for tanker, og opdagede derved, at det kun var nogle få fremragende ånders tanker, der udbasuneredes af masserne. Således fandt han, at alle geologer udtalte Agassiz' og Lyells anskuelser fra 1830 og 40; alle religiøse fritænkere udplaprede Renan og Strauss; alle bevægelige politici levede på Mills og Buckle og alle, der talte om ny litteratur, kastede Taine op. Det var på den måde kun nogle få hovedbatterier, der var i besiddelse af strømvækkere, og som gennem talentets ledninger fik alle disse bjælder til at rasle. Herfra kom han snart

ind på psykologiens område, besøgte spiritister, hypnotisører og tankelæsere, så bag ved disse svindlerbevægelser en del nye opdagelser, som sikkert kunne forandre menneskehedens dyriske, tankeløse levevis, måske bidrage til tankeapparaternes retledning og til belæring om, at hele kamplivet, som førtes om anskuelser, kun var en kamp om magten til at sætte andres hjerner i bevægelse, tvinge hoben til at tænke som én selv. Derfor havde han også været vidne til videnskabelige stridigheder, hvor sejren var tilfaldet den falske anskuelse, kun fordi den sejrende havde haft tilstrækkelig autoritet og flertal. Han havde set politiske og religiøse fejder, der var blevet afsluttet med en lovgivning, som gik stik mod al sund fornuft og retfærdighed, grundlæggende autoriserede vildfarelser, der arvedes af den efterfølgende generation som soleklare sandheder.

Nej, det gjaldt nok kun at sætte sin vilje igennem, og drivkraften bag ved kampen for anskuelserne var interessen og lidenskaben. Interessen var intet andet end trangen, trang til mad og kærlighed, og for at tilfredsstille den, krævedes et vist kvantum magt. Og den, der ikke tilstræbte magt, var et svagt individ, hvis livsvilje var udspædet, og derfor hørte man altid den svage pukke på retten, de svageres ret, skønt der kun eksisterede en matematisk retfærdighed, en aritmetisk sandhed, til hvis udregning der fordredes et stærkt tankeapparat, som kunne frigøre sig fra interessernes og lidenskabernes vildfarelser. Når han ransagede sit indre og sammenlignede sig med et stort antal andre, fandt han, at han gennem streng selvopdragelse havde emanciperet sit skøn i høj grad, og at der hos ham fandtes en særlig udviklet drift til at

søge den abstrakte retfærdighed, den sandhed, der består i det virkelige forhold, sagens kærne, hvorfor han også kaldte sig sandhedsven i dette ords bedste forstand, uden at han derfor behøvede at gå omkring og sige alt, hvad han tænkte eller, når nødvendigheden bød det, ikke kunne besvare et nærgående spørgsmål med en usandhed.

For at komme menneskedyrets organisation nærmere på sporet, anlagde han særlige studier over alle de lavere dyrs sjælsevner og ledede sig gennem dette mellemled frem til mennesket. Derpå lavede han et bogholderi over alle de individer han havde truffet på, lige fra slægtninge, husholdersker og tjenestepiger til skolekammerater, studenterkammerater, omgangsvenner og overordnede, med andre ord, over enhver, der var kommet inden for hans observationskreds. Og denne hovedbog fuldstændiggjorde han ved at skaffe sig personalier, konfirmationsattester, erklæringer fra vedkommendes bekendte, hvorpå han stillede deres horoskop og søgte at udfinde deres livsproblem. Det var et utroligt stort arbejdsmateriale, og da han havde fået orden i virvarret, så han, at menneskene kunne inddeles ligesom dyr og planter i store klasser, afdelinger og familier, alt efter inddelingsgrundlaget. Men da han benyttede flere inddelingssystemer, kom han sandheden nærmere og opnåede en mere righoldig belysning af sit observationsobjekt.

Således lavede han et skema over mennesker, delt i tre underafdelinger: de bevidste, selvbedragerne og de ubevidste. De bevidste eller indviede stod højest; de havde gennemskuet bedrageriet, troede intet og ingen og kaldtes i almindelighed skeptikere, frygtedes og hadedes af selvbedragerne, kendte

straks hinanden, når de mødtes, og skiltes som regel med titulaturen *Skurk* på læberne og med gensidige beskyldninger for slette motiver. Til selvbedragerne henregnede han alle religiøst troende, hypnotiske medier, profeter, partichefer, politikere, velgørenhedsmennesker og hele den sværm af svage ærgerrige, der gav sig skinnet af at leve for andre. Blandt de ubevidste regnede han børn, de fleste forbrydere, de fleste kvinder og en del dårer, som endnu levede på et halvt pattedyrisk standpunkt, uden evne til at skelne subjekt fra objekt.

Efter en anden inddelingsmåde, udviklingen fra fostret til den voksne mand, fik han børn, ungdom, kvinder og mænd ind i systemet.

Endvidere søgte han altid hos landsmænd efter nedarvede racetegn, adskilte uppsvenskere fra sydsvenskere, kunne spore nordmanden hos värmlændingen og finnen hos en del norrlandsboere, holdt øje med indvandrede tyskere, walloner, semitter og sigøjnere, hvilket ofte gav ham nøglen til mangt et træk i en uforståelig karakter.

Desuden havde han en anden inddeling af karaktererne efter disses hovedtræk. Han satte således frådserne, drankerne og de gerrige i den laveste gruppe, seksualisterne eller de kønsnydende kom derefter, medens følelsesmenneskene og de intellektuelle eller tænkende stod højest.

Denne videnskab udviklede han i høj grad og opnåede efter nogen tids forløb evnen til at bedømme et menneske eller stille dets ekvation. Og til at kontrollere rigtigheden af sine iagttagelser benyttede han sig selv som psykologisk præparat, flængede sig, eksperimenterede med sig, anlagde fistler og

fontaneller, underkastede sig unaturlig, ofte modbydelig åndelig diæt, samtidig med at han nøje lagde mærke til den personlige observationsfejl og undgik, ud fra sig selv og sin vandel at anlægge en norm for andre.

Efter til sidst at være blevet ked af sine udenlandsrejser og da hans legeme længtes efter sit rette miljø, vendte han hjem for at søge sig en virksomhed. Da det var ham ligegyldigt, hvad han sysselsatte sig med, indgav han ansøgning om plads som fiskeriinspektør, og da man ikke ønskede at have ham alt for nær ind på livet af sig, blev han ansat som første mand i Stockholms skærgård.

Her vågnede han fra det tilbageblik på sit liv, som han plejede at genføde sig af, ved i al hast at gennemleve det på ny og derved ligesom at lede sig frem til sit standpunkt, for, efter at have beregnet sine ressourcer, at komme på det rene med sin kurs fremad, sit sandsynlige endemål og udsigterne til at gennemføre sine planer.

Lodsen, som imidlertid havde roet båden inden for skæret i læ af isflagerne og allerede var på det rene med, at den lærde mand, der sad som en billedstøtte med indadvendt, udtryksløst blik, ikke var sådan ganske rigtig i hovedet, benyttede nu lejligheden til at spørge, om de skulle tage hjem, hvortil inspektøren nikkende gav sin tilladelse.

Endnu engang lod han blikket følge det pragtfulde skuespil derude, hvor isstykkerne blev jaget frem, revnede, sammenpakkedes, klemte hinanden, skød op over hinanden, sattes på kant, forandrede deres vandrette leje til masser af forskydninger, bjergdannelser med høje og dale. Det forekom

ham som om han så jordens overflade fødes, som da den første stivnede skorpe på det glødende hav blev sønderbrudt, pisket afsted, sat på kant, bunket sammen til urbjerge, til skær og holme, som kun var pakis, mægtige isbjerge, blot af et andet mineral end vandet. Og over denne repeterede skabelseshistorie sitrede isens udelte, hvide lys ved siden af luftens og vandets urblå, den første brydning af mørket, og her svævede skabelseseventyrets Gud, som skilte lys fra mørke, frem som en levendegjort forklaringsgrund for beskuerens forskende tanke. Og endnu engang klang de bevingede reptilers første forsøg på musikalsk ordnede lyde ud over vandcirklen, begrænsningen af hans eget Jeg, som ville blive midtpunktet, hvilken plads han så indtog. – – –

I det samme flød båden ind i havnen, og det røg til middag fra skorstenene.

Fjerde kapitel

En søndag formiddag sad inspektøren ved sit åbne vindue efter at forsommeren var indtrådt med lyseblå farve på vandet og en svag grøn tone i klippekløfterne over de ubetydelige rester af lavarter og mos. Fugletrækket var gået nordpå og kun nogle enlige edderfugle svømmede parvis omkring i vigene. Den store ensomhed greb ham i dag, da han ude på Østersøen så nogle fartøjer styre sønderpå under de fremmede flags livlige farver, tilfældigt eller følgerigtigt alle mere lysstærke end det fattige blå og blakkede gule, der så let bliver smudsigt. Han så den ophidsende trikolore på en brig, der førte planker fra Norrland, nylig kommet hertil med vin og appelsiner, og som nu satte kursen mod lysgule, folkerige kyster; det blødagtiggjorte Dannebrog på en smørskonnert lå i kølvandet efter en vældig tysk postdampers hvide flagdug med sørgekanter og regeringsmærket som et spader es ovenover noget rødt; den engelske blodfane, det spanske markislærred, den amerikanske kong Bomulds bolstervår; de repræsenterede lige så mange hilsener fra fremmede nationer, som han følte sig nærmere knyttet til, end til de fremmede, han kaldte landsmænd, da han havde lov til på sin højtidsdragt at bære alle disse farver, men ikke sit eget lands. Og i dag syntes han, at disse erindringer om hans verdensborgerskab styrkede ham mere end ellers, da han i den sidste tid havde ligget omgivet af åbent udbrudte fjendtligheder. Han havde for nylig begyndt at forsøge gennemførelsen af en flere år gældende lov om en bestemt maskestørrelse på nettene, som dog hidtil ikke var

blevet fulgt, og havde herved mødt en modstand, der havde til følge, at han, da der til sidst blev vist ham åbenlys trods, måtte tilkalde sognefogden og lade nettene beslaglægge. Førend han tog dette skridt havde han dog grundigt bevist fiskerne, hvorledes statens indgriben kun var foranlediget ved omhu for befolkningens eget vel, havde fremhævet hvorledes netop de, der ikke ville dele en gård, fordi de hellere ville se én søn i velstand som slægtens opretholder, ved deres ufornuftige fiskeri fremkaldte en tilstand, under hvilken deres børn ville komme på fattigvæsenet. Men intet hjalp. Alle forholdsregler betragtedes som ondskabsfulde påhit af en hob ørkesløse embedsmænd, der lønnedes med befolkningens penge for at pine den. Forgæves indvendte inspektøren, at det var bønderne på Rigsdagen, som havde gennemført loven ved deres afstemning, i hvilken anledning fiskerne nu delte deres had ligeligt mellem regeringen og bønderne.

Det var så gået op for ham, at denne fiskende befolkning virkelig repræsenterede en levning af samfundets urtilstand: sorgløs, ubetænksom, uden bondens tanke på dagen i morgen eller på det næste år. Det var den vilde, som gik på jagt i to dage og sov i otte. Og ligesom den vilde var denne befolkning i besiddelse af visse negative evner til at savne og tåle, uden den positive kraft til at forbedre sin stilling ved opfindelser, og med en afgjort, instinktmæssig uvilje mod alt nyt, hvorved de røbede deres uformuenhed til at hæve sig til et højere kulturstadium. Alle disse fiskere var bundfaldet af landets oprindelige folkestammer, som da kampen om de frugtbare floddale og indsøernes strande foregik, ikke kunne vinde fodfæste, men måtte flygte eller blev trængt ud mod klipperne, hvor

madjorden ophørte og kun det usikre hav ydede sit hasardudbytte. Og som spillere var de lige så upålidelige som lykken, ikke nøjeregnende med hensyn til de midler, de benyttede, men tagende små forskud på den storfangst, som et lykkeligt skibbrud kunne bringe dem. Derfor var de straks blevet ophidset mod den nyankomne, og i deres forblindelse havde de ikke kunnet indse, at han kom af ærgerrighed, for at søge at forbedre deres stilling og befri dem for unødvendigt arbejde. Således havde han konstrueret en selvkontrollerende vindmåler for overlodsen, som skulle levere ham meteorologiske rapporter. Apparatet var lavet af et gammelt bor og nogle ituklippede sardinkasser; det var imidlertid ikke blevet antaget, men sat til side oppe på loftet. Han havde villet yde hjælp ved sygdomstilfælde, men var blevet afvist; han havde villet lære kvinderne at forhindre røg i køkkenet ved at anbringe en sildetønde som røghætte på skorstenen, men de havde lét ham ud og vedblev ufortrødent at jamre over den ulidelige røg; han havde villet lære en af fiskerne, som forgæves havde søgt at avle kartofler, at gøde strandsandet med tang og fiskeaffald, således som han havde set befolkningen i visse af Englands kystegne gøre det, men uden at vinde øre for det. Og da han så hvorledes resterne af den store strömmingsfangst om foråret lå og rådnede op af mangel på salt, ville han lære fiskerne færingernes nødmiddel: at salte hjemmebeholdningen med tangaske, en metode, de førnævnte øboer anvender ved fremstilling af ost.

Resultatet af alle hans bestræbelser for at udbrede nyttig viden blev kun det, at han fik øgenavnet "Doktor Alvidende" og at han blev betragtet som ikke rigtig klog, blev et stående

latteremne under kaffesladren og ved drikkegilder, og at børnene tudede, når de mødte ham.

Misforholdet mellem hvad han var og hvad man anså ham for at være, virkede i begyndelsen kun komisk, men efterhånden som åbenbare fjendtligheder trådte i stedet for det hidtilværende kølige forhold, følte han en ugunstig indvirkning på sit sjælelige befindende. Det var, som om der lå en med modsatte elektriske strømme mættet tordensky over ham og irriterede hans nervefluidum, som om den ville tilintetgøre det ved en neutralisering. Han havde en følelse af, at mængdens tanker, der var koncentreret på ham, muligvis havde evne til lidt efter lidt at drage ham nedad, svække hans selvbevidsthed, så at den tid kunne komme, da han ikke troede på sig selv og sin åndelige overlegenhed, men at til sidst deres anskuelse, at han var idiot og de de sunde, ville gribe hans hjerne og tvinge ham til at følge deres mening.

Medens disse tanker opfyldte ham, var en ny genstand kommet inden for de femogfyrre grader af horisonten, han kunne bestryge med blikket fra sit vindue. En af flådens kanonbåde gik for halv kraft ind i læ af skæret, strøg sejlet og kastede anker. Gennem kikkerten så han matroserne bevæge sig i et tilsyneladende virvar, men uden at trænges sammen; hver mand skyndte sig hen til sin plads, til sin tovende, til sit fald, da bådsmandspiben lød. Fartøjets slanktbyggede bredsider, den spændte bov, hvor jernpladerne syntes at ville springe fra hinanden, men alligevel forenede deres sammenpressede kræfter i en fremadgående retning og ligesom strømmede ud i bugsprydet, damprørets og skorstenens energiske rørformer, masternes modstandsstilling

over for stag og vanter, kanonens cirkelrunde munding, alt tilkendegav en samling af velordnede kræfter, der tøjlede hinanden ved modsætning og samvirkning, og hensatte ham i en harmonisk stemning. Det var for ham, som om kraft og orden strømmede ud fra det kileformede jernskrog, hvori formålstjenlighed, begrænsning og mådehold var forenet i en skøn enhed, som ved refleksion fremkaldte en dybere nydelse end et smukt kunstværk plejer at forskaffe den overfladiske beskuer ad følelsens vej.

Men ved eftertanke kom der tillige noget andet ind til ham fra dette lille svømmende, vandomflydte samfund. Han følte sig styrket, som om han havde en støtte i dette billede af magten, der udstyret med myndighed fra folkerepræsentation og regering og med anvendelse af alle kulturens og videnskabens hjælpemidler beskyttede de mere udviklede mod barbariets fremtrængen nedefra; han så med tilfredsstillelse et par af de mest intelligente med en bådsmandspibe styre disse hundreder af halvvilde, som ikke turde ræsonnere over det, de ikke forstod. Han havde aldrig ladet sig narre til at begå den moderne, personlige iagttagelsesfejl, at de lavere klasser lider ved deres underordnede stilling og grovere fødemidler. Han vidste nemlig meget godt, at de befandt sig på den plads, der passede for dem, og at de lige så lidt led under det, som fiskene pintes ved ikke at være blevet amfibier. Og med hensyn til den grovere mad, så vidste han af erfaring, da han undertiden havde inviteret nogle af fiskerne til middag, hvorledes de vragede det, der ikke udelukkende var bestemt til at fylde maven, ja, endog foretrak det simple rugbrød for det fine hvedebagværk. Han havde aldrig troet på al den snak om sult,

når det ikke var på et sted, der var blevet ramt af en stor ulykke, og selv der kun undtagelsesvis, for man havde jo fattigvæsenet, som så ofte misbrugtes af dovenrygge og dårlige personer, der tiltvang sig underhold under påskud af sygdom, de slet ikke havde. Han havde aldrig smigret de små, aldrig behøvet at bøje knæ for de ubetydelige, skønt han selv var blevet udstødt ovenfra af et samfundslag, der under en almindelig forfaldsperiode havde svindlet sig op med stjålen berømmelse, og som nu lå trykkende på det, der skulle vokse frem. Og han lod sig heller ikke nu forlede til at overvurdere dette løse billede af de øvre lag, som i skikkelse af en orlogsmand på en vis måde indgød ham beundring, men som på den anden side kun var en levning af det statssystem, der øvede vold mod åndslivet ved hjælp af komprimeret gas og bessemer-cylindre.

Nu slog det med døren nede hos værtens og tungerne sattes i bevægelse af den indtrædende Öman, hvis fiskegarn var blevet konfiskeret. Brændevinsglassene klirrede og skrålet steg samtidig med gårsdagens nu opfriskede rus.

– Indioter og folkefordærvere, som indbilder sig, at de forstår mere end fornuftige fiskere! Det er disse herrer, der får to tusind kroner for at ligge på sofaen og læse bøger – snottede drenge, der vil lære de ældre – sådanne tyveknægte og cigarethelte, der går med grisehaler under næsen, sådanne …!

Og så kom der en styrtesø, som blandede sig med Vestmans faktiske oplysninger, der var opsnappet ombord på *Jakob Bagge*, om inspektørens nedstamning, faderens uregelmæssige kønsliv, moderens lave herkomst, hentydninger til inspektørens bortjagning fra hans tidligere embede osv.

Den lyttende forsøgte som sædvanlig at gøre sig døv og ligegyldig, men ordene ramte, tilsmudsede ham, sårede ham mod hans vilje. Der begyndte at vækkes gammel tvivl om faderens retsind, tvivl om eget værd, frygt for ikke at kunne beskytte sig mod denne dyndregn, ikke at kunne undgå en kamp, i hvilken han ville bukke under på grund af sin finfølelse i valget af kampmidler.

Nu kimedes der med klokken ombord på orlogsmanden, så rullede en trommehvirvel og fra hundrede struber førte sommervinden salmetoner, alvorlige, rytmisk ordnede, ud over vandet, medens samtidig skrålet og truslerne nedefra steg knurrende som fra burene i et menageri og forstærkedes i salmens fermater til hyl, for nu var der opstået uenighed mellem parterne ved et forslag om med magt atter at sætte sig i besiddelse af nettene.

Inspektøren, der betragtede kirker som en slags arkæologiske samlinger eller interessante pagoder fra en svunden tid, mindedes nu pludselig en ytring, der en nat faldt fra en ung præst under en diskussion om den kristne kultus:

– Jeg tror ikke på Kristi guddommelighed og al den slags, men tro I mig, pakket må skræmmes!

Pakket må skræmmes! gentog han for sig selv, men tabte straks tanketråden, da slagsmålet brød ud nedenunder. Stole kastedes omkuld, støvlehæle sparkede mod møbler, og brøl som fra kvæg blandedes med reptilagtig hvæsen, og over alt dette skældte en kvindestemme, som frembragte mange hundrede ord i minuttet.

I det samme lød damperens pibe, ankeret blev lettet, sejlene hejst og skorstenen udsendte en sodsort sky mod den blå

forsommerhimmel. Det var med en følelse af savn og uro, at Borg så damperen og den smukke kanon forsvinde sønderud, han syntes det var, som om han mistede en støtte og som om hadet slog sammen om ham som en sæk. Han ville flygte, bort, ligemeget hvorhen.

Nu skreg et barn, om det var af frygt eller smerte, kunne han ikke høre, for under tumulten havde han sneget sig ned ad trappen, var kommet ned til havnen og havde løsnet sin båd, med hvilken han satte ud fra land så hurtigt han kunne.

Det skær, han forlod, var det østligste i en hel lille øgruppe, som hidtil havde undgået hans opmærksomhed, men som han nu i sin trang til ensomhed ville opsøge. Som hader af stærke legemsbevægelser, hvilke han dels fandt overflødige, da man jo havde samfærdselsmidler og maskiner, dels skadelige for hans nerve- og tankeliv, da det fine værktøj, som hjernen omsluttede, lige så lidt tålte rystelser som det hus, i hvilket astronomens præcisionsinstrumenter opbevaredes, havde han aldrig lært at ro; men hans taktsans gjorde ham straks til en flink roer, og hans fysikalske viden lærte ham at forbedre denne urgamle opfindelse, så at han ved at hæve rorbænken sparede på armkræfterne.

Da han nu så skæret fjerne sig bag ved båden begyndte han at ånde friere, og da han kort efter lagde i land på den første lille holm, blev han grebet af en ubeskrivelig følelse af lykke. Det var en lys, langstrakt miniaturø, hvis strandklipper af grå gnejs dannede en lille havn, han var løbet ind med båden. Vandet var her så klart som fortættet flydende luft, og tangens bløde farver skinnede nede på bunden som om de var indsmeltede i en glasmasse. Strandens sten lå vaskede, tørrede, tilslebne og

frembød en afveksling i farver, som aldrig trættede, da ingen af dem var ens, og mellem dem tittede småtuer af fløjls- og stargræs frem. Med en sagte, jævn stigning hævede skrænten sig, og i fordybningerne, nedgemte i mosset, lå mågernes æg, tre og tre, kaffebrune med sorte pletter, medens ejerinderne skreg og larmede over hovedet på den uvelkomne gæst. Borg gik videre og stødte højere oppe på en stendysse, et sømærke, hvidmalet af vildænder, måger og fisketerner. Her voksede nogle enebærbuske, udbredte som tæpper, og under dem havde en mængde af de hvide, fine skovstjerner improviseret sig en lille hyggelig plads, en forening af Mellemeuropas bjergegne og den nordiske skovs skygge.

Ikke en busk eller et træ hævede sig op over de halvnøgne klippeskrænter, og denne fuldstændige mangel på skygge og gemmesteder bragte den besøgende i en lys og glad sindsstemning. Alt lå åbent, overskueligt og solbestrålet på denne klippe, og det vand, der adskilte ham fra det nylig forladte hjem hos de vilde, syntes at omgive ham med en uoverstigelig mur af ren gennemsigtighed. Det halvt arktiske, halvt alpeagtige landskab med dets urtidsdannelser, forfriskede ham og bragte ham hvile. Og efter at have udhvilet gik han ombord igen og roede videre. Han passerede tre blankslebne klippeblokke, som lignede tre forstenede bølger, nøgne, uden spor af organisk liv, og som kun fremkaldte videnskabelig geologisk interesse angående deres opkomst; så drejede han forbi et fladtrykt skær af rødt gnejs, på hvis læside der stod en hundredårig røn, ensom, mosbegroet, knudret, i hvis hullede stamme en vipstjert i mangel af bedre havde bygget rede. Den lille kokette fugl slog ned mellem strandstenene og ville

indbilde fjenden, at i træet var der ikke spor af rede eller gråhvide æg.

Rønnen stod på et lille stykke grønsvær af nogle kvadratalens størrelse og var et billede på ensomhed; men stærk var den blevet af mangel på rivaler, den kunne bedre tåle storm, salt og kulde end kamp om jordsmulerne med sine lige. Inspektøren følte sig tiltrukket af den ensomme gamle og længtes et øjeblik efter at bygge sig en hytte ved dens stamme, men indtrykket forsvandt lige så hurtigt som det var kommet og han drog videre.

Nu kom en mørk klippe frem bag ved odden på den yderste holm. Den bar den vulkanske bjergart diorits kulsorte farve, og da han nærmede sig den, følte han sig beklemt. Den sorte, krystalliserede masse syntes at være kastet op af havbunden og efter at have opnået nogen fasthed, være kommet i en forfærdelig kamp med vandet eller med lynet, for den var revnet i otte dele. Næsten lodrette stod de sorte, glitrende vægge langs med den lille havn, og da jollen lagde til under dem, var det som om han var nede i en kulgrube eller en tilrøget smedje. Omgivelserne tyngede og trykkede ham; han gav sig til at klatre op ad en af skrænterne og traf øverst oppe et sømærke med en hvidmalet tønde på toppen af stangen. Dette spor af menneskehånd herude, hvor der ingen mennesker var at se, denne blanding af galge, skibbrud og stenkul, denne rå kontrast mellem de usammensatte, farveløse farver, sort og hvidt, denne blanding af ufrugtbar, voldsom natur uden organisk liv, eftersom der ikke engang fandtes en smule mos på hele klippen, og så dette snedkerarbejde uden vegetationens mellemled eller overgange fra urnatur til menneskeligt

håndarbejde, virkede oprivende, urovækkende, brutalt. Og i den store søndagsstilhed hørte han under sine fødder, hvor nedstyrtede stenblokke havde slået bro over en revne, hvorledes den lange dønning sugedes ind under det halve skær, pressede luften sammen foran sig så at den smældede og trak sig tilbage med et hvæsende, hult suk.

Han blev stående lidt og nød selve beklemmelsen, lod sig føre tilbage til ældre indtryk, som altid bragte ham til at føle ulyst, mærkede stenkulslugt, så fabrikker, sorte, misfornøjede mennesker, hørte dampmaskiner, bylarm, menneskestemmer, der fremkastede ord, som ville æde sig vej gennem hans øre ind i hjernen, hvor de ville kaste frø og som ukrudt kvæle hans egen udsæd og forvandle hans med så megen møje opdyrkede ager til en naturlig eng ligesom de andres.

Da han kom ned i båden og vendte ryggen til det mørke skue, nød han atter den uendelige renhed i vandet, det tomme blå, der ligesom en ubeskreven tavle lå foran ham, beroligende, fordi den ikke kunne vække minder, ikke fremkalde indskydelser eller stærke sindsbevægelser; og da han nu nærmede sig en noget større ø, hilste han den som et nyt bekendtskab, der ville tale om noget andet og udviske de stemninger, han netop havde gennemlevet. Nye skær og holme flød forbi ham, hver af dem med sin overraskelse, med sit særegne fysiognomi, som oftest kun med en så hårfin forskel, at der hørte et skarpt og øvet øje til at opdage den. Og disse små klinter, som, når man sejlede forbi dem, forekom så nøgne, så trættende ensformige, frembød ved nærmere eftersyn det mest afvekslende skuespil, ligesom variationerne af den samme mønt kun for numismatikeren røber sine hemmeligheder.

Han landede nu ved en noget større holm, hvis uregelmæssige, sønderrevne udseende lokkede ham til sig, særlig da han så kronerne af løvrige træer stikke op over klinten. Og da han klatrede op på den nordlige odde, hvis sorte sokkel var blankpoleret af bølgerne, så han hvorledes holmen ved tilslutning af mindst fire andre, der tilsyneladende var drevet sammen under påvirkning af forskellige vindretninger, og ved sammenhobning af forskellige geologiske arter havde dannet et helt konglomerat af landskabsbilleder, hentet fra alle mulige zoner. Den nordlige del bestod af en kegle af hornblendeskifer, som nede ved stranden var spaltet i uhyre blokke, der var styrtede ned fra klippevæggen, og mellem disse sorte stenmasser stak der ejendommeligt nok en utrolig mængde solbærbuske frem, mørke i farven og samstemmende i tonen med de gnistrende sorte stene, som de syntes tiltrukket af som ved en hemmelig sympati. Det var så overraskende at finde disse havens kultiverede flygtninge herude i vildmarken, at de forekom som en spøg af naturen, en spøg, som muligvis havde været lagt i munden på en anskudt årfugl, der engang var flygtet herud for at dø og havde medført frøet til den fremspirende kultur. Længere op i stenbruddet stod en lund af løvtræer med lysegrønne, men vindklippede toppe og med hvide stammer, som om de var bestrøget med kalk af en omsorgsfuld menneskehånd. Borg forsøgte på afstand at gætte sig til træarten, men den var så ulig alle andre, han havde set på denne breddegrad, at hans tanker svævede mellem akacier, bøg og de i det sydlige Europa så almindelige japanske fernistræer, at han til sidst ikke kunne tro sine egne øren, da han hørte den velkendte raslen af den sædvanlige poppel og kort efter, idet

han veg til side for en hugorm, der som en vandstråle løb ned mellem to stene, kom nærmere og fandt, at hans hørelse ikke havde bedraget ham. Det var lundens og skovmarkens velvoksne, nette poppel, som stengrund og nordenvind, drivis og salt havde tildannet og omformet til en uigenkendelig afart, som opadtil var grånet i kampen mod uvejr og kulde, havde mistet kronen og derfor kun bestod af forfrosne skud, der uophørligt brød frem, utrættelig fornyende sig, medens gederne havde afgnavet barken og ladet saften løbe ud. Der var en evig ungdom i disse spæde lysegrønne skud på den grenløse, grånede stamme, en alderdom uden manddomsalder, en abnormitet, der virkede forfriskende, fordi den var ny og ikke smagte af det banale.

Efter at have klatret op mellem de skarpe sten og nået det højeste punkt, var det som om han på ti minutter havde foretaget en bjergbestigning. Løvtræregionen lå nedenunder ham og på bjergets plateau viste alpefloraen sig allerede med fjeldarten af enebærbusken ved siden af det ægte nordiske brombær i de fugtige klippekløfters hvide mos, og mellem disse den lille civiliserede kornel, måske den eneste oprindelige skærgårdsplante. Nu steg han langsomt ned ad den sydlige skråning mellem tyttebær- og melbærris, fløjls- og stargræs og gyngende mos, indtil han pludselig stod ved en afgrund, hvor øen var revnet og havde dannet en kanal mellem de sorte klippevægge.

De næsvise alker fløj op med ville skrig, medens han på en naturdannet stenbro gik over den lille kanal, entrede en ny bjergskråning af lysere formation og snart befandt sig i en ny afdeling af den vidunderlige ø.

Den lyse, elegante eurit, i hvilken svagt rosenrødt feldspat havde aflagret sig sammen med blågrøn kvarts, og hvori glitret kun viste sig som et flimrende skin af mikroskopisk rimfrost, gav hele landskabet en munter tone, og, spaltet som det var i en uendelighed, frembød det sofaer og lænestole ved hvert skridt. Et stærkt lag af kornet, hvid kalkmasse gik som et bælte helt igennem klippemassen, og det frugtbare grus, som herfra var gledet ned, søndersmuldret af regn og frost, havde samlet sig mellem de ikke ret høje bjergvægge. Og ved foden af disse snoede sig nu en dalsnævring, der frembød et syn så fortryllende, at han studsende standsede og satte sig ned på en sten for at nyde det overraskende, skønne skuespil.

Foran ham oprullede der sig mellem de lodrette bjergvægge, som efterhånden tabte sig i engen, et grønsvær, gennemvævet af lutter blomster, mere udsøgte og frodige end fastlandets. Den blodrøde geranium var steget ned fra bjerget og havde søgt fugtighed og varme hernede; den honninghvide leverurt fra den våde strandeng havde stævnet møde med skovens blågule kohvede, og de sydlandske orkidéer, måske ført af vinden fra vinlandet Gotland, var flygtet hertil; den hyacintlignende vilde mispel, den pragtfulde gøgeurt, den statelige skovlilje, en slags forskønnet liljekonval, havde her i drivkraftig kalk og fugtig søluft i læ af beskyttende vægge opsøgt sig en drivbænk mellem det yppigste, grønne græs.

Og længst borte i baggrunden skjultes bjergvæggen af birke- og elletræer, som hævede sig blufærdigt i vejret, uden at turde stikke hovedet op i vinden; og spredte hist og her stod benvedsbuske midt på græsplænen med deres hvide sneboller hængende ned mod de vinløvlignende blade; og bøjet mod,

ligesom spalieret op ad bjergskrænten, voksede den grelt mørkegrønne vrietorn med dens blanke blade, der mindede svagt om det ofte besungne orangeløv, men var saftigere, havde flere toner, finere tegning og en noget ømfindtligere bygning.

Det var en park, en indlandsnatur, der svømmede herude; men først, da han gennem en revne eller sænkning i bjerget så det blå vandrette havbryn, følte han sig ved kontrasten slået af det vidunderlige i dette skue.

Efter at have siddet en stund og lyttet til en bogfinkes forårsagtige sang, afbrudt af droslers og tejsters sladren og skrig, og ensomheden begyndte at lægge sig søvndyssende om ham, og da fuglene et øjeblik var blevet tavse og kun den svage søbrise susede i birketoppene uden at nå længere ned, hørte han pludselig en hosten. Han fo'r op, så sig om, men kunne ikke se spor til mennesker.

Denne lidende, hule lyd fra et menneskebryst midt i den tavse natur vækkede ham pludseligt og førte med sig en hel sky fuld af ubehagelige fornemmelser. Var det en ensom vandrer, der søgte ro her ligesom han selv, eller en æggerøver? I ethvert tilfælde ville han befri sig fra uroen og have at vide, hvem fredsforstyrreren var. Han klatrede derfor over bjergvæggen op ad en naturlig trappe og opdagede nu den tredje afdeling af den polyplignende ø. Over en lav stenmur, der øjensynlig var rejst for at bevare blomsterengen fra græssende kreaturer, kom han ind i en nåletræsregion på gnejsbund, trampede under grenene om mellem alenhøje bregner, der dannede grantræernes underskov og lignede dværgpalmer, men havde friskere, grønnere blade, og ved hvis fod der tittede rødmende skovjordbær frem.

Da han var kommet op af dalsnævringen, så han en sivbevokset vig, hvor nogle forglemte stangkroge stod nedrammede i dyndet. Han stansede for at lytte, og nu hørte han en stemme, der talte på den anden side af klippekanten. Den lød så høj og blød som en barnestemme, men sank derefter noget, så at han troede, den kom fra en yngling, der havde vovet sig herud på sejltur. Men ordene faldt så passivt, så tiltrækkende, vindende, indbydende, og han forbavsedes ved at høre en dreng udtrykke sig så afrundet. Ordforrådet var ikke stort, det var de sædvanligste talemåder fra det dannede omgangssprog, uden noget konkret, farverigt udtryk, og hvor der fandtes noget bestemt angivet, var dette ikke korrekt. Stemmen talte om træernes grønne, uden at angive navnet på træerne, kaldte alkerne for måger, bogfinken for en fugl, gnejsen for granit og siv for rør.

Det kunne ganske vist være en yngling, som med en sådan sikkerhed, et sådant krav på at blive hørt, talte så længe uden at lade sig afbryde af en sagte brummende ældre mands stemme, der engang imellem fremknurrede en indvending eller en oplysning. Nu lo den ungdommelige stemme, en efter samtalen at dømme umotiveret latter, en latter for at lade sin smukke stemme høre eller vise sine hvide tænder, en latter uden morende foranledning, en række klingende toner uden anden mening end skinsygt at bortlede opmærksomheden fra noget virkeligt, som ville trænge sig ind: et averteringssignal, en lokketone! Det var utvivlsomt en ung kvinde!

Uimodståeligt tiltrukket steg han op på den sidste højde efter at have rettet lidt på sit halstørklæde og sin hat og så nu nedenfor et billede, som med alle dets enkeltheder ætsede sig

uudsletteligt i hans erindring. På en lille stump hårdbundseng, under en gruppe af gamle rønnetræer, sad om en hvid dug, på hvilken der stod en smørkrukke af kolmårdsmarmor midt i en opdækning fra en medbragt madkurv, en ældre fint påklædt dame med smukt gråt hår, og ved siden af hende en skærgårdskarl i skjorteærmer og med et stykke smørrebrød i hånden. Foran den sidstnævnte stod en ung kvinde med et fyldt ølglas, som hun nejende og med efterdønningerne af den netop bortdøende latter på læberne overrakte den forlegne rorkarl.

Borg fængsledes straks af den unge kvindes udseende, og skønt hans refleksion samtidig tilhviskede ham, at hun koketterede med karlen, følte han sig uimodståeligt tiltrukket af den mørke, olivenfarvede teint, de sorte øjne og den statelige vækst. Det var ganske vist ikke den første kvinde, som således øjeblikkeligt gjorde indtryk på ham, men hun tilhørte den gruppe af kvinder, som aldrig undlod at drage ham til sig. Det var ikke ensomheden og manglen på andre kvinder, han kunne tilskrive dette hurtige valg, for det var ganske den samme følelse, som da han engang søgte efter et halstørklæde med en særlig farve, og efter i dårlig stemning at have gået fra butik til butik uden at erfare den lystfølelse, som det eftersøgte medførte, endelig standsede udenfor et butiksvindue, hvor det rigtige lå, og i samme øjeblik følte sig befriet for et tryk, da hans tanker sagde ham: det er *det*!

Efter at have vaklet et øjeblik mellem, om han skulle gå hen og forestille sig selv eller vende om, gjorde han en bevægelse, som røbede ham. Den unge pige, som først lagde mærke til ham, lod i det samme armen synke og betragtede den så uventet optrædende med et forskrækket barns blik, der straks

gav fredsforstyrreren mod til at træde frem og berolige selskabet med en forklaring.

Og med hatten i hånden gik han så hen til gruppen og hilste.

Femte kapitel

En halv time senere sad inspektøren i det lille selskabs sejlbåd med hans egen jolle på slæb og havde allerede tiltrådt sin stilling som ledsager for de to damer, der af sundhedshensyn havde lejet sig en sommerbolig på Fiskeskær og således skulle være hans naboer. Samtalen slyngede sig behageligt mellem de tre nye bekendte med den noget hovedkulds iver, som fremkaldes, når man mødes for første gang, ved ønsket om at vise sig fra den fordelagtigste side. Den, der gjorde sig mindst besvær i så henseende, var den gamle dame, der havde forestillet sig for Borg som den unge skønheds moder. Hun syntes nemlig at have nået et stadium af fuldstændig harmoni og resignation, havde afslebet alle skarpe kanter, levede i mindet og betragtede derfor med halv ligegyldighed det, der bevægede sig om hende; hun ventede ikke noget udefra, var forberedt på alt hvad livet kunne bringe af godt og dårligt, og indtog ved sit jævne, milde væsen.

Mellem den unge mand og den unge kvinde var der allerede fundet et tilknytningspunkt; hun syntes at nyde ved at modtage, og han, som så længe havde ventet på at kunne give, følte sine kræfter vokse, da det så længe opsamlede overskud fik afløb. Han uddelte da også i løbet af en halv time med ødsel hånd alt, hvad han havde indsamlet af oplysninger, som kunne have interesse for dem, der var ukendt med de forhold, de for en tid skulle leve i. Han skildrede dem alle skærets fordele og mangler og malede livet der så lokkende som det i dette øjeblik afspejlede sig for ham – nu, da han ikke længere var alene. Og

den unge kvinde, som endnu ikke havde set skæret, modtog sine første bestemte indtryk af det gennem hans skildringer; hun så i tankerne det røde hus, hvor hun skulle bo med sin moder, så net og indbydende som han ønskede, hun skulle se det for at synes om det og trives der. Og medens han talte, syntes han, at han modtog noget godt og styrkende tilbage, som om han hørte nye tanker, nye synspunkter lyde fra disse læber, der var halvt åbnede, ikke som om de slugte, hvad han bød, men som om de selv talte; og når disse to store, troskyldige øjne så beundrende og forbavsede op imod ham, troede han, at alt, hvad han sagde, var sandt, og han følte med stigende selvagtelse nye kræfter vækkes og gamle vokse i styrke og udholdenhed. Og da båden stødte mod strandbredden, følte han sig så virkelig taknemmelig, ligesom efter modtagne velgerninger under tunge tider, at han uvilkårligt udtalte en hjertelig tak, da han hjalp damerne ud af båden og bar deres vadsække i land.

Den unge pige besvarede artigheden med et "ingen årsag", men på en måde som om hun af sin rigdom havde skænket ham noget, der kun var en ubetydelighed mod det, hun endnu sad inde med.

Da inspektøren havde fulgt damerne til deres ny bopæl, der viste sig at være Ömans hus, udbrød den unge dame, som endnu stod under indflydelse af Borgs fristende skildring, i en strøm af beundring. Det forfaldne hus havde noget overordentlig malerisk i sit ydre, for der fandtes ikke en lige linje på det. Stormen, saltvandet, frosten, regnen havde brudt hver eneste retlinjet kontur, og efter at murbeklædningen havde løsnet sig fra skorstenen, var denne kommet til at ligne en stor

tufsten. Og endnu behageligere blev overraskelsen ved det hjemlige, gammeldags komfortable indre. De to værelser lå på hver sin side af entréen med køkkenet imellem sig. Storstuen eller salen bestod af et rummeligt værelse med mørkebrune tapeter, som røg og alderdom havde givet en mildt velgørende tone, mod hvilken alle farver passede. Det lave loft, som ikke levnede nogen større tumleplads for fantasier, viste bjælkerne, der bar kvisten. To små vinduer med anløbne gamle ruder af et kvarters størrelse åbnede udsigt til havet og havnen, og den store lysmasse udefra dæmpedes behageligt af hvide tylsgardiner, som hindrede udenforstående fra at se ind i stuen uden at lukke dagslyset ude og hang som lyse sommerskyer ned over balsaminer og geranier i engelske fajancekrukker med dronning Victoria og lord Nelson i gult og grønt. Møblerne bestod af et stort, hvidt slagbord, en gustaviansk seng med flere lag svulmende edderdunsdyner, en hvidmalet træsofa, et slagur af Morafabrikat, en birketræs kommode med ellerods toiletspejl omgivet af et brudeslør og opfyldt med en mængde porcelænssager. På kommoden stod en udstoppet papegøje under en glasklokke, og på væggen hang kolorerede litografier af gammeltestamentlige billeder, hvoriblandt et par over sengen syntes at være ophængte i mindre passende hensigt, da det ene forestillede Samson og Dalila i meget upåklædt tilstand, det andet Josef og Potifars hustru. I et hjørne optog et åbent ildsted en meget betydelig plads og ville have virket uhyggeligt, hvis ikke det sorte gab havde været tilhyllet med et hvidt trækgardin.

Der var hygge, idyl og renlighed.

Det andet kammer var ligesom det første, men havde to senge, servante og var forsynet med listetæpper, som med brogede farvespil dannede et album af minder fra bedstefaders trøje, bedstemoders kofte, moders bomuldskjole og faders uniform fra lodstiden. Her sås pigebørnenes røde strømpebånd, gule galloner fra sønnernes soldatertid, landliggernes blå svømmebukser, dyffel og korduroy, bomuldstøj og bay, uld og jute, fra alle mulige moder og garderober, fattigmands såvel som rigmands.

Og derinde stod et hvidt skab med malerier på dørfelterne: mærkværdige små landskaber indfattede af vedbendranker i uægte bronzefarve, med kornblå havbugter, med sivgrupper og sejlbåde, træer af ukendte arter fra Paradiset eller stenkulsperioden, oprørt hav med bølger så lige som plovfurerne i en kartoffelmark, et fyr som en pille på en klippe af trappesten, alt sammen så naivt som et barns opfattelse af den rige naturs uendelige mangfoldighed af former og farver, som kun det uddannede øje kan se.

Men alt dette gammeldags, enfoldige var netop hovedbestanddelen i kuren for den trætte hjerne, som skulle søge hvile i det forbigangne. Det slidte urværk skulle ligge uoptrukket en tid og lade fjederen savne spændingen for at genvinde kraften. Omgangen med de lavere klasser, som ikke hidsede til kappestrid i kampen om magten, men selv hver dag, hver time mindede de højerestående om deres dyrt købte standpunkt, ville formindske ophidselsen og indlulle de magtlystne i tanken om, at der dog allerede var tilbagelagte stadier.

Borg havde ved sine beskrivelser i den grad gjort de fremmede modtagelige for alt dette, at de ikke noksom kunne udtrykke deres tilfredshed med den ny bolig, og var så optaget af at undersøge værelserne, at de ikke lagde mærke til, at deres ledsager fjernede sig for ikke at forstyrre.

Inspektøren sad om søndageftermiddagen ved sit vindue og så på, at de to damer ryddede op nede i deres lejlighed. Når han med blikket fulgte deres bløde, men uregelmæssige bevægelser, var det, som om han hørte musik. De samme modulationer, som en række samlydende toner fremkalder på ørehinden og forplanter til nervesystemet, de samme bløde vibrationer fødtes nu gennem øjet og klang gennem de hvide strenge, der er spændt fra hjerneskallen ud over brystkassens resonnansbund, og forplantede svingningerne gennem hele sjælens underlag. En følelse af velvære gennemstrømmede ham, da han så disse kvindehænders bølgelinjer under udpakningen af vadsækkene, fra hvilke der lagdes småsager op på borde og stole, og skuldrenes for det grove øje umærkelige, men så elastiske hæven og sænken. Og når den unge pige gik gennem værelset, opstod der alligevel ingen lige linjer, ingen hjørner og kanter, når hun drejede sig om, ingen vinkler, når hun bøjede sig.

Han var så helt og holdent optaget af dette syn, at han længe ikke lagde mærke til en larm ude på loftet, at trapper knagede og døre åbnedes. Han var fordybet i at betragte den unge dame, hvis ydre forekom ham så fuldendt skønt undtagen på ét punkt, en mangel, han søgte at vænne sit øje til for ikke at se den. Hendes hage var nemlig nogle millimeter for stor og antydede en underkæbe, som var for stærkt udviklet for et væsen, der

havde ophørt med at gribe og sønderrive råt kød; og når han så den i profil, kunne han tanketegne et heksefysiognomi, når engang den gamle kones tænder løsnedes, læberne faldt ind, dannende en stump vinkel, og næsen sank ned over den fremtrædende hage. Men han søgte at overvinde denne lighed med rovdyret, han forfulgte ansigtet med sit blik, tegnede det om i fantasien, tvang øjet til at se det i sin helhed.

Nu hørte han fodtrin og råb nede på bakken, og i vild forvirring viste Ömans hustru sig med en flok kvinder, som i triumf bar det tilbageerobrede fiskenet ned mod garnstøtterne.

Han følte straks sin myndighed krænket, kastede hatten på sig og gik ned til kontrolløren for at påkalde hans hjælp, som denne på grund af sin embedsstilling var skyldig at yde.

Toldmanden sad ved kaffebordet og havde som sædvanlig, når Vestman var ude at fiske, armen om svigerindens liv. Da inspektøren trådte ind i stuen, slap han sit tag, og viste af frygt for at røbes større tjenstvillighed, end han ellers ville have lagt for dagen. Efter at have fået sin guldgallonerede kasket på, gik han ud, og for rigtig at vise sig som den retfærdige, stormede han frem mod kvindehoben og greb fat i nettet.

– I forbandede kællinger, ved I ikke, at der er tugthusstraf for at bryde statens lås og segl!

Kællingerne svarede i kor med en strøm af skældsord, ligelig fordelt på inspektør og kontrollør; de brød sig fanden om statens lås og segl, og begge herrerne var af en sådan beskaffenhed, at de selv når som helst kunne komme i forbedringshuset.

Nu blev imidlertid kontrolløren vred for alvor og råbte til en toldbetjent, at han skulle hente sognefogden.

Ved ordet "sognefoged" stimlede folk sammen, krøb frem fra hytte og skjul som myrer, når man roder i tuen.

Befolkningen syntes straks at være rede til at tage parti for kvinderne, og der faldt truende ord. Men inspektøren anså nu tiden for kommet til personlig at gribe ind for ikke at komme under en underordnets beskyttelse. Han gik derfor hen imod folkehoben og spurgte, hvad de ønskede.

Da han ikke fik noget svar, henvendte han sig til kvinderne og talte til dem i en høflig, men bestemt tone:

– Da jeg tidligere har oplyst jer om, at Rigsdagen, jeres egne valgte repræsentanter, har besluttet, at fiskeriet, for jeres børns og efterkommeres skyld, skal beskyttes ved forbud mod at benytte redskaber, der ødelægger fiskeriet uden at indbringe jer nogen fordel, og da I har haft tre års tidsfrist til at bruge de gamle garn op, men alligevel har anskaffet jer nye, der er stridende mod loven, så har jeg på statens vegne måttet konfiskere de lovstridige redskaber. Trods gældende forbud har I nu opbrudt statens lås og segl, hvilket kan bringe tugthusstraf over jeres hoveder, men jeg vil ikke desto mindre lade nåde gå for ret, hvis I føjer jer og adlyder mig. Jeg spørger jer derfor for sidste gang: vil I godvilligt udlevere nettet?

Kvindernes svar var et fornyet spektakel og en ny skylle af skældsord.

– Jaså, endte inspektøren. Da jeg ikke er politimand og I er de mange, må jeg anmode kontrolløren om at sende bud efter sognefogden og hans hjælpere og samtidig lade udtage arrestordre mod Ömans hustru.

Da han havde udtalt det sidste ord, følte han to varme, bløde hænder omfatte sin højre hånd, to store, barnlige øjne se ind i

sine, og hørte en stemme med et tonefald som en moders, der beder om nåde for sit barn.

– For Guds skyld, vær barmhjertig mod en ulykkelig, fattig kvinde og gør hende ikke noget ondt, bønfaldt den unge pige, som ved optrinnets begyndelse var kommet ud af huset.

Inspektøren ville gøre sig fri og vende sig bort fra de store øjne, som han ikke kunne modstå, men så følte han sin hånd omsluttet fastere og fastere og blive presset mod en blød barm, hørte ord med et smeltende tonefald, så at han til sidst fuldstændig overvundet hviskede til den skønne: slip mig, så skal jeg lade sagen falde!

Hun slap nu hans hånd, og inspektøren, som i mindre end et øjeblik havde lagt sin plan, tog kontrolløren ved armen og førte ham med sig op ad toldbygningen til, som om han ville give ham nogle ordrer. Da de var kommet til døren, sagde han kort og afgørende med udseende af at have fattet en ny beslutning:

– Jeg skal selv skriftligt forhandle med herredsfogden. Tak for hjælpen.

Og så gik han op på sit værelse.

Da han var blevet alene og havde samlet sine tanker, måtte han indrømme, at hans sidste handling var udslaget af lavere motiver, idet hans kønsimpulser i så høj grad havde været bestemmende, at han havde ladet sig forlede til at begå en lovstridig handling; for der kunne jo ikke være tale om medlidenhed med disse forholdsvis formuende folk, der ejede både huse og fiskesteder, både og redskaber til mange hundrede kroners værdi og desuden betalte skat af opsparet kapital og af huse, som de udlejede. Den falske forestilling, at det var en kvinde, som havde besejret ham, lod han dog ikke

vinde indpas, for han var fuldt ud på det rene med, at han var faldet for sin egen lidenskab, for ønsket om at opnå noget hos denne kvinde. Men over for folkehoben var det forbi med hans myndighed, hans anseelse var rystet, og der ville for fremtiden ikke findes en kælling eller dreng, der ikke betragtede sig som hans overmand. Dette kunne ganske vist være ligegyldigt, da han ikke lagde nogen videre vægt på, om han havde eller ikke havde nogen magt over disse mennesker. Værre forekom det ham, at denne kvinde, som, det følte han nu, han måtte knytte til sig for at blive lykkelig, fra første øjeblik af skulle få den opfattelse, at hun var den stærkeste, hvorved ligevægtsforholdet i en fremtidig forbindelse ville blive rokket.

Han havde nok tidligere haft mange forelskelser og forbindelser med kvinder, men bevidstheden om mandens overlegenhed over den mellemform af mand og barn, som kaldes kvinde, havde han aldrig længe kunnet skjule, og derfor havde hans forbindelser kun været af kort varighed. Han ville elskes af en kvinde, der skulle se op til ham som den stærkere, han ville tilbedes, ikke tilbede, han ville være stammen, på hvilken det svage skud skulle indpodes. Men han var født i en periode fuld af åndelige sygdomme, i hvilken kvindekønnet hærgedes af epidemisk højhedsmani, fremkaldt af udartede, syge mænd og af politiske ubetydeligheder, der behøvede masserne ved afstemningerne. Derfor var han forblevet den ensomme. Vel vidste han, at i kærligheden måtte manden være den givende, måtte lade sig narre, og at den eneste måde, på hvilken man kunne nærme sig en kvinde, var på alle fire. Han havde af og til krøbet, og så længe han krøb, var alt gået godt, men når han til sidst rejste sig op, så var historien forbi og altid

med en mængde bebrejdelser om, at han havde været falsk, at han havde hyklet underkastelse, at han aldrig havde elsket og så videre.

Desuden havde han, som var i besiddelse af de højeste intellektuelle nydelser og følte sig som et af undtagelsesmenneskene, ikke haft nogen stærk attrå efter de lavere affekter, ikke tragtet efter at blive grundlaget for en parasit, aldrig ønsket at komme til at føde konkurrenter, og hans kraftige Jeg havde rejst sig mod kun at blive midlet for en kvinde til forplantning af hendes æt, en rolle han havde set næsten alle sine jævnaldrende spille.

Men nu stod han alligevel igen over for dilemmaet: assimilere en kvinde ved at lade sig assimilere. At forstille sig eller lade sit ydre udtrykke, hvad han ikke følte, kunne han ikke; men han havde en betydelig evne til at lempe sig efter sin omgang, sætte sig ind i andres tanke- og følelsesliv, for hos andre fandt han aldrig andet end tilbagelagte stadier, som han selv havde gennemgået, og behøvede som følge heraf kun at ty til erindringen og erfaringen og at formindske sin egen fremadskridende bevægelse. Han havde altid nydt det at være sammen med kvinder som en hvile og adspredelse, ligesom omgang med børn forynger og adspreder, når den ikke bliver for langvarig eller udarter til anstrengelse.

Nu havde han følt beslutningen om at eje denne kvinde vokse hos sig, men skønt han var forsker og vidste, at mennesket var et pattedyr, stod det dog fuldstændig klart for ham, at den menneskelige kærlighed ligesom alt andet havde udviklet sig og optaget i sig bestanddele af højere sjælelig art uden at forlade det sanselige grundlag. Han vidste nøje, hvor megen usund

himmelskhed, der, indsmuglet ved kristendommens reaktion mod det rent dyriske, måtte reduceres bort, og han troede ikke på snerpethed, lige så lidt som han indrømmede, at ægtesengen var det eneste mål for den ægteskabelige forening. Han tilstræbte en inderlig, legemlig og sjælelig forening, i hvilken han som den stærkere syre ville neutralisere den passive base, ikke for, som i kemien, at danne et nyt, indifferent stof, men tvært imod for at yde et overskud af fri syre, som stedse skulle give foreningen dens karakter og ligge rede til at neutralisere ethvert frigørelsesforsøg af grundlaget, for den menneskelige kærlighed var ikke en kemisk forening, men en psykisk, organisk, og lignede kun den førstnævnte i visse henseender. Han ventede sig således ikke nogen tilvækst til sit Jeg, ikke noget tilskud til sin styrke, kun en forhøjelse af sin livslyst, og i stedet for at søge en støtte tilbød han sig selv som støtte for at føle sin egen styrke og have nydelsen af at udmåle sin kraft, give af sin sjæl i rigeste mål uden derfor at blive svagere.

Medens han sad fordybet i disse tanker, lod han blikket glide ud af vinduet, og det mødte straks den, han søgte, for den unge pige stod uden for forstuedøren og modtog håndtryk af mænd og kvinder, klappede børn på hovedet og syntes overvældet af de følelser, som så megen og så offentlig sympati fremkaldte.

Hvilken ejendommelig sympati for forbrydere, tænkte inspektøren, hvilken kærlighed til de åndeligt fattige! Og hvor godt forstod de ikke hinandens drifter, som de pralende kaldte følelser og som de troede var noget langt bedre end klare, fuldbårne tanker.

Hele scenen var et sådant væv af absurditet, at den ikke kunne forklares, den afspejlede det kaotiske i disse hjerners og

rygmarves første svage forsøg på at ræsonnere.

Der stod hun, der havde lokket ham til at begå et lovbrud, som en engel og modtog tilbedelse. Selv om nu også lovbruddet fra folkenes synspunkt var en smuk, ædel handling, så var det dog vel ham, der burde have takken for, at han lod nåde gå for ret. Det skulle han ikke, mente vel hoben, som vidste, at motivet til hans handling ikke var velvilje mod forbrydere, men snarere ømme følelser for en ung pige, galanteri eller håbet om at vinde hende. Ja, men motivet til hendes optræden kunne jo i så fald være at vinde hobens sympati, at blive afholdt, modtage håndtryk, og hoben spillede her samme rolle som publikum i balsalen, som de spadserende på Strøget. Og hun havde, muligvis uskyldigt, måske beregnet, sandsynligvis lidt af begge dele, ved legemlig berøring lokket ham til at begå en slet handling, og det blev hun tilbedt for.

Men han måtte vinde hende og derfor kaste alle sine refleksioner over dette forhold overbord, og han indså straks, at han gennem dette medium kunne forplante sine ideer og planer ned til hoben, gennem denne ledning komme i berøring med masserne, påtvinge dem sine velgerninger, gøre dem til sine vasaller, og at han bagefter kunne sidde og le som en guddom ad deres dårskab, når de indbildte sig selv at have skabt deres egen lykke, skønt de dog var opfyldte af hans tanker, hans planer og åd masken fra hans brygning, hvis stærke maltdrik de aldrig ville komme til at nyde. For hvad brød han sig om, hvorvidt disse øde skær gav underhold til en halvsultende, unødvendig folkestamme eller ej; hvilken medlidenhed kunne han vel have med sine naturlige fjender, som repræsenterede den ubevægelige masse, der havde ligget

kvælende på hans liv, hindret hans vækst, som selv savnede ethvert spor af medlidenhed med hinanden indbyrdes, og som med det vilde dyrs had forfulgte deres velgørere, hvis hævn kun bestod i nye velgerninger.

Det skulle blive hans store nydelse at sidde ubemærket, betragtet som en dåre, og lede disse menneskers skæbne, medens de troede at de havde underkuet ham og bundet hans hænder. Han skulle slå dem med blindhed, fordreje synet på dårerne, så at de skulle indbilde sig at være hans overmænd og han deres tjener.

Medens disse tanker fødtes og voksede frem til en stærk beslutning, bankede det på døren, og ved Borgs "kom ind" viste kontrolløren sig for at bringe damernes indbydelse til en kop te.

Inspektøren takkede og lovede at komme.

Efter at have gjort toilette og tænkt over, hvad han skulle sige og ikke sige, gik han ned.

På bislaget mødte han frøken Maria, som med overdreven varme greb hans hænder, trykkede dem og sagde rørt:

– Tak for det, De gjorde over for den fattige kvinde! Det var ædelt, det var stort!

– Nej, min frøken, det var ingen af delene, svarede inspektøren straks, for det var fra min side en slet handling, som jeg fortryder, og den var kun dikteret af høflighed imod Dem.

– De bagtaler Dem selv af lutter artighed, gensvarede frøkenen, da moderen i det samme kom til stede.

– Åh, De er et godt menneske, sagde denne med den mest urokkelige overbevisning og bød inspektøren ind i den store stue, hvor teen stod serveret.

Uden at indlade sig videre på bundløse spørgsmål trådte han ind. Og nu så han med ét blik, hvorledes fiskerstuens simple møblement var blevet krydset med affald fra en udslidt byluksus. Der var kommet gulnede alabastervaser på kommoden, fotografier i vinduet mellem blomsterne, en udstoppet lænestol med blomstret cretonne og messingsøm i et hjørne ved ildstedet, og nogle bøger på et divanbord omkring en moderatørlampe.

Det var meget net ordnet, men med en ængstelig, matematisk nøjagtighed, alting symmetrisk, men alligevel lidt skævt og krumt, hvor det modsatte havde været tilsigtet. Teservicet, som var af gammelt sachsisk porcelæn med guldkanter og kirsebærrøde navnechifre, var sprukket hist og her og havde klinkninger på kandelåget. Efter at have betragtet den afdøde familiefaders portræt, opdagede han let – uden at behøve at spørge – at den afdøde havde været embedsmand, og han forstod, at damerne tilhørte klassen "pauvres honteux".

Samtalen berørte først alt det ydre, som øjet kunne fæstne sig ved, gik derpå over til dagens begivenhed og kom ind på befolkningen. Inspektøren hørte straks, at damerne interesserede sig for andres anliggender og levede i en sygelig uro for de lavere klassers vel. Da han havde lagt mærke til, at hans oprigtighed havde stødt damerne lidt, og da hans ærinde ikke gik ud på at såre dem ved at bringe hans egne anskuelser frem, drejede han straks bi og lod sig drive med strømmen. Undertiden gjorde hans indre menneske modstand, og han ville da risikere en lille modbemærkning eller oplysning, men så var det, som om der lagdes et par bløde hænder på hans mund, som om et par runde arme svøbte sig om hans hals så at ordet

kvaltes. Og for øvrigt var anskuelserne her så klippefaste, alt var så afgjort, alle spørgsmål så gennemarbejdede, og damerne smilede kun venligt, mildt overbærende, når de læste en tvivl hos ham om deres grundsætninger, som var så anerkendte, at de ikke trængte til beviser. Men så gled samtalen over på befolkningens moralske og åndelige tilstand, og her var inspektøren på højde med situationen. Han skildrede med varme råheden, drukkenskaben og slagsmålet om formiddagen, beklagede den store mangel på oplysning og fortalte til sidst om optrin, der tydede på det fuldstændigste hedenskab. Han omtalte, hvorledes fiskerne ofrede på stene, ladede bøsserne med bly fra kirkevinduerne, talte om Thors bukke, når det tordnede, og Odins vilde jagt, når vildgæssene kom trækkende om foråret, om hvorledes befolkningen længere inde på øerne lod skaderne uforstyrret ødelægge kyllingerne, fordi den ikke vovede at rive skaderederne ned af frygt for ukendte hævnere.

– Ja, indskød kammerrådinden, som hun tituleredes på en vadsæk, der endnu stod under et af bordene, – ja, fejlen er ikke deres, havde de ikke så langt til kirke, ville det se helt anderledes ud.

Så langt var inspektørens tanker ikke kommet, men pludselig gik det op for ham, hvilken stormagt han kunne få til forbundsfælle; og idet han udviklede det tankefrø, der var spiret hos ham om morgenen ved synet af gudstjenesten ombord i kanonbåden, udbrød han med sand begejstring:

– Nå, men man kan jo få et missionshus til en meget billig pris. Hvad siger De til, om jeg skrev til missionens bestyrelse?

Damerne greb tanken med den største iver; de ville selv skrive til den indre mission og til nogle foreninger, foreslog at afholde en basar, men kom i tanke om, at der herude ikke eksisterede noget dansende publikum.

Inspektøren ryddede imidlertid alle vanskeligheder af vejen, tilbød at stå i forskud for pengene og bestille bygningen, som kunne fås fiks og færdig på snedkerifabrikken, når blot damerne ville skaffe en lægprædikant; man burde dog, tilføjede han, navnlig i begyndelsen søge at få en mand af den skrappe sort, som ordentlig kunne tage fat på befolkningen og fremkalde en vækkende bevægelse af den alvorligste art – noget halvt ville her aldeles ikke være på sin plads.

Damerne gjorde nogle svage indvendinger og anbefalede kærligere midler, men inspektøren beviste, at frygten var det grundelement, den første opdragelse burde bygges på, senere kunne man komme med kærlighed.

En stor fællesinteresse havde sammensvejset disse sjæle, medens de glødedes ved den store kærligheds esse, og de talte sig efterhånden op til en overvældende barmhjertighed med alt levende, trykkede hinandens hænder og skiltes ad under velsignelser og lykønskninger i anledning af, at skæbnen havde ført tre gode mennesker sammen, som i enighed ville arbejde for menneskehedens bedste.

Da inspektøren kom ud, rystede han sig, som om han ville befri sig fra noget støv; han havde den samme følelse, han engang havde haft ved et besøg i en mølle: et vist velbehag ved at se alle genstande overtrukket med en blød, halvhvid meltone, som stemmede jern, træ, lærred, glas sammen i én akkord, den samme følelse af vellyst ved at berøre låse, gelænder, sække,

overpudret, som alt var, med glat melstøv; men samtidig havde han så vanskeligt ved at ånde, trængte til at hoste, til at bruge lommetørklædet.

Og alligevel havde det været en behagelig aften. Denne umærkelige varmeudstråling fra moderen, som optøede tankerne, denne dunstkreds af inderlighed og barmhjertighed hos den unge kvinde, som foryngede ham, denne barnetro på det, der i hans ungdom var tidens naive ideal: at hæve det, der lå nede, beskytte det forkrøblede, det syge og svage, alt sammen noget, der, som han vidste, var stik imod det, der tjente til menneskehedens lykke og fremgang, og som han instinktmæssigt hadede, da han så, hvorledes alt stærkt, ethvert udbrud af originalitet, forfulgtes af de af naturen mere stedmoderligt behandlede. Og nu skulle han indgå forbund med dem mod sig selv, arbejde på sin egen undergang, sænke sig i niveau med arvefjenden, hykle deltagelse for denne, fylde modstandernes krigskasse! Tanken om de nydelser, denne kraftprøve skulle skænke, berusede ham, og han gik ned til stranden for i ensomhed atter at finde sig selv. Og medens han i den stille, varme sommernat vandrede i sandet, hvor han genkendte sine fodspor fra tidligere spadsereture, hvor han kendte hver en sten, vidste hvor den og den plante stod, følte han, at det alt sammen havde fået et helt andet udseende, havde antaget en ny skikkelse, vakte helt andre indtryk, end da han dagen forud gik den samme vej. Der var indtrådt en forandring, der var kommet noget nyt ind. Han kunne ikke længere fremkalde den store ensomhedsfølelse, i hvilken han var som alene over for naturen og menneskeheden, for der stod nogen ved siden af ham, nogen bag ved ham. Isoleringen var ophævet,

han var fastloddet ved den banale virkelighed; der havde spundet sig tråde om hans sjæl, hensyn begyndte at binde hans tanker og frygten for at nære andre anskuelser end dem, hans venner nærede, slog sine klør i ham. Og at bygge lykken på et usandt grundlag vovede han ikke, for efter at have tømret huset op lige til tagrygningen, kunne jo alt styrte sammen på én gang, og så blev faldet større, smerten dybere; og dog måtte det ske, hvis han ville vinde hende, og det ville han med hele manddomsalderens klippebrydende kraft. Løfte hende op til sig? Hvorledes kunne det lade sig gøre? Han kunne ikke omskabe hende fra kvinde til mand, ikke frigøre hende fra de ukuelige drifter, hendes køn havde nedlagt hos hende; han kunne jo ikke heller give hende sin egen opdragelse, som havde taget et tidsrum af over tredive år, ikke skænke hende den udvikling, han havde gennemgået, den erfaring, de studier, han havde tilkæmpet sig. Men så måtte han jo sænke sig ned til hende, og tanken om denne stigen ned pinte ham som det størst mulige onde: synke, gå tilbage, begynde forfra igen, hvilket for øvrigt var umuligt. Så stod der kun tilbage for ham at gøre sig dobbelt, kløve sig, skabe en personlighed, letfattelig og tilgængelig for hende, give den forblindede elsker, lære at beundre hendes underlegenhed, vænne sig til en rolle, således som hun ville have den, og så i stilhed leve sit andet halve liv hemmeligt og for sig selv, sove med det ene øje og holde det andet åbent.

Uden at lægge mærke til det, var han kommet op på højden og så nu lysene skinne nede i fiskerlejet, hørte vilde skrig, jubelskrig over den besejrede fjende, som havde villet løfte skrålernes børn og børnebørn ud af fattigdommen, formindske

deres arbejde og give dem flere nydelser. Og i samme nu vågnede atter begæret hos ham efter at se disse vilde tæmmede, at se disse Thorsdyrkere bøje knæ for den hvide Krist, jætterne besejres af de lyse aser. Barbaren må gennemgå kristendommen som en skærsild, lære ærbødighed for åndens magt; folkevandringsresterne måtte have deres middelalder, førend de kunne nå frem til tænkningens renæssance og handlingens revolution.

Her på skærets højeste ås skulle kapellet rejses, dets lille spir stikke op over udkigstårnet og flagstangen og på lang afstand bringe de søfarende en hilsen for at minde dem om, at …

Her standsede han og tænkte sig om. Og et smil gled over hans blege ansigt, da han bøjede sig ned og opsamlede fire gnejsstumper, som han lagde ud i en rektangel fra øst til vest efter at have udmålt tredive skridt i længden og tyve i bredden.

– Hvilken udmærket landkending for de søfarende, tænkte han, da han gik ned for at søge hvile.

Sjette kapitel

Inspektøren havde spærret sig inde i to døgn for at arbejde, og da han den tredje dags morgen gik ud for at spadsere ved stranden, mødte han tilfældigvis kammerrådinden. Hun så bekymret ud, og meddelte på Borgs forespørgsel om hendes datters befindende, at hun var upasselig.

– Det er mangel på adspredelse, sagde han løst henkastet.

– Ja, men hvad skal man gøre her i ensomheden? svarede den bekymrede moder.

– Frøkenen skal ud på søen, fiske og sejle og rigtig tumle sig, ordinerede han uden at tænke videre over, hvad han sagde.

– Å ja, men min stakkels Maria kan jo ikke sejle alene.

Da der kun var ét at svare hertil, sagde han:

– Hvis damerne vil tage tiltakke med mit selskab, står jeg gerne til tjeneste.

Moderen mente, at han var alt for god, men tog imod tilbuddet. Hun ville straks sige til Maria, at hun skulle gøre sig i stand.

Inspektøren gik ned til havnen for at udruste båden, men undervejs begyndte han at trække på benene som om han gik ned ad en bakke, hvor tyngdens love satte ham i stærkere fart end han selv ville. Det var ham ubehageligt, at han så pludselig var blevet sat i bevægelse af en udefra virkende kraft, inden han havde fået tid til at overveje sagen, og han ville, trods sin afmagt, gøre modstand. Men det var for sent, han lod sig drive med strømmen i følelsen af, at han alligevel nok skulle kunne passe roret og bestemme kursen.

Han havde hejset fokken på sejljollen, hængt roret på og løsnet fangelinen, rede til at kaste los, da frøkenen og hendes moder kom ned til stranden. Den unge pige var klædt i en ultramarinblå dragt med hvid besætning og havde på hovedet en skotsk ulden hue, som klædte hende udmærket og gav hende et drengeagtigt, kækt udtryk, fuldstændig modsat det englelige, hun for et par dage siden havde haft.

Efter at inspektøren havde hilst og spurgt til hendes befindende tilbød han at hjælpe damerne ombord. Den unge pige modtog den udstrakte hånd og var med et let hop i båden, hvorpå hun placeredes på agtersædet ved roret, men da hånden derefter raktes ud mod moderen, erklærede denne, at hun ikke kunne følge med, da hun skulle lave middagsmad. Inspektøren, som her atter fik sig en overraskelse, følte på ny lyst til at gøre modstand mod denne bløde kraft, af hvilken han ledes mod sin vilje, men afholdtes derfra af frygt for at vise sig uhøflig, og efter at han kort og godt havde beklaget at måtte undvære kammerrådindens behagelige selskab, kastede han los, beordrede frøken Marie til at lægge roret om, stak storskødet i hånden på hende og hejsede sejlet.

– Men jeg forstår jo ikke at styre, skreg frøkenen, jeg har aldrig rørt ved et ror!

– Det er ingen kunst! Gør bare hvad jeg siger, så vil De straks lære det, svarede inspektøren og satte sig foran den unge pige for at hjælpe hende med manøvreringen.

Det blæste en svag brise og båden gled ud af havnen for bidevind.

Inspektøren holdt fokkeskødet og instruerede i begyndelsen den smukke bådførerske, greb nu og da om hendes håndled og

trykkede rorpinden mod vinden, indtil de var kommet ud, havde fået fart på og taget den kurs, med hvilken de uden at krydse kunne lægge lige ud til skærene.

Ansvaret, anstrengelsen, følelsen af at beherske det fartøj, der bar to menneskers liv, vakte slumrende kræfter i den spinkle kvindeskikkelse, og hendes blik, som opmærksomt fulgte sejlenes stilling, glødede af mod og selvtillid, da hun så hvorledes båden adlød det mindste tryk af hånden. Gjorde hun en fejl, rettede han den med et venligt ord og indgød hende mod til at fortsætte som styrmand ved at rose hendes påpasselighed, bortryddede vanskeligheder ved at forklare hele sagen som noget, der fulgte af sig selv.

Hun strålede af lykke, begyndte at tale om fortiden, om sine fireogtredive år, hvorledes hun havde troet at have mistet livsmodet, hvorledes hun atter følte sig ung, hvorledes hun altid havde drømt om et liv i virksomhed, fremfor alt et mandigt liv, og om at kunne hellige sine kræfter i menneskehedens tjeneste, for andre. Hun vidste, at hun som kvinde var en paria …

Inspektøren hørte på alt dette som på velkendte hemmeligheder, udtryk for en urimelig stræben efter at gøre det lige, som naturen med vilje havde gjort så ulige som muligt for at spare menneskeheden arbejde; men nu at svare herpå, betragtede han som unyttigt, han holdt derimod fast ved sin rolle som taknemmelig tilhører, lod hende udtømme sine sygelige forestillinger, som den friske vind skulle blæse bort. Og i stedet for at tage kniven frem og afskære de sammenfiltrede garnfed, hendes uklare tanker rakte frem imod ham, ville han ganske simpelt lade som om han ikke så dem, ville skyde dem til side og nyste de indtryk, som han forsætlig fremkaldte,

ovenpå det gamle urede, bruge det som et vindsel, der kun skulle tjene som underlag for nyt garn, spundet af hans fyldte ten.

Han improviserede i al hast en plan, hvorefter hun ved hjælp af det anskuelsesmateriale af levende billeder, som skærene ydede, i løbet af nogle timer skulle opfyldes af indtryk, der tilsyneladende kom udefra, og på denne måde ville han liste sit sjæls net over hendes og stemme hendes strenge i samklang med hans instrument. Ved en bevægelse med hovedet antydede han nu, at båden skulle falde af, og efter at han havde slakket lidt på skøderne, bar jollen af fra land og plaskede afsted ud over det åbne havgat. Den vide horisont, det uendelige lyshav, der bredte sig uden nogen afbrydelse, kastede glans over det smukke ansigt; de små træk ligesom forstørredes, halvsynlige rynker udslettedes, hele udtrykket blev frigjort for hvert spor af hverdagslivets sorger, for smålige tanker; og øjet, som i et nu kunne overskue en så betydelig del af verdenslegemet, syntes at se stort, så at den lille person voksede, følte sin relative magt, og når de lange havsøer sagte løftede og sænkede båden i vældige rytmer, så han, hvorledes henrykkelsen blandedes med en lille antydning af forstemmende frygt.

Inspektøren, som mærkede, at det storartede skue ikke havde forfejlet det tiltænkte indtryk, besluttede nu at føje tekst til følelsesdønningernes svage musik, lede hendes nyfødte tanker ud på den store bane; han ville løsne skallerne på de svulmende frø, for at spirerne kunne komme frem.

– Det er den vidtstrakte flades virkning, improviserede han, at jorden, den banale, den kedelige, åbenbarer sig som et himmellegeme. Føler man sig ikke allerede som meddelagtig i

himlen, når man opløser modsætningen, den falske modsætning mellem himmel og jord, der jo er et, ligesom helhed og dele. Føler De ikke, hvor De vokser, når De overlister vinden og tvinger den til at føre Dem til højre, når den vil til venstre; mærker De ikke, hvilken stormagt der bor inden i Dem, når De rider oppe på bølgen, skønt den med tusinde punds tryk vil presse Dem ned i dybet! Den, som man tror har skabt fuglenes vinger og behøvede halvtredsindstyve tusinde år til at gøre en flyver af et krybdyr, var mindre snarrådig end den, der første gang satte sejldug på en stang og i et øjeblik opfandt navigationen.

Er det da så mærkeligt, at mennesket har skabt Gud i sit billede, sluttende fra sin egen sindrighed til en endnu større.

Den unge pige, som opmærksomt havde lyttet til hans udbrud, betragtede uafbrudt hans ansigt som om hun havde vendt sit eget mod en ild for at varme det; de usædvanlige ord syntes fuldstændig at have slået ned i hendes sjæl og virket som et gæringsemne. Bedøvet, indlullet af det bløde, overtalende tonefald, modtog hun uden eftertanke de nye synspunkter, han bibragte hende angående det tidligere for hende så livløse, ensformige landskab, over livets ophav og betydning; og uden at indse, at hendes egen religiøse overbevisning begravedes inden den endnu var opløst, tog hun imod det ny og stablede det oven på det gamle.

– De taler, som jeg ikke har hørt nogen tale før, sagde hun drømmende; – fortsæt!

Han tav og gav ved et tegn båden en anden kurs.

De nærmede sig Svartbådans uhyggelige vulkandannelse. Den gnistrende sorte diorit med det lighvide sømærke, den

såkaldte hvide hoppe, tog sig skrigende dyster ud i solskinnet, som forgæves søgte at samstemme det sorte og det hvide.

Over pigens ansigt gled en skygge, trækkene sammenkrympedes, øjenbrynene lagde sig i folder som om de ville sænke sig og skjule det trykkende billede. En kendelig bevægelse med roret antydede, at hun ville holde af for skæret, men han gav straks båden dens tidligere retning og med vindens sammenpressede kraft skød jollen ind i ravinen mellem de sorte klipper, hvor søerne sukkende sugede den fremad.

Der blev stilhed i båden og inspektøren ville ikke forsøge på at gætte de mørke minder, der vaktes hos hans ledsagerske, men indskrænkede sig til at pege på et hvidbleget skelet af en søfugl, som lå henkastet på den sorte klippeskrænt.

Og så tog vinden atter fat i sejlene, fyldte dem og slæbte fartøjet ud på det åbne vand.

De passerede Rønneholmen med dens eneste træ og dens vipstjert og nærmede sig Svärdsholmen, hvor han første gang havde set hende. Her landede de, og han førte hende den samme vej, han selv var kommet hin søndagformiddag, lod hende føle de samme indtryk, han havde haft, førte hende ned i blomsterengen og viste hende mellem de vilde æbletræer det sted, hvor han først havde fået øje på hende.

Hun slog nu over i kådhed, for at alle disse små iagttagelser havde fæstnet sig i hans hukommelse, kunne jo kun betyde, at han var betaget. Hun lo, da han omtalte, hvorledes han først havde hørt hende hoste, og bad ham spøgende om at gå ned på det samme sted og tale, så ville hun gætte, hvem der talte.

Han adlød, sprang ned fra skrænten, stillede sig bag ved akseltræerne og efterlignede en tyrs brølen.

– Næ–h, så nydeligt han kan synge, skæmtede hun. – Det er da sikkert en hottentotskuespiller!

Inspektøren, som fandt behag i barnligheden og ikke i mange år havde leget med børn, blev i rollen, og idet han trådte frem på den grønne slette med vrangen af frakken vendt udad og lorgnetten på det ene øre, opførte han en improviseret krigsdans, akkompagneret af en sang, som han havde hørt hos hottentotterne i den zoologiske have i Paris.

Frøkenen syntes både forbavset og fornøjet.

– Ved De hvad? sagde hun, således synes jeg bedre om Dem, for nu viser De, at De dog kan lægge den filosofiske mine bort et øjeblik og være rigtigt menneske.

– Er da hottentotten i Deres øjne mere menneske end filosoffen? spurgte inspektøren, men fortrød straks, at han havde vakt hende til eftertanke, brød en gren af træet og bandt en krans, som han gav hende, der var blevet noget forstemt ved at indse, at hun havde sagt en kapital dumhed og havde røbet sig.

– Nu skal De bekranse offerdyret, frøken Maria, henkastede inspektøren. Jeg ville ønske, jeg var hundrede i stedet for et og måtte som en hekatombe gå til slagterbænken for Dem.

Han faldt på knæ og modtog kransen af den formildede skønhed, hvorpå han gav sig til at løbe ned til stranden og hun bagefter.

Nede ved sandkanten standsede de.

– Skal vi kaste smut? foreslog hun.

– Gerne, svarede han og udsøgte sig en flad sten.

Og så kastede de med sten ud over vandet, indtil de blev varme.

– Skal vi bade! udråbte hun pludselig som om hun længe havde ruget over en tanke, der uimodståeligt havde søgt at bryde ud.

Inspektøren vidste ikke, hvad det skulle betyde! Om det var løjer eller om forslaget var alvorligt ment med visse forbehold, som f.eks. underforstået, at man beholdt nogle af klæderne på eller at den ene af parterne fjernede sig.

– Bad De kun, så går jeg bort så længe, svarede han endelig.

– Bader De da ikke?

– Nej, jeg har intet badetøj med mig, svarede inspektøren, og desuden tager jeg aldrig koldt bad.

Hahahaha! lo pigebarnet, en kold, ubehageligt hånende latter, der kom fra strubehovedet.

– De er nok bange for koldt vand? hånede hun, og kan måske ikke svømme?

– Det kolde vand er for råt for mine fine nerver. Men hvis De vil tage Dem et koldt bad, så går jeg hen på den nordlige pynt og tager et varmt.

Frøken Maria havde allerede skubbet skoene af og sagde med et blik fuldt af foragt og såret forfængelighed:

– De kan vel ikke se mig derhennefra?

– Nej, hvis De ikke svømmer for langt ud, svarede inspektøren og gik.

Da han var kommet hen til øens nordlige skrænt, udsøgte han sig en kløft, som var beskyttet mod nordenvinden af en klippevæg på næsten halvtreds fods højde. Den sorte hornblendegnejs var poleret som agat af bølgeslaget og bugtede sig i svage, bløde bøjninger, der lignede menneskelegemets muskler og ligesom en pude smøg sig ind under den nøgne fod.

Intet vindpust nåede herind, og solen havde brændt i seks timer mod den mørke klippe og frembragt en opvarmet luft, hvis temperatur var flere grader højere end legemets, så at stenene næsten brændte under fødderne. Han havde været nede ved båden og hentet en økse, med hvilken han nu afhuggede den tørreste lyng og marehalm, hvormed han tændte et flammende bål på klippen, medens han klædte sig af. Og efter at bålet var udbrændt, rensede han ildstedet ligesom en bagerovn, slog med øsekarret det krystalklare søvand på de ophedede stene og lod dampen svøbe sig om den nøgne krop. Derpå satte han sig i en af de lænestole, som havet havde udhugget i klippen, tildækkede sig med sit tæppe, krøb sammen med knæene op under hagen, lukkede øjnene og syntes hensunken i søvn. Men han sov ikke; han brugte kun denne metode til, hvad han kaldte at "trække sig op", ved i nogle øjeblikke at lade hjernen hvile og genvinde dens spændstighed. For omgangen med andres uklare tanker anstrengte ham; hans tankemekanisme led ved berøring med andres, så at den blev urolig, upålidelig som kompasnålen, når den kommer i nærheden af jern. Og hver gang han ville tænke klart over noget eller tage en beslutning, bragte han sin sjæl i den harmoniske dvale ved hjælp af et varmt bad, vuggede bevidstheden i en halvslummer ved ikke at tænke på noget. Under denne proces syntes alt det indsamlede observationsmateriale at smelte og legeringen at vælde frem, når han atter slukkede under diglen og vækkede sig til bevidsthed.

Efter at have siddet en stund og solen havde gennem varmet ham, rejste han sig pludselig og stod som vågen efter en

gennemsovet nat. Hans tanker arbejdede atter og han så så lykkelig ud, som om han havde løst et problem.

Hun er fireogtredve år, tænkte han. Dette havde jeg glemt under indtrykket af hendes ungdommelige skønhed. Her er grunden til dette kaos af tilbagelagte stadier, disse småstumper af roller, som hun efterhånden har spillet i livet, disse masser af vekslende reflekser fra mænd, som hun har søgt at vinde og bøje sig efter. Og nu for nylig har hun sikkert spillet bankerot i en eller anden forelskelseshistorie. Han, der havde holdt alle disse sønderrevne klude af en sjæl sammen, var gået sin vej, sækken var revnet og nu lå det alt sammen der som en kludesamlers dynge. Hun havde vist prøvestumper af præstegårdsromantik fra 1850 med menneskerednings-forestillinger fra århundredets begyndelse, trosiver fra "Duestemmen"s og "Pietisten"s tidsstrømninger, kynismer fra George Sand og androgynperioden. At søge bund i dette sold, gennem hvilket der var passeret så mange slags, at løse en gåde, som ikke fandtes, var han for klog til at spilde sin tid med. Her var intet andet at gøre, end at plukke ud af benhoben det, der passede til sammensætning af et nyt skelet, som han bagefter ville påsætte levende kød, bibringe sin ånd. Men dette måtte hun ikke mærke, for så tillod hun det ikke. Hun skulle aldrig opdage, hvorledes hun modtog af ham, det ville kun vække had og modstand. Han skulle vokse underjorden som træroden, på hvilken hun skulle podes og skyde op synlig for verden og bære den blomst, som folk skulle beundre.

Nu hørte han mågerne skrige og sluttede deraf, at hun var svømmet ud. Han klædte sig derfor hurtigt på, og efter at have samlet sine sager sammen, hentede han nede fra båden den

medbragte frokost, som han dækkede op på mosset under et lavstammet, pinjelignende fyrretræ.

Der var kun nogle få retter, men alt var kostbart og udsøgt og serveret på resterne af en porcelænssamling, som han engang havde begyndt at anlægge. Smørret strålede æggegult i en slangestens krukke med skruelåg og stod med is i et stykke Henri II.-fajance. Cakes'en lå på et gennembrudt fad fra Marieberg og sardellerne på en underkop af blåternet Nevers. Frygten for den over alt indtrængende banalitet i kunsten, industrien og det daglige liv, havde tvunget ejeren ud i den moderne søgen efter det usædvanlige; samtidens forskrækkelige trivialitet og had til det originale, havde jaget ham, som så mange andre, ud i det raffinerede for at redde personligheden fra at slibes flad i den store rullestensstrøm. Hans fint udviklede sanser søgte ikke den tarvelige skønhed i form og farve, som så let ældes, han ville se historie, minder om verdensbegivenheder i det, der omgav ham. Dette brudstykke af Henri II.-fajance med dets flødehvide pibeler indsprængt med rødt, sort og gult, vakte således minder om det skønne Loire-landskab med renæssanceslottene, og disse guldornamenter i bogbinderstil erindrede om borgfruen Heléne de Genlis og hendes bibliotekar, som sammen med en pottemager skabte en stil, en rent personlig, som dog ikke kunne undgå at få sin kolorit fra ridderlighedens tidsalder, da man ærede skønhed i livet og da selve håndværket indordnede sig under videnskab og kunst, indseende det fordelagtige i en åndens rangsorden.

Da han var færdig og beså sit arbejde, var det som om han havde flyttet et stykke kultur op i denne halvt arktiske ødemark:

sardeller fra Bretagne, kastanjer fra Andalusien, kaviar fra Volga, ost fra Gruyérealperne, pølse fra Thüringen, cakes fra England og appelsiner fra Lilleasien. Dertil kom en kurvflettet flaske chiantivin fra Toscana, som skulle drikkes af fodglas med Frederik den Førstes navnechiffer i guld; alt dannede et hulter til bulter, uden at smage af samler eller museum; små farvestrøg kastede ind hist og her, blomster pressede som souvenirer mellem bladene i en rejsehåndbog og ikke i et herbarium.

Nu hørte han frøkenens stemme fra badestedet råbe Halloh. Han svarede, og kort efter trådte hun frem bag buskene, rank, frisk, strålende af sundhed og livslyst. Da hun fik øje på den opdækkede frokost, løftede hun på huen og bukkede spøgende, men mod sin vilje imponeret af det fornemme i arrangementet.

– De er en troldmand, sagde hun, tillad mig at gøre Dem min kompliment!

– Ikke for så lidt, svarede inspektøren.

– Ja, De antyder dermed, at De kan gøre noget mere, men beherske naturen, som De nylig snakkede om, det lader De nok være med, indvendte hun i den overlegne, moderlige tone.

– Min frøken, jeg udtrykte mig ikke så kategorisk; jeg mindede kun om, at vi til dels havde lært os at overvinde naturkræfterne, som vi selv delvis må lystre – læg vel mærke til det lille ord delvis – og at det står i vor magt at forandre både et landskabs karakter og dets indbyggeres hele sjæleliv.

– Godt! Tryl så frem af denne kedsommelige gråstensegn et italiensk landskab med marmorvillaer og pinjer!

– Jeg er ganske vist ikke taskenspiller, men hvis De udfordrer mig, så lover jeg Dem, til Deres fødselsdag om tre uger at have

forvandlet dette friske naturstykke, hvis lige De vil kunne søge forgæves i Europa, til et skovløst, forbrændt blomkålslandskab efter Deres smag.

– Top! Vi vædder! Altså om tre uger; og hvis jeg taber …?

– Så vinder jeg – hvad?

– Det får vi se til den tid!

– Lad gå! Men vil De passe mit embede så længe?

– Deres embede? Hvad er det for noget? At ligge på sofaen og ryge cigaretter?

– Ja, hvis De, ligesom jeg, kan passe mit embede fra sofaen, så – meget gerne. Men det kan De ikke, og nu skal De høre hvorfor, og hvad meningen er med mit ophold herude på skæret. Tag først et glas vin til pølsen!

Han skænkede et glas af den mørkerøde chiantivin og rakte det til frøkenen, som tømte det i et drag.

– De ved, begyndte han, at min officielle opgave i fiskerlejet er at lære befolkningen at fiske.

– Det var nydeligt, De, som roser Dem af aldrig at have holdt på en medestang!

– Afbryd mig ikke, jeg skal heller ikke lære den at fiske med stang. Ser De, sagen er den, at disse efternølere, der som alt pak er konservative …

– Hvad er det for et sprog! afbrød frøkenen igen.

– Rent sprog! Af lutter dumhed og konservatisme er disse urindbyggere på gode veje til at undergrave deres stilling som fiskespisende pattedyr, og derfor må staten sætte dem under formynderskab. Strömmingen – Gud velsigne fisken – som udgør disse autoktoners vigtigste næringskilde, truer med at svinde bort. Dette vedkommer ganske vist ikke mig på nogen

måde, for om nogle hundrede fiskeædere mer eller mindre forøge eller formindske en overflødig folkehorde, er komplet ligegyldigt for det store hele. Men nu skal de leve, fordi staten ønsker det og derfor skal jeg hindre dem i at fiske så meget, som de nu gør, dvs. til livsopholdet. Anerkender De den logik?

– Det er umenneskeligt, men De er også en bøddelnatur!

– Jeg har derfor også på egen hånd, uden at fordre hverken Vasaordenen eller tak, udfundet en ny næringskilde, som skal erstatte den gamle; for selv om strömmingen skulle stime sammen her en række år, så trues dog denne næringsgren af en konkurrent, som efter hundrede års hvile har rejst sig endnu frygteligere end nogensinde tidligere. Har De hørt, at silden til høst atter vil vise sig ved Bohuslen?

– Nej, jeg har længe ikke haft brev fra den!

– Nå, men det gør den nu alligevel. Derfor må vi holde op med strömmingen og fiske laks i stedet for.

– Laks? I havets dyb!

– Ja! Den skal være der, skønt jeg ikke har set den endnu! De skal finde den!

– Men, hvis den nu ikke er der?

– Jeg siger Dem jo, at den er der! De skal blot fange de første, så er laksefiskeriet åbnet.

– Men hvoraf ved De da, at der virkelig er laks, når De aldrig har set den? indvendte frøkenen.

– Af en mængde undersøgelser, der er alt for vidtløftige til at kunne refereres konversationsvis, og som dels er foretaget ude på søen …

– Én gang!

– Jeg arbejder lige så hurtigt som tyve andre, takket være min usædvanlige intelligens – dels på min sofa og mest i bøgerne. Kort sagt: vil De være med til at ødelægge befolkningen, først med laks og bagefter med missionshuset, som De synes at have glemt.

– De er en dæmon, en djævel, udbrød frøkenen midt imellem spøg og alvor.

Inspektøren, som kun i et øjeblikkeligt lune var slået ind på det skeptiske, men nu fandt, at det var det, der gjorde mest indtryk, mente, det var bedst at blive i rollen.

– De tror sikkert ikke på Gud? Spurgte frøkenen med en mine som om hun ville afsky ham for evigt, hvis han indrømmede det.

– Nej, det gør jeg ikke.

– Og De vil agere Ansgar og indføre kristendommen på skæret?

– Og laksen! Ja, jeg vil være en dæmonisk Ansgar. Men vil De nu ikke nok lægge laksesnørerne ud og blive velsignet af Rigsdagens revisorer?

– Jo, jeg vil arbejde for denne befolkning, som jeg tror på; jeg vil ofre mine svage kræfter for de undertrykkede og skal vise Dem, at De er et blaseret, udlevet menneske, en spotter … Nej, det er De alligevel ikke, De giver Dem udseende af at være værre end De er, for i virkeligheden er De et godt barn, det så jeg i søndags …

Hun sagde dette om et godt barn tilsyneladende, fordi hun gjorde sikker regning pa, at han skulle bide på krogen og stille sig under hende som et barn, godt eller slet, det var ligegyldigt. Men han havde nu allerede fået smag for dæmonen som den

overlegnere og interessantere og holdt derfor fast ved den mere taknemmelige opgave. Ganske vist kendte han af erfaring, at den letteste måde, på hvilken man kan indsmigre sig hos kvinden, er at lade hende spille moder med al den dermed følgende frihed til fortrolighed, men det var en så udslidt leg og kunne så let lede til et uudryddeligt praleri fra hendes side. Så, meget hellere overlade hende genløserskens rolle, i hvilken der ikke lå noget absolut overordnet, men kun gudmoderens mæglende stilling mellem to lige stærke magter.

Men overgangen var ikke så let at finde, og i et anfald af lede ved hele denne komedie, som dog var nødvendig, hvis han ville nå sit mål, og det ville han, lod han som om han måtte gå hen og se efter, om båden var rigtigt fortøjet, da det nu begyndte at blæse op.

Da han var kommet ned til stranden, trak han vejret dybt som efter en overanstrengelse. Han knappede vesten op, som om han havde båret en jerntrøje, kølede sit hoved og kastede et længselsfuldt blik ud over det fri hav. Nu ville han have givet meget til at måtte være alene, til at kunne ryste af sig det støv, der var faldet over hans sjæl ved berøringen med en lavere ånd. Han hadede hende i dette øjeblik, ville være fri for hende, være sig selv igen; men det var for sent! Spindelvævet havde fæstnet sig i hans ansigt, silkeblødt, slimet, usynligt og ikke til at få bort. Og samtidig – da han vendte sig om og så hende sidde og skalle en kastanje med de lange fingre og skarpe tænder, hvorved hun mindede ham om en mandril, han havde set i et menageri – blev han grebet af en uendelig medlidenhed, en luftning af den "weltschmerz", som den lykkeligere føler, når han ser en ulykkelig; så tænkte han på hendes glæde over at se

ham som hottentot, blev atter vred, men lagde bånd på sig og nærmede sig hende med en verdensmands selvbeherskelse, idet han mindede hende om, at de nu måtte sejle hjem, da det var begyndt at blæse op. Hun havde imidlertid mærket det trætte, åndsfraværende træk, som endnu ikke var forsvundet fra hans ansigt, og replicerede med en skarphed, som fuldstændigt afkølede hans følelser for øjeblikket:

– De er blevet ked af selskabet! Lad os tage afsted.

Men da han ikke svarede med en artighed, fortsatte hun bevæget, virkelig eller kunstlet var vanskeligt at afgøre:

– Tilgiv mig, jeg er ond! Men sådan er jeg blevet, og jeg er utaknemmelig! Se så!

Hun tørrede øjnene og gav sig med en husmoders øvede hånd til at samle tallerkener og fade sammen.

Og nu, da hun bøjede sig ned over levninger og tilsmudsede tallerkner med servietten knyttet som et forklæde om livet og bar porcelænet ned til stranden for at skylle det, skyndte han sig hen for at befri hende fra byrden, drevet af et uimodståeligt ønske om at undgå at se hende i en tjeners skikkelse. Han følte sig pinligt berørt ved at opvartes af hende, han ville hæve højt over sig samtidig med, at hun skulle se op til ham som den, der havde givet hende magten over sig.

Under den skinkamp, der opstod om hvem der skulle være den andens tjener, tabte hun porcelænet. Der undslap hende et skrig, men efter at hun havde mønstret det ituslåede, klarede ansigtet op:

– Hvor det var heldigt, at det var lutter gamle ting! Gud, hvor jeg blev bange!

Han kvalte sin smålige fortrydelse over tabet ved straks at stille sig på hendes side som den, ulykken havde ramt, og glad over at have fået en så larmende afslutning på de modstridende stemninger, der søndersled ham, slog han smut med stumperne ud over vandet og afrundede den tilspidsede situation med et spøgefuldt:

– Nu slipper vi for at vaske op, frøken Maria!

Hvorpå han rakte hende hånden for at føre hende over i båden, som allerede lå og huggede i fangelinen under de voksende bølgers skvalp.

Syvende kapitel

En solvarm sommerdag sidder inspektøren og hans discipel i træpavillonen, som han har ladet opføre på skærets højeste kam lige op ad den nylagte stengrund til missionshuset. Nede i havnen ligger en skonnert, der losser de tilpassede bygningsmaterialer, som sammenføjes af værkføreren og hans arbejdere. Der har derfor været et usædvanligt liv på skæret i den sidste tid og der er allerede forefaldet små skærmydsler mellem fiskerbefolkningen og byarbejderne, idet disse har behandlet hine overmodigt, hvilket atter har givet anledning til en række forsoningsfester med drukkenskab og nye slagsmål, attentater på sædeligheden og ejendomsretten. Såvel inspektøren som kammerrådinden har derfor undertiden angret, at de har givet sig i kast med befolkningens civilisation, da allerede de første skridt har vist så sørgelige resultater, så meget mere som nattelarmen, sang, skrig og klager har ødelagt både arbejde og hvile for dem, der var rejst herud alene for at søge ro. Inspektøren, som har mistet hele sin anseelse, efter at han i sin tid undlod at hævde sin myndighed, kunne ikke genoprette ordenen. Frøken Maria havde derimod haft mere held i så henseende og forstod ved en rask optræden, ved et godt ord nu og da, at dæmpe stormen, og da hun ikke ville tilskrive sin skønhed og sit vindende væsen dette resultat, indbildte hun sig at være i besiddelse af større styrke og mere forstand, end hun virkelig ejede, og havde levet sig således ind i forestillingen om sine usædvanlige sjælsevner, at selv nu, da hun sad som elev hos sin lærer, modtog hun hans lærdomme

som kendte sager, som hun med mere spydige end skarpsindige bemærkninger snarere syntes at korrigere, end at lade sig vejlede af.

Moderen, som sad ved siden af og broderede på en alterdug til det nye missionshus, syntes nu og da at forbavses over datterens gennemtrængende forstand og store kundskaber, når hun med et enfoldigt spørgsmål gjorde læreren svarløs.

– Ser De nu, frøken Maria, forelæste inspektøren, som stadig levede i et bedragerisk håb om at kunne opdrage hende, det udannede øje har en tilbøjelighed til at se alting ensidigt, det uudviklede øre til at høre på samme måde. De ser her omkring Dem lutter gråstene, og maleren og digteren gør ligeså. Derfor skildrer og maler de alt så monotont, derfor finder de skærene så ensformige; men se nu engang på dette geologiske kort over egnen og kast bagefter et blik ud over landskabet. Vi sidder på den røde gnejs. Se på denne skærve, som De kalder gråsten, hvor rigt afvekslende den er sammenbagt af den sorte glimmersten, den hvide kvarts og den rosenrøde feldspat.

Han havde taget prøven fra den stenhob, som stenhuggerne havde sprængt ud af klippen og samlet til brug ved byggegrundens lægning.

– Og her var vi en anden. Det er det, man kalder eurit! Se hvor farverne veksler fra laksrødt til flintblåt. Og her er hvidt marmor eller urkalk.

– Er der også marmor her? spurgte frøkenen, som pludselig blev opmærksom ved at høre tale om denne luksusstenart.

– Ja, her er marmor, men den er udvendig grå uden i virkeligheden at være det. Hvis De ser nøjere efter, vil De også finde, at alle disse lavarter har en uendelig farverigdom.

Hvilken skala af de fineste farver fra svedlavens tuschsort gennem stenlavens askegråt til skjoldlavens læderbrunt, ringlavens smudsiggrønt og lungelavens plettede kobbergrønt samt væggelavens æggegult. Se nøjere efter på skærene, som solen nu belyser, så skal De se, at holmene har forskellig farve og at befolkningen, som har en stærk iagttagelsesevne, endogså har givet dem navn efter farveskalaen, som den har kendt uden at være sig det bevidst. Ser De, at Sorteholmen er sortere end de andre, fordi den består af det mørke hornblende, at Rødholmen er rød, fordi den er dannet af rød gnejs og at Hvidskæret har fået sit navn efter den renskyllede eurit. Er det ikke bedre at kunne sige hvorfor end at vide, at således er det nu engang, og endnu ringere er det, ikke at kunne se andet end gråt i gråt som malerne, der maler alle skær med en blanding af sort og hvidt. Hør nu bølgernes brusen, som poeterne summarisk kalder denne symfoni af lyde. Luk øjnene et øjeblik, så hører De bedre, medens jeg analyserer denne harmoni i enkelte toner. De hører først en brusen, der ligner den, man mærker i et maskinrum eller i en stor by. Det er vandmasserne, der slår mod hinanden. Derpå hører De en hvæsen, som fremkommer ved, at de mindre bølger piskes til skum; og nu, en skraben som knivens mod slibestenen: bølgens gniden mod sandet; endvidere en raslen, som når man tømmer en gruskærre: det er søen, som kaster småstene op mod stranden; og bagefter noget buldrende dumpt som når man slår med den hule hånd mod øret, en lyd, der fremkommer, når bølgen presser luften foran sig ind i en hulhed; og så til sidst denne rumlen som en fjern torden; den kommer fra de store klippeblokke, som rulles mod stenbunden.

– Ja, men det er jo til at ødelægge naturen for sig! udbrød frøkenen.

– Det er at gøre sig fortrolig med naturen! Denne viden beroliger mig, jeg befries derved fra digterens halvt forborgne frygt for det ukendte, som ikke er andet end rester fra den vildes digterperiode, da man søgte at forklare sig det gådefulde, men ikke hurtigt nok kunne finde en løsning og derfor nødtvungent greb til fabler om havfruer og jætter. Men nu går vi over til fiskeriet, som skal ophjælpes, og lader foreløbig laksen ligge for først at beskæftige os med de ny strömmingsmetoder. Om to måneder begynder det egentlige fiskeri og, hvis jeg ikke har forregnet mig, vil det komme til at slå fejl.

– Hvorledes kan De spå det fra Deres sofa? spurgte frøkenen mere spydig end nysgerrig.

– Jeg spår det, fordi jeg – her fra min sofa – har set hvorledes drivisen i foråret skrabede grunden ren for tang og andre alger, i hvilke strömmingen går op for at lege; jeg forudsiger det med den videnskabelige begrundelse, at de små skaldyr – navnet kan være det samme – af hvilke strömmingen lever, er udeblevet fra bankerne efter at tangen er skrabet bort. Hvad skal man så gøre? Jo, man skal forsøge fiskeriet ude på dybt vand! Når fisken ikke kommer til mig, må jeg komme til fisken. Og derfor må vi prøve lykken med drivgarn, som flyder efter båden. Det er simpelt nok!

– Det er storartet! udbrød frøken Maria.

– Det er en gammel opfindelse, indvendte inspektøren, og slet ikke min! Men nu skal vi alligevel som kloge folk tænke på tilbagetoget, for hvis vi fanger strömming, men ikke kan sælge

den, da man atter er begyndt at fange sild ved vestkysten, så må vi have noget andet i beredskab.

– Det er laksen!

– Ja, det er laksen, som må være her, skønt jeg ikke har set den.

– Så langt kom vi også sidst, men nu vil jeg vide, hvorledes De kan vide det.

– Jeg skal undgå alle vidtløftigheder og i få ord angive grundene. Laksen vandrer ligesom andre trækfugle.

– Laksen er altså en fugl?

– Ja vist, en rigtig trækfugl. Den findes udenfor de norrlandske floder, man har fanget den i net et par gange i den nordlige skærgård, den fiskes udenfor Gotland og på hele strækningen sønderud, altså må den gå her forbi. Nu skal det være Deres opgave at finde den ved at mede. Har De lyst til den beskæftigelse i egenskab af min assistent og mod vederlag af min gage?

Det sidste kom så pludseligt, men med beregning, og forfejlede ikke sit mål.

– Jeg skal tjene penge, moder, udråbte frøken Maria i en munter tone, som skulle skjule den virkelige glæde, hun følte. Men, tilføjede hun, hvad skal De så gøre?

– Jeg skal ligge på min sofa, og så skal jeg ødelægge naturen for Dem.

– Hvad skal De gøre! spurgte moderen, som troede, hun havde hørt fejl.

– Jeg skal lave et italiensk landskab til frøken Maria, svarede inspektøren; og nu forlader jeg Dem, mine damer, for at udkaste skitsen.

Herpå rejste han sig med en høflig hilsen og gik ned til stranden.

– Det er et underligt menneske, sagde moderen, efter at inspektøren var gået.

– Et usædvanligt menneske, i det mindste, svarede datteren; men jeg tror bestemt han er ikke rigtig klog. Grundsætninger har han dog og er i det hele taget en elskværdig mand. Hvad siger du om ham?

– Giv mig mit garnnøgle, min pige, svarede kammerrådinden.

– Nej, sig dog noget … synes du om ham eller ikke? gentog Maria.

Moderen svarede kun med et halvt bedrøvet, halvt resigneret blik, som sagde så meget som: Jeg ved intet.

Inspektøren var imidlertid gået ned til havnen og havde taget en båd for at ro ud til skærene. Sommervarmen havde nu varet en måned, så at luften var ophedet; men drivisen kom endnu stadig nordfra, hvor en usædvanlig streng vinter inde ved stranden havde fremkaldt bundfrysning, der nu i form af drivis gik sønderpå og afkølede vandet, så at de lavere luftlag beholdt en større tæthed end de øvre. Solstrålernes brydning herigennem forvandlede skærenes udseende og havde i de sidste dage frembragt de pragtfuldeste luftspejlinger. Disse skuespil havde givet anledning til langvarige disputter mellem inspektøren og damerne, som havde tilkaldt fiskerne, der, som de mest kompetente fordi de havde set disse naturfænomener siden deres barndom, skulle være voldgiftsdommere. Og da de lyserøde gnejsklipper en morgen ligesom straktes i vejret af

strålebrydningen og på grund af luftlagenes forskellige tæthed antog form og udseende efter Normandiets strandbanker, så forfægtede frøken Maria den anskuelse, at det virkelig var disse kalkstensklipper, som ved en for videnskaben endnu uopklaret naturlov afspejlede sig herinde i Østersøen. Samtidig forstørrede refraktionen dønningens hvide skummen mod strandstenene efter en så uhyre målestok, at det virkelig så ud som om en flotille af normandiske fiskerbåde krydsede under kysten. Inspektøren, som forgæves havde søgt at forklare fænomenet på den eneste rigtige måde og derved borttage det overnaturlige, især da befolkningen uddrog varsler om forestående ulykker af fænomenet og denne tro på en ulykkelig skæbne kunne indvirke lammende på deres foretagsomhed, befandt sig nu i en sådan situation, at han først måtte optræde som heksemester for at vinde befolkningens øre og bagefter fjerne det overnaturlige ved at forklare hvorledes han havde båret sig ad med at trylle.

Han havde i denne anledning spurgt de troende, om de også ville tro på, at det var en afspejling af Italien, de så, når der fremstilledes et italiensk landskab for dem; og da de svarede Ja, besluttede han at forene det nyttige med det morsomme og ved hjælp af nogle små forandringer fremstille det sydlandske landskab, han havde lovet til frøken Marias fødselsdag, så at det ved den næste luftspejling kunne stige op af horisonten, set gennem det kolossale forstørrelsesglas, som de forskellige mer og mindre tætte luftlag ydede.

Siddende i båden viserede han nu Svärdsholmen med sin dioptriske kikkert, hvis linser han havde forstærket betydeligt. Det gjaldt først om at få det mest karakteristiske i formationen,

de lagdannede bjergarter, til at træde frem. Dette arbejde havde naturen til dels besørget. Desuden behøvede han en pinje, en cypres, et marmorpalads og en terrasse med spalierede oranger.

Efter at han havde iagttaget og aftegnet skærets kontur varede det ikke længe, inden han havde sin plan færdig, og gik så ind til skæret med sin båd, i hvilken han havde stuvet et jernspid, en skibskraber, en rulle zinktråd og en krukke okker, en stor tjærekost samt økse, sav, søm og nogle dynamitpatroner.

Da han var kommet i land og havde udpakket sine sager, følte han sig som en Robinson, der skulle gå løs på og optage en kamp med naturen, men langt voldsommere og mere sejrssikker end drengenes eventyrer, fordi han medførte alle kulturens hjælpemidler. Efter at have opstillet et stativ med landmålerbræt og diopterlineal, tog han fat på arbejdet.

Klippeåsen, hvis raserede skrænt heldigt efterlignede sydens sedimentære lag, behøvede han kun at skrabe, så at den blev befriet for lavarter, hvor sådanne fandtes; kun måtte han lade nogle horisontale linjer, der var mørkere end lagene, blive tilbage. Dette var ikke noget svært arbejde, og skibsskraberen fo'r over den glatte flade som retouchérpenslen på dekorationsmalerens store lærred.

Undertiden påkom der ham væmmelse ved at han spildte tid og kræfter på sådanne barnagtigheder, men den legemlige anstrengelse jog blodet til hovedet, så at han kom til at se alt i stor stil, følte sig ligesom titanen, der stormede verden, korrigerede Skaberens kragetæer, ruskede i jordakslen, så at syd kom lidt nærmere mod nord.

Da han var færdig med at afstribe klippevæggen, hvis flade ikke behøvede at være mere end nogle meter lang, eftersom den ville blive mange gange forstørret af luftlagene, tog han fat på pinjefabrikationen. På klippens kam stod en gruppe lavstammede graner, som samlede plejede at fortone sig som en skovrand. Det gjaldt nu at fælde et halvt dusin stykker af dem for at isolere den, der bedst silhuetterede sig mod luften.

At nedsave de overflødige var et arbejde på en halv time. Den tilbageblevne var et slankt træ, hvis hele grøde havde samlet sig i toppen, fordi de andre træer ved at vokse for tæt ind på den, havde hindret grendannelse på stammen. Men nu måtte han med øksen tilstudse kronen således, at den så ud som pinjens karakteristiske paraplystel med dertil hørende stænger. Dette gik let nok, men da han bagefter undersøgte sit værk i diopteren, så han, at stilen ikke var korrekt, hvorfor topgrenene måtte bøjes opad ved hjælp af zinktråd og sidegrenene noget mere nedad og ligeud. Da pinjen var færdig, tog han sig et glas vin og så sig om efter råmaterialer til cypresserne. Disse var selvskrevne i form af et par toppede enebærbuske, som han kun behøvede at udvælge således at de stod godt mod luften og så lade øksen og kniven gøre resten. Men da de var vel lyse, opløste han kønrøg i en spand vand og stænkede dem til, så at de fik en rigtig kirkegårdsfarve.

Da han nu beskuede sit værk, blev han rigtig uhyggelig til mode, mindedes en dyster fortælling om pigen, som trådte på brødet, og når de hvide måger udstødte forfærdelige skrig over hans hoved, tænkte han på de to sorte ravne, som kom fra Himlen for at bringe sjælen til Helvede.

Efter at have hvilet lidt og blodet atter var vendt tilbage til hjernen, lo han over sit arbejde og sin barnagtige frygt. Hvis naturen ikke var gået lige så hurtigt til veje ved arternes skabelse som han, så var det sikkert ikke af mangel på vilje, men på evne.

Nu stod marmorpaladset for tur; men da det var grundlaget for det hele, og han havde udtænkt alt om dette hjemme på sin sofa, så var arbejdet med det ikke synderlig vanskeligere end det øvrige.

Kalklaget lå afskrællet, færdigt til at danne facaden, ganske vist kun nogle kvadratmeter stor, men mere fordredes heller ikke og han behøvede blot at løsne euriten, som var revnet af forvitring, fra kalken. Jernspiddet viste sig i begyndelsen tilstrækkelig til dette arbejde, men længer nede måtte han dog lægge en dynamitpatron i kløften.

Da skuddet brændte af og skærverne regnede ned, følte han noget af digterens længsel efter på én gang at nedstyrte alle stående hæres ammunitionsvogne i en vulkan og befri menneskeheden for tilværelsens smerte og udviklingens møje.

Nu var imidlertid marmorfladen blottet og den kornede kalkstens krystaller gnistrede som topsukker i solskinnet. Ved hjælp af de medbragte farvekrukker malede han så en rusticeret sokkel og tegnede to små firkantede vinduer. Ovenover på klippestykket opstillede han to træstøtter, bandt en tredje fast tværs over, så at de dannede en pergola. Derefter behøvede han kun at løfte de favnelange melbærstængler op og flette dem om pergolaens skelet, så var vinranken på sin plads og hang ned i festoner.

Til sidst retoucherede han terrænet med en kande fortyndet saltsyre, hvorved der fremkom lyse schatteringer i det grønne græs, hvilket skulle forestille blomsterpletter af tusindfryd eller galanthus, som han havde fundet karakteristiske for den romerske campagna, når det "andet forår" begyndte i oktober efter vinhøstens slutning.

Og hermed var hans arbejde færdigt.

Men det havde dog trukket ud til om aftenen. For at få vidunderet til at gøre den tilbørlige virkning manglede der alligevel endnu at han kunne forudsige dets indtræden og helst bestemme den dag, på hvilket det ville vise sig. Nu vidste han, at der havde hersket en stærk varme i det sydlige Europa og at man som følge deraf snart ville kunne vente nordlig vind. Vinden havde i den sidste tid været østlig, samtidig med at barometret havde stået lavt over Nordsøen. Ifølge rapporterne lå der drivis ved Arholma og så snart vinden blot drejede sig et par streger mod nord, måtte drivisen følge den strømfure, der går vesten om Åland, når det botniske havbassin udtømmer sig i Østersøen. Kunne han blot få nordenvind den ene dags aften, så var han sikker på, den ville blive stående et par dage, og da den altid medfører klart vejr, ville han i det mindste dagen forinden kunne forudsige fænomenets indtræden. Var han først kommet så langt, blev timeangivelsen en bisag, for luftspejling viste sig i almindelighed kun nogle timer efter solens opgang, sædvanligvis mellem klokken 10 og 12.

Da han senere trådte ind i sit værelse, låsede han døren af, for uforstyrret at kunne sætte sig til sit arbejde, sit store arbejde, som han havde påbegyndt for ti år siden og som han håbede at få færdigt når han blev halvtreds; det var hans

livsmål, som holdt ham oppe, og som han ikke havde betroet til et menneske. Han nød i tankerne at kunne eje sig selv i nogle få timer, for i de uger, der var forløbne siden de to damers ankomst, havde han hver aften været optaget af at holde dem med selskab, og det, der skulle være en hvile, en fornøjelse, var blevet til tvang, til arbejde. Han elskede den unge pige og ville leve med hende i ægteskab, i et fuldstændigt samliv, hvori den ledige time improviseredes til fortrolighed og hvile; men denne halvhedstilstand, under hvilken han på bestemte tider skulle indfinde sig og konversere, hvad enten han var oplagt til det eller ej, plagede ham som en art tjenestegøring. Hun havde fuldstændig lagt beslag på ham og trættedes aldrig ved at være den modtagende, særlig, da han havde evnen til altid at være ny og underholdende, hvorimod han, som aldrig fik noget tilbage, i længden måtte finde trang til at forny sig. Men når han så trak sig tilbage, blev hun urolig, nervøs og plagede ham med spørgsmål om hun var for påtrængende, noget, han jo ikke som velopdragent menneske kunne besvare med ja.

Han åbnede nu sit manuskriptskab, i hvilket kartonerne lå ordnede med notitser, små papirstumper med improviserede tanker over hans iagttagelser opklistrede på halvark som et herbarium, og som han morede sig med at ordne og atter omordne efter nye inddelingssystemer for at udfinde, om virkelig foreteelserne kunne inddeles på lige så mange måder som hjernen ville, eller de kun kunne ordnes på et eneste af naturen forberedt inddelingsgrundlag, og om naturen så virkelig var gået frem efter en lovbunden orden. Denne beskæftigelse vakte hos ham forestillingen om, at han var den sande ordner af kaos, der adskilte lys fra mørke, og at kaos først

ophørte ved fremkomsten af det sondrende bevidsthedsorgan, da lys og mørke i virkeligheden endnu ikke var udsondret fra hinanden. Han berusede sig i denne tanke, følte hvorledes hans Jeg voksede, hvorledes hjernecellerne udvidede sig, sprængte deres skal, formerede sig og dannede nye forestillingsarter, der engang ville optræde som tanker, falde i andres hjernemasser som gærspirer og bringe millioner, om ikke før, så efter hans død, til at være drivbænke for hans tankefrø …

Det bankede på døren og med en ophidset stemme, som om han var blevet forstyrret i et hemmeligt møde, spurgte han, hvem det var.

Det var da en hilsen fra damerne med forespørgsel, om han ikke ville komme ned til dem.

Han svarede med at bede buddet hilse, at han ikke havde tid i aften, da han måtte arbejde, forsåvidt hans nærværelse hos damerne da ikke var absolut nødvendig.

Så blev der en stunds stilhed. Da han imidlertid havde en bestemt formodning om, hvad der ville følge efter, opgav han det afbrudte arbejde og lagde sine manuskripter til side. Han var næppe færdig med dette, førend han hørte kammerrådindens trin ude på trappen. I stedet for at vente til hun bankede på, åbnede han døren og spurgte: Frøken Maria er syg?

Moderen studsede, men fattede sig straks og bad doktoren komme ned og se til hendes datter, da det var umuligt at få hentet en læge.

Inspektøren var ikke mediciner, men havde læst noget patologi og terapi, gjort iagttagelser på sig selv og alle der var blevet syge inden for hans kreds, filosoferet over sygdommenes

og lægemidlernes natur og endelig lavet sig en særlig terapi til eget brug. Han lovede derfor at komme om en halv time og medbringe et lægemiddel, da han hørte, at den unge dame lå i krampe.

Det havde nemlig ikke været vanskeligt for ham at gætte sygdommens natur. Da det første bud ikke havde talt om noget sygdomstilfælde, måtte et sådant være indtruffet senere og være en følge af hans vægren-sig ved at modtage indbydelsen, altså et psykisk ildebefindende, som han let genkendte og som gik under det svævende navn hysteri. Et lille tryk på viljen, et uopfyldt ønske, en krydset plan, og straks følger så en fuldstændig nedslåethed, under hvilken sjælen søger at forlægge smerterne til legemet uden dog at være i stand til at lokalisere dem. Han havde i læren om lægemidlernes kraft ved siden af navnet på lægemidlet og dets virkning så ofte set små forsigtige bemærkninger som: "på en endnu ukendt måde", eller "hvis virkningsmåde er ufuldstændigt kendt", og ved iagttagelser og spekulation troet at have udfundet, at netop begrundet på åndens og materiens enhed virkede lægemidlet på engang både kemisk-dynamisk og psykisk. En nyere tids medicin havde strøget lægemidlet eller det materielle grundlag og med hypnotismen antaget en rent psykisk, eller med diæt og legemsbevægelser vulgær, ofte skadelig mekanisk metode. Disse overdrivelser anså han som nødvendige og nyttige overgangsformer, skønt forsøgene havde krævet ofre, som f.eks. når man med koldt vand ophidsede nervøse personer i stedet for at berolige dem med varme bade, eller udmattede svage patienter med voldsomme spadsereture i rå luft.

Han mente at have udfundet, at de gammeldags lægemidler endnu kunne bruges, populært talt, som anskuelighedsmateriel til at vække og forandre stemninger. Og ligesom de adstringerende midler bevirkede en sammentrækning af mavesækken, fremkaldte de samtidig en koncentrering af sjælens spredte kræfter, hvilket den enerverede dranker vidste af erfaring, når han om morgenen trak det udløbne urværk op med en bitter.

Denne kvinde følte sig legemlig syg uden i virkeligheden at være det. Derfor komponerede han nu en række lægemidler, af hvilke det første skulle fremkalde et rigtigt fysisk ildebefindende, hvorved patienten skulle tvinges bort fra den sygelige sjælstilstand og få den lokaliseret i legemet. Med dette formål for øje fremtog han af sit husapotek den modbydeligste af al medicin, dyvelsdræk, som det, der bedst kunne bevirke et ildebefindende; hun skulle heraf have en så stor dosis, at den kunne fremkalde virkelige konvulsioner, det vil sige: hele hendes fysik ledet af lugte- og smagssanserne skulle gøre oprør mod det for legemet fremmede emne og alle sjælens funktioner sættes i bevægelse for at fjerne det. Derved glemtes de indbildte smerter, og det gjaldt bagefter kun om efterhånden at fremkalde overgange fra den ene modbydelige fornemmelse til den anden i nedadgående skala, indtil sluttelig befrielsen fra det sidste stadium gennem en opadstigende række af kølende, dækkende, formildende midler genvakte en fuldstændig lystfølelse ligesom efter gennemgåede besværligheder og farer, som det er behageligt at mindes.

Efter at have taget en hvid kashmirs jakke på og knyttet et cremefarvet tørklæde med ametystfarvede kanter om halsen,

hægtede han for første gang efter damernes ankomst sit guldarmbånd om håndleddet. Hvorfor han gjorde alt dette, kunne han ikke sige; det skete under indflydelse af en stemning, han havde fremmanet hos sig, og som stod i forbindelse med det sygeleje, han skulle besøge. Og da han kastede et blik i spejlet uden at se sit ansigt, følte han, at hans ydre var egnet til at gøre et mildt, sympatetisk indtryk, medbringende noget usædvanligt, der tildrog sig opmærksomheden, uden at kunne ophidse en nervøs person.

Derpå samlede han sine redskaber som en magiker, der skal gøre kunster, og begav sig afsted.

Efter at være blevet ført ind i værelset, så han frøkenen ligge på sofaen med opløst hår, iført en persisk slåbrok. Øjnene var unaturligt store og stirrede foragteligt på den indtrædende.

Inspektøren følte sig et øjeblik forlegen, men også kun et øjeblik; derpå gik han hen og tog hendes hånd.

– Hvorledes har De det, frøken Maria? spurgte han deltagende.

Hun stirrede på ham, som om hun ville se ind i hans indre, men svarede ikke.

Så tog han sit ur frem og talte pulsslagene:

– De har feber.

Dette var en usandhed, men han måtte vinde hendes tillid, det hørte til kuren.

Frøkenens ansigt forandrede også straks udtryk.

– Om jeg har feber! Åh, jeg brænder op!

Hun havde nu fået lejlighed til at klage og den fjendtlige stemning mod lægen ophørte, så at der kunne indtræde kontakt mellem patienten og ham.

– Vil De love at adlyde mig, så skal jeg helbrede Dem, fortsatte inspektøren, idet han lagde sin hånd på hendes pande.

Ved ordet "adlyde" følte han, hvorledes patienten trak sig tilbage som om hun slet ikke ville adlyde, men i det samme gled armbåndet ned under manchetten og så ophørte den indbildtsyges modstand.

– Gør med mig, hvad De vil, svarede hun sagtmodigt, medens hun holdt blikket fæstet på den gyldne slange, som blændede hende og vakte frygt for noget mystisk.

– Jeg er, som De ved, ikke læge af profession, men jeg har studeret videnskaben og kender så meget til den, som der behøves ved denne lejlighed. Her har jeg en medicin, som er meget ubehagelig at tage, men den plejer at være ufejlbarlig. Jeg er ingen hemmelighedskræmmer og vil derfor sige Dem, hvad medicinen består af. Dette er *Asa foetida*, som tilberedes af roden på en plante, der vokser i det stenede Arabien.

Ved ordet Arabien blev patienten opmærksom, det vakte muligvis tanker om vellugt, der ikke kunne skjule lady Macbeths stinkende forbrydelse.

Hun tog derfor imod skeen og lugtede til indholdet. Men i samme nu kastede hun hovedet tilbage og udråbte:

– Jeg kan ikke!

Han lagde sin arm kraftigt men varsomt om hendes nakke og førte skeen endnu engang hen imod hende med et:

– Vis nu, at De er et artigt barn!

Derpå gav han hende medicinen, uden at hun kunne gøre modstand.

Hun faldt tilbage mod sofapuderne, og hendes legeme vred sig under smerterne af det modbydelige indtryk, som det

hvidløglugtende harts havde fremkaldt; og hendes ansigt viste et udtryk af rædsel, som om alt græsseligt og modbydeligt i denne verden havde ophobet sig over hende. Med bønlig stemme bad hun om vand for at befri sig for disse kvaler.

Det fik hun imidlertid ikke, men måtte lægge sig ned og overgive sig på nåde og unåde til de ubehagelige følelser, lægemidlet havde vakt.

Da han nu så hende således overvældet af væmmelse, fremtog han medicin nummer to.

– Nu, frøken Maria, er ørkenvandringen i det stenede Arabien afsluttet, nu skal vi op på Alperne og drikke bjergluft koncentreret i den friske enzians bitre rod, gul som solskinnet, – sagde inspektøren med en opmuntrende, mandig stemme.

Viljeløs modtog hun den beske drik og fo'r sammen som om man havde jaget en kniv i hende. Men straks efter rejste hun sig med synlige tegn på, at hendes spredte kræfter var trukket sammen og energien vendt tilbage. Dette voldsomme middel havde fortaget det forriges modbydelige smag, men irriterede bughinderne ved dets skarphed og forøgede pulsen.

– Nu skal vi slukke ilden ved at dække den til, fortsatte inspektøren. Vi går nu til Bretagnes strand og henter balsam fra den milde caraghénalge. Føler De, hvor blødt slimen lægger sig beskyttende over de angrebne mavevægge, mærker De duften af havets salt?

En stille ro bredte sig over patientens ophidsede ansigt, og da lægen nu mente, at hun var stærk nok til at høre på ham, begyndte han at fortælle om Bretagnes kyster, om sejlture på Atlanterhavet, om livet hos fiskerne i Quimper og om strandfuglejagter ved Sarzeau.

Hun fulgte hans fortælling, men syntes endnu lidt træt, hvorfor han afbrød og gav hende en ny dosis medicin, en symfoni, som han kaldte den, hvis grundtekst var den klassiske *rutæ*, kendt som vinkrydder af middelalderens brudefolk, en blanding af den himmelske angelica, den familieduftende krusemynte med en let antydning af korbendikt for at holde friskheden vedlige og en smule enebærolie for at komme til at tale om skoven.

Han ligesom gav hende massage med stemninger, rev de sygelige tanker bort fra hende ved at lade hende i fantasien færdes fra sted til sted, berejse hele den gamle og den ny verden, få visioner af alle mulige landskaber og folkeslag. Når hun forekom ham træt, gav han hende en skefuld citronsaft med sukker i, hvilket kølede og mildnede, så at hun efter at have gennemgået en forfærdelig halv time modtog den simple forfriskning som en stor nydelse, der bragte hende til at le.

– Vend Dem nu om mod væggen, bad inspektøren, og lad som De sover i fem minutter, medens jeg går ud og taler med kammerrådinden.

Inspektøren, som følte sine kræfter svigte, måtte ud i den friske luft for atter at komme til sig selv. Og han behøvede kun at kaste blikket ud over den halvlyse nathimmel, udover det stålblå hav, derpå lukke øjnene og forsøge ikke at tænke på noget bestemt, for at mærke, hvorledes den i uorden bragte hjerne ligesom lagde sig tilrette igen og fortsatte sin fremadskridende udvikling.

Men medens han således blev stående halvsovende med armene over brystet, hørte han dog en tanke surre for øret: Et barn på fireogtredive år!

Så vågnede han og gik atter ind i stuen.

Frøken Maria sad i sofaen med det opløste hår koket kastet ud over skuldrene og med et fuldstændig rask og fornøjet udseende.

Inspektøren fremtog nu af sin kurv en flaske syracusavin og en pakke russiske cigaretter.

– Nu skal De lade som om De er rask, sagde han, og at vi mødes efter en lang rejse. Derpå skal De drikke et glas sød siciliansk vin og ryge en cigaret, for det hører med til kuren.

Frøkenen syntes at gøre en anstrengelse for at skjule sine lidelser, men drak, medens hun stadig holdt øjnene fæstede på armbåndet.

– De ser på mit armbånd? afbrød inspektøren tavsheden.

– Nej, det gjorde jeg rigtignok ikke, nægtede frøkenen.

– Jeg fik det af en kvinde, som naturligvis, eftersom jeg ikke har leveret det tilbage igen, er død.

– Har De elsket? spurgte frøkenen med en stærkt tvivlende betoning.

– Ja, men med åbne øjne! Når man ellers anser det for rosværdigt at bruge sin fornuft, hvorfor skulle man så kaste den overbord, når man er i færd med at tage et af de vigtigste skridt i livet?

– Jaså, man skal altså være beregnende i kærlighed?

– Ganske utroligt beregnende, hvor det gælder at slippe en af de vildeste drifter løs!

– Drifter?

– Drifter! Ja!

– De tror ikke på kærligheden?

– De fremsætter spørgsmål, der ikke findes noget svar på! Tro på kærlighed sådan i almindelighed, hvad mener De med det? Der findes en masse arter af kærlighed, der er hinanden så modsatte som sort og hvidt. Man kan da ikke tro på dem alle sammen på én gang.

– Men den højeste art?

– Den intellektuelle: i tre etager ligesom de engelske huse; øverst oppe arbejdsværelset, nedenunder sovekammeret og køkkenet i kælderen.

– Hvor praktisk! Men den store kærlighed er ikke beregnende; den har jeg forestillet mig som det højeste, som en storm, et tordenskrald, et vandfald!

– Det vil sige: som en rå, utæmmet naturkraft? Således viser den sig hos dyrene og de lavere menneskearter …

– Lavere? Er da ikke alle mennesker ens?

Jo, jo! Alle mennesker er ens som to dråber vand: ynglinge og oldinge, mænd og kvinder, hottentotter og franskmænd. Jo vist er de ens! Se bare på os to! Fuldstændig ens, det er kun skægget, der gør forskellen! Undskyld min frøken, nu ser jeg, De er rask og nu forlader jeg Dem. Sov godt!

Han havde rejst sig og taget sin hat, men i næste øjeblik stod frøkenen henne hos ham med begge hans hænder indesluttede i sine, og med det samme blik, hvormed hun første gang havde besejret ham, bad hun: Bliv!

Ved disse brændende blikke, disse håndtryk, følte han noget lignende som han tænkte sig, en ung pige ville føle, når hun stod under indflydelse af en forførers lidenskabelige angreb. Han blev forvirret og der rejste sig hos ham en følelse af krænket undseelse, såret mandlighed. Han frigjorde sine

hænder, trak sig tilbage og sagde med rolig stemme, der lød skærende af kunstlet kulde:

– Besind Dem!

– Bliv, ellers søger jeg Dem på Deres værelse! lød hendes ophidsede svar, der syntes at indeholde en trussel, som hun var bestemt på at gennemføre.

– Så låser jeg min dør af!

– Er De en mand? lød så i en hård latter udfordringen.

– Ja, og det i så høj grad, at jeg både vil være den vælgende og den angribende; jeg synes ikke om at blive forført!

Derpå gik han og hørte bag ved sig en larm, som når et menneskeligt legeme falder om og støder mod møbler.

Da han kom ud, følte han trang til at vende om, for på grund af den åndelige anstrengelse befandt han sig i en svaghedstilstand, som gjorde ham stærkt modtagelig for andres lidelser. Men efter at have været alene nogle sekunder og samlet sig, så at hans kræfter var vendt tilbage, følte han sig fast bestemt på at bryde dette forhold, som truede med at gøre indgreb i hele hans åndsliv, og i tide at afklippe forbindelsen med en kvinde, som så tydeligt viste, at det kun var hans legeme, hun attråede, medens hun stødte hans sjæl, som han ville indgyde dette livløse kødbillede, tilbage. Hun nød klangen i hans stemme, men tankerne tog hun kun imod, når de var hende direkte til nytte. Han havde ofte overrasket hende i at betragte linjerne i hans figur, og hun plejede undertiden tankeløst at gribe om hans overarm, hvis svulmende muskel var synlig under det bløde klæde. Han mindedes nu disse mange udfordringer ved badet, på sejlturene, ved opstigning i udkigstårnet, som han aldrig besøgte, fordi det satte hans

nerver i uro at stå på en højde uden tilstrækkelig støtte. Og nu i aften, da han havde set dette udbrud af utæmmet moderpassion, indså han med ængstelse, at denne kvinde ikke var af den udviklede race, som kunne individualisere sin kærlighed til én bestemt person, at han for hende kun repræsenterede den uundværlige kønsmodsætning i almindelighed.

Han var gået ned til stranden for at køle sig, men natten var lummer. Havet havde standset sin gang, og i nordvest lå himlen svagt melonfarvet, men ude i øst hvilede natten over vandet. Strandklipperne var endnu varme, og han satte sig i en af de mange lænestole, som frosten havde sprængt ud i klippen og bølgerne slebet glatte.

Det nylig oplevede drog forbi ham, og nu, da sindet var blevet roligere, så han det hele i et andet lys. Det havde jo altid været hans drøm, at han skulle vække en kvindes kærlighed i den grad, at hun ville komme krybende, tiggende til ham og sige: jeg elsker dig, værdiges at elske mig! Det var jo naturens orden, at den svage nærmede sig den stærke med et ydmygt sind og ikke det modsatte, skønt det sidste endnu var tilfældet med mennesker, der levede i resterne af overtroiske forestillinger om en mystisk overhøjhed hos kvinden, og det til trods for, at forskningen havde opdaget, at det mystiske kun var uklarhed og overhøjheden kun en digtsamling af mandsdriftens sammenpressede begær.

Nu var hun kommet således som han havde drømt sig det: den fra alle fordomme befriede nutidskvinde havde vist hele sit indres glødende natur, og han havde trukket sig tilbage. Hvorfor? Var det måske vanens magt, som endnu beherskede

ham! For der var jo intet frækt i hendes udbrud, intet spor af skøgens tilbyden, ikke en uhøvisk bevægelse eller nogen fræk mine! Hun elskede ham på sin måde: hvad kunne han fordre mere! Med en sådan kærlighed kunne han trygt slutte sig til hende, da der næppe var mange, som kunne prale af at have tændt en sådan ild. Men han følte ingen stolthed over at have vundet hende; for han kendte sit eget værd, han følte snarere et trykkende ansvar, som han ville blive fri for. Og derfor måtte han rejse.

Borg sad nu og indbildte sig, han pakkede sine sager sammen. Han samlede småtingene sammen fra skrivebordet og så det tomme, grønne bordtæppe, borttog lampen, som havde spredt lys om aftenen og strålet med farver om dagen. Der blev et tomt rum. Han afklædte væggene deres malerier og draperier, og de triste, matematiske figurer trådte atter frem, han løftede bøgerne ned fra hylderne, og det forfærdelige øde stirrede ham i møde: ensformigheden, nøgenheden, fattigdommen!

Og så kom den på anstrengelserne følgende træthed, rejsefrygten med dens lammende virkning, ængstelse for det ukendte, han nu skulle kastes ud i, savnet af det tilvante og af hendes selskab. Og han så den unge pige i hendes barnlige og dog majestætiske skønhed, hørte hendes klagen, så hendes blegnende kinder, som en anden efter nogen tids forløb atter ville få til at rødme.

Således havde han gennemgået alle skilsmissens kvaler i et helt kvarter, der forefaldt ham timelangt, da han i sommernattens halvskumring så en kvindeskikkelse oppe på klippen aftegne sig mod den lyse himmel. De prægtige

konturer, som han kendte så godt, antog endnu ædlere proportioner mod den bleggule luft, der lige så godt kunne være slutningen af en solnedgang som begyndelsen til en solopgang. Hun syntes at komme fra toldhuset og at lede efter nogen eller noget. Barhovedet og med håret endnu faldende løst ned over skuldrene, med hovedet i spejdende bevægelse lod hun pludselig til at have opdaget, hvad hun søgte, og med raske skridt ilede hun ned til stranden, hvor den genfundne sad urørlig, uden evne til at flygte, uden vilje til at give sig til kende. Og da hun kom hen til ham, kastede hun sig ned, lagde sit hoved i hans skød og talte vildt, undseligt, bedende, som om hun var ved at forgå af skam uden at kunne lægge bånd på sin tunge.

– Gå ikke fra mig, hulkede hun. Foragt mig, men hav barmhjertighed! Elsk mig, elsk mig, hvis du ikke vil at jeg skal gå derhen, hvorfra jeg aldrig mere kommer tilbage!

Nu vågnede hos ham hele manddomsalderens mægtige kærlighedstrang. Men da han så kvinden ved sine fødder, vågnede tillige mandens nedarvede ridderfølelse, der i hustruen vil se herskerinden, ikke slavinden, og han rejste sig, løftede hende op, lagde sin arm om hendes liv og trykkede hende til sig.

– Ved min side, Maria, ikke ved mine fødder, sagde han. Du elsker mig, for du vidste, at jeg elskede dig, og nu er du min for livet, for hele det lange liv! Du kommer aldrig levende ud af mine hænder, hører du! Og nu sætter jeg dig på min trone og giver dig magt over mig og mit, mit navn og min ejendom, min ære og min gerning; men glemmer du, at det er mig, som har forlenet dig med magten, og misbruger du den eller overlader

den til andre, så bliver jeg tyran og styrter dig så dybt, at du aldrig mere skal se solen lyse. Men det kan du ikke, for du elsker mig, ikke sandt, du elsker mig?

Han havde sat hende ned i bjergstolen, havde knælet for hende og lagt sit hoved i hendes skød.

– Jeg lægger mit hoved i dit skød, fortsatte han, men afskær ikke mit hår, medens jeg sover ved din barm; lad mig hæve dig, drag mig ikke ned; bliv bedre end jeg, for det kan du, fordi jeg beskytter dig mod berøringen med verdens smuds og elendighed, som jeg må kæmpe med; adl dig med de store egenskaber, som jeg savner, så bliver vi tilsammen ét fuldkomment hele.

Hans følelser begyndte at få tankens kølige farve og true med at afsvale den overspændte tilstand, hun befandt sig i, hvorfor hun afbrød ham ved at lægge sit glødende ansigt ind mod hans, og da han ikke besvarede hendes kærtegn, trykkede hun et brændende kys på hans mund.

– Du, barn, sagde hun, tør du ikke kysse, når ingen ser det!

Så sprang han op, greb hende om halsen og kyssede hende gentagende gange på struben, indtil hun rev sig løs og stillede sig oprejst foran ham.

– Du er jo en rigtig lille vild, skændte hun.

– Ja, den vilde er her, tag dig i agt! svarede han; og så tog han hende om livet og vandrede sammen med hende i det varme sand, som hviskede om deres fødder.

Luften var afsvalet og duggen faldet. I det fjerne lynede fyrene og ude fra grundene lød sælhundenes gøen som råb fra skibbrudne.

De gik vel en time eller mere, og talte om det første møde, om deres hemmelige tanker på den eller den tid, om den kommende vinter, om udenlandsrejser; og imens var de kommet ud på odden, hvor stendyssen med korset stod til minde om et skibbrud og de druknede.

Pludselig så de to skygger dunkelt vise sig, liste bort og forsvinde.

– Det var Vestman og svigerinden, sagde Borg. Fy! Hvis jeg var hendes mand, ville jeg drukne hende!

– Ikke ham? henkastede Maria skarpere, end hun selv ville.

– Han er ikke gift, svarede Borg kort, det er forskellen!

Der indtrådte en ubehagelig tavshed, de begyndte at søge efter samtaleemner, og imedens hviskede tankerne, som havde løsrevet sig fra fortryllelsen; og han længtes allerede tilbage til fortryllelsen, til rusen, som blændede, som gjorde gråt til rosenrødt, som byggede piedestaler, som satte guldkanter på revnet porcelæn.

I det samme vendte de om ved klippevæggen for at tiltræde tilbagevejen. Vinden, som havde sovet, begyndte nu at blæse imod, og den til virkeligheden vakte elsker følte i beklemmelsen, hvor svalt det luftede. Det var nordenvinden, han havde ventet på, og som han nu hilste som sin redningsmand. For da Marias modsigelse i et livsspørgsmål ligesom havde sønderbrudt noget i ham, så at han mærkede, at hendes væsen kun kunne loddes til hans, ikke sammensmeltes, hvis ikke han først opgav al modstand og overgav sig helt og holdent, greb han nu lejligheden til at rejse sig igen, uden at træde hende ned.

– Hvorfor hader befolkningen mig? spurgte han pludselig.

– Fordi du er den overlegen, undslap det hende, uden at hun lagde mærke til, hvilken bekendelse hun afgav.

– Det tror jeg ikke, svarede han, for folkenes forstand når ikke så langt, at de kan bedømme min overlegenhed.

– Deres had kan gøre dem blinde.

– Fortræffeligt svaret! Men skulle underværket kunne åbne deres øjne?

– Måske! Hvis vidunderet gjorde bange.

– Nå, så skal de have underværket! I morgen klokken ti skal jærtegnet ske!

– Hvilket?

– Det, jeg lovede dig!

Maria så med forbavselse ind i hans ansigt som om hun ikke troede, hvad han sagde. Derpå indvendte hun leende:

– Men hvis det bliver gråvejr?

– Det bliver det ikke, svarede inspektøren bestemt. Da vi nu imidlertid er kommet så langt, at vi taler om smukt vejr, så kan vi også tænke lidt på, hvad din moder vil sige om dette.

Det blander hun sig ikke i, lød det øjeblikkelige svar.

– Mærkværdigt, at en moder ikke skulle bryde sig om, med hvilken mand hendes datter er i færd med at gifte sig, og hvis navn hun skal bære! Kan det være hende ligegyldigt?

– God nat nu! afbrød frøken Maria, og bød ham sin mund til kys. I morgen tidlig kommer du og gør visit! Ikke sandt?

– Jo vist så, svarede han, jo vist!

Så gik hun.

Men han blev stående og så hendes ranke skikkelse hæve sig mod den nu svovlgule luft, da hun steg op ad klippehøjden; og da hun var kommet helt op, vendte hun sig og tilkastede ham et

slængkys, og så syntes hun at synke ned bag skrænten, indtil han kun så hendes hoved med det udslåede hår, som bølgede i nordenvinden.

Ottende kapitel

Da inspektøren den næste morgen sad ved kaffebordet inde hos sin forlovede, efter uden videre at være blevet modtaget som svigersøn, følte han på ny det blandede indtryk af stille velvære ved at være optaget i en lille kreds, hvor fælles interesser forenede alle til uindskrænket fortrolighed, og samtidig en ængstelse for at behøve at opgive sin individualitet over for de mangfoldige hensyn, som sympati og slægtskabsforhold medfører. Den foregående aften var stormet ind i hans liv, havde sammenblandet småt og stort af hvad livet frembyder; hele hans kærlighedshistorie, som han havde drømt sig med åbne øjne, var alligevel foregået med bevidst tilbundne. Han havde gjort sig blind for den unge kvindes hyklede eller indbildte sygdom, tillukket øjnene så tæt, at han havde narret sig selv til at tage den alvorligt; for havde han ikke gjort det, men fra begyndelsen af rent ud sagt: stå op og vær rask, De er kun syg i Deres egen indbildning, så havde hun hadet ham hele livet igennem, og hans mål var jo at vinde hendes kærlighed. Nu havde han måske vundet den, fordi hun muligvis troede at have narret ham; altså stod hans kærlighed i direkte forhold til hans lettroenhed, og da han nu om morgenen atter og atter gentog spørgsmålet: Tror du på din Maria? oversatte hans nu udsovede forstand dette således: Er jeg vis på, at jeg kan narre dig? Nej, der eksisterede ingen kærlighed med åbne øjne; at vinde en kvinde ved åbenhed var umuligt, at nærme sig hende med oprejst pande, med rene, klare ord, var at støde hende bort. Han var trådt ind i forholdet med løgn og måtte fortsætte

med forstillelse. Imidlertid, nu medens samtalen slyngede sig legende frem mellem småting og følelsesudbrud, var der ingen tid til grubliseren, og velværet ved opholdet i et hjem mellem to kvinder, gjorde alt så glat og blødt, at han hengav sig til nydelsen ved at være den forkælede, barnet, den lille, svigermoderens søn, så at han ikke mærkede hvorledes datteren, som allerede var vokset moderen over hovedet, som sagde Du til hende og behandlede hende som sit barn, ved en let vending efterhånden antog en overlegen tone over for ham, som kaldte hendes ligemand for svigermoder. Men dette omslag i naturens orden morede ham, han havde stedse for sig billedet af kæmpen, som lod børnene rykke tre hår ud af sit skæg, men kun tre.

Men som de således sad ved kaffekopperne og småsnakkede, hørte de pludselig en larm fra folkene nede ved stranden.

Fra vinduerne så de befolkningen samlet på havnemolerne, undertiden uden at bevæge sig, undertiden trippende med fødderne som om jorden brændte under dem, eller som om de ikke kunne stå stille af uro.

– Det er underværket, råbte Maria, og ilede ud, fulgt af moderen og sin forlovede.

Da de var kommet udenfor, standsede kvinderne som lammede af skræk ved midt på den solklare morgen at se en ligbleg, kolossal måne stå op over en kirkegård, der med sorte cypresser svømmede på havfladen.

Inspektøren, som ikke havde beregnet virkningen fra dette udsigtspunkt, forstod ikke lige straks sammenhængen, men blev selv ligbleg af den sindsbevægelse, der altid fremkaldes af noget unaturligt, noget uventet i den ellers så lovbundne natur.

Han skyndte sig forbi kvinderne, der stod forstenede uden at kunne røre sig, og kom ned til stranden, hvor befolkningen var samlet. I et nu fandt han gådens løsning. Hans marmorpalads var nemlig ufrivilligt blevet indfattet af en fremspringende, bugtet klippevæg på den ene side, og på den anden af et grantræs krone, så at kalkpladen fik et cirkelrundt udseende og, med de alt for svagt påmalede vinduer, kom til at ligne kortet på månens skive.

Befolkningen, som var blevet varskoet om, at vidunderet ville blive synligt på den af inspektøren fastsatte tid, betragtede den fremtrædende måne med forskræmte, men ærbødige blikke, og mændene lettede mod sædvane på huerne.

– Nå, hvad siger I så om min luftspejling? spurgte han spøgende.

Ingen svarede, men overlodsen, som var den modigste, pegede op mod den nordvestlige himmelegn, hvor den virkelige måne hang bleg i første kvarter.

Underværket var således sønderknusende, og det voldsomme indtryk, som de to måner allerede havde fremkaldt, var for dybt til at kunne udslettes med en forklaring. Og da inspektøren gjorde et forsøg, hvis begyndelse ingen hørte efter, hvorimod folkene blev stående ligesom forelskede i deres rædsel over det uforklarlige, ophørte han med at prøve på at rokke deres tro. Han ville have givet dem et bevis på, at hverken han eller naturen kunne bryde lovene, og alligevel havde et slumpetræf gjort ham til troldmand.

Da han vendte sig om, fandt han sin forlovede i en eksalteret tilstand, støttende sig til moderen; men da han nærmede sig, rev hun sig løs, faldt på knæ og råbte med halvt vanvittige

bevægelser og ord, der forekom ham lånt fra en eller anden spiritistisk seance:

– Mægtige ånd, vi frygter dig! Borttag vor rædsel, at vi kan elske dig!

Sagen havde allerede taget en betænkelig vending, og inspektøren anvendte hele sin talekunst på at forklare det vidunder, som han så ufrivilligt havde fremmanet, men forgæves. Nydelsen ved at være bedåret, lammelsen, som frygten havde bevirket og den bagved lurende falske æresfølelse, der ikke tillod hende at indrømme sansebedraget, havde således bemægtiget sig den unge pige, at hverken forestillinger eller forsikringer hjalp. Moderen syntes med sin urokkelige, rolige sindsligevægt ikke at forstå situationen og havde ved datterens foruroligende opførsel helt glemt naturfænomenet.

Ved frøken Marias skrig og fagter havde nu folkemængden nede ved stranden fået opmærksomheden afledt fra skuespillet ude på søen; og da de så den unge kvinde på knæ for den hvidklædte mand med det dybe, mørke blik, som stod barhovedet ude på bjerget, måtte der vel have foresvævet dem et minde fra bibelhistorien om en ung mand, som gjorde underværker, for pludselig stak de hovederne sammen, begyndte at hviske, og på opfordring af overlodsen skyndte en af kvinderne sig ind i hytten ved siden af og kom tilbage med et treårs barn, som havde et åbent kræftsår på kinden.

Med evnen til at fremkalde luftspejling skulle således følge en overnaturlig evne til at helbrede sygdomme!

Den rolle, man nu ville påtvinge inspektøren, begyndte at plage ham over al måde, og da han så fiskere, lodser og

toldbetjente forlade deres beskæftigelser, tømmerfolk og snedkere holde op med at arbejde på kapellet for at lytte til hans ord som til profetier med undergørende kraft, ræddedes han som over for en naturkraft, han selv havde fremmanet, men ikke kunne tøjle. Øjeblikket var imidlertid kommet, da han måtte udtale sig, bestemt og tydeligt, og slå fra sig.

– Godtfolk! begyndte han. Men så indfandt eftertanken sig: hvorledes skulle han begynde, hvilke ord skulle han anvende, da hvert udtryk fordrede en forklaring, som atter forudsatte forkundskaber, der manglede. Og i de sekunder, der forløb medens han tænkte over hvilket svælg der lå mellem disse mennesker og ham, hørte han skridt nærme sig, vendte sig om og så en mand, der lignede en ældre sømand på orlov.

Manden hilste ved at lette på en rund filthat og så i begyndelsen lidt forlegen ud, men da han kom nærmere, tog han sig sammen og skulle lige til at sige noget, da inspektøren befriede ham fra forlegenheden ved at spørge:

– Er De måske den prædikant fra missionen, som man har ventet herud?

– Ja; det er mig! svarede den nykomne.

– Vil De ikke sige nogle ord til folkene, der er i høj grad ophidsede i anledning af et naturfænomen, som de ikke vil have forklaret, og som jeg ikke i dette øjeblik kan angive årsagen til, sagde inspektøren i sin iver efter at komme ud af denne falske stilling.

Prædikanten erklærede sig straks beredt, strøg sit lange skæg og tog en bibel op af lommen.

Da mængden så den sorte bog, gik der en bevægelse gennem den og flere af mandfolkene blottede hovederne.

Prædikanten bladede i nogen tid i bogen, rømmede sig og begyndte at læse:

"Og jeg så, at det oplod det sjette segl, og se, der skete et stort jordskælv, og solen blev sort som en hårsæk, og månen blev som blod. Og himmelens stjerner faldt ned på jorden som et figentræ nedkaster sine umodne figen, når det røres af et stærkt vejr. Og himmelen veg bort, lig en bog, der sammenrulles, og hvert bjerg og hver ø flyttedes af deres steder. Og kongerne på jorden og fyrsterne og de rige og øversterne og de vældige og hver træl og hver fri skjulte sig i huler og i bjergenes kløfter. Og de sagde til bjergene og klipperne: styrter over os, og skjuler os for hans ansigt, som sidder på tronen, og for lammets vrede! Thi hans vredes den store dag er kommet; og hvo kan bestå?"

Inspektøren, som straks mærkede, hvilken truende vending sagen tog, havde halvt med vold ført sin forlovede bort fra det farlige nabolag, havde fået hende ned til stranden og ville ved at stille hende på et passende udsigtspunkt vise, at det ikke var nogen måne, der var faldet ned fra himlen, men kun det italienske landskab, han havde lovet at arrangere til hendes fødselsdag.

Men nu var det for sent. Hendes indre øje havde allerede set vidunderet i dets første skikkelse og prædikantens ophidsende fortolkning indætsede den første øjenforblændelse. Han havde leget med naturånderne, og, som han troede, manet en fjende frem til at hjælpe sig, og alle var så gået over til fjenden, så at han nu stod alene.

Medens Maria endnu stod med blikket fængslet ved prædikanten på klippen, vendte han sig forsøgsvis til moderen

og hviskede:

– Hjælp os ud af dette her. Følg med os ud til skæret og overbevis Dem om, at det kun er legetøj, fødselsdagsløjer.

– Jeg kan ikke dømme i denne sag, svarede kammerrådinden, og jeg *vil* ikke dømme. Men jeg tror … at I skulle gifte jer snart.

Det var et råd, et ædrueligt, prosaisk, men fra denne gamle kvinde, som selv var moder, lød det så klogt, især da det tiltalte hans egen skarpe forstand, skønt han fandt løsningen temmelig simplificeret. Men han fulgte det vink, han havde fået, gik lige hen til Maria, lagde sin arm om hendes liv, så hende ind i øjnene med et smil, som hun ikke kunne misforstå, og kyssede hende lige på munden.

I samme øjeblik syntes hun befriet fra troldmanden oppe på klippen, og uden modstand, lænende sig til sin vens arm, fulgte hun ham næsten dansende til moderens hus.

– Tak, hviskede hun med sine blikke i hans, tak fordi du – hvad skal jeg sige …

– Befriede dig fra bjergtrolden, udfyldte Borg.

– Ja, fra trolden!

Og så vendte hun sig om for at se på den overståede fare.

– Ikke se tilbage! advarede kæresten og trak Maria ind gennem døren, medens en løsrevet ordstrøm fra bjergprædikanten førtes ned til ham af vinden.

Niende kapitel

Da inspektøren otte dage senere vågnede en morgen efter en godt gennemsovet nat, var hans første klare tanke den, at han måtte bort fra øen, ud, lige meget hvorhen, for at være alene, samle sig, genfinde sig selv. Prædikantens ankomst havde nemlig haft den ønskede virkning i den ene retning: at "skræmme pakket", så at larmen og råhederne hørte op, men på den anden side havde inspektøren ikke kunnet nyde den nyerhvervede fred, for den eksalterede tilstand, hans forlovede befandt sig i, tvang ham til aldrig at tabe hende af sigte. Han havde således bestandig været sammen med hende, formelig vogtet hende fra morgen til aften, og ved endeløse samtaler med hende om religiøse spørgsmål søgt at holde hende borte fra prædikantens forføreriske tale. Alt det, han havde gennemkæmpet i sin ungdom, måtte han nu repetere, og da der siden den tid var opfundet nye modbeviser, måtte han omredigere hele sin apologi. Han improviserede psykologiske forklaringer af Gud, troen, miraklerne, evigheden, bønnen, og indbildte sig, at Maria forstod det. Men da han efter tre dages forløb mærkede, at hun endnu stod på samme sted og at denne følelsessag intet havde med fornuftsslutninger at gøre, kastede han det hele overbord og søgte ved at vække det erotiske, med et nyt følelseselement at drive det andet ud. Men her måtte han snart give tabt, for at tale om det, der skulle leves, ophidsede kun yderligere den unge piges følelsesliv, og han mærkede snart, at der eksisterede hemmelige broer mellem den religiøse og den sensuelle ekstase. Fra kærligheden til Kristus løb hun så

let over til kærligheden til manden ad den brede vindebro: kærligheden til næsten; fra afholdenhed trippede man over spangebroen "forsagelse" til genboen "spægelse"; et lille skænderi fremkaldte den ubehagelige følelse "skyld", som måtte opløses i lystfølelsen "forsoning".

I denne sin nød måtte han først afkaste broerne, stille hende ansigt til ansigt med de kødelige lyster, vække hendes attrå efter det timelige, som han skildrede i glødende farver. Men når dette så lykkedes ham og han i sidste øjeblik trak sig tilbage, opstod der hos hende en skuffelsens kulde, og ville han så forsøge at kultivere hendes følelser, lede dem hen på tanken om afkommet og familien, så trak hun sig tilbage og erklærede bestemt, at hun ingen børn ville have. Hun kunne endog bruge udtryk, som står i høj kurs inden for en vis gruppe kvinder: at hun ikke ville være ham den livmoder, han manglede, eller bære hans arvtagere, som hun med fare for sit liv skulle føde til verden for ham.

Da følte han, at naturen havde stillet noget, han endnu ikke kendte, mellem dem, men trøstede sig med, at dette kun var sommerfuglens frygt for at lægge æg og dø, blomstens mistanke om, at blomstringens tid var forbi ved frøsætningen.

Men han havde udslidt sig i disse otte dage; hans fine tankehjul havde begyndt at hakke i lejet og fjederen i urværket var blevet slap.

Dagen efter en sådan overanstrengelse, når han ville arbejde et par timer, var hans hoved optaget af ubetydeligheder. Små ord genlød næsten hørligt for hans øre; bevægelser og miner, som hun havde brugt under samtalen, afspejlede sig; forslag om, hvorledes han nu og da burde have svaret, blev fremsat, og

mindet om en vellykket replik, han havde haft, skænkede ham et øjebliks fornøjelse. Med et ord, hans hoved var opfyldt af bagateller, og han mærkede nu, at han havde forsøgt at tilvejebringe orden i et kaos, at han havde konverseret en skoledreng i stedet for at veksle tanker med en moden kvinde, at han havde bortgivet en masse kraft uden at få noget igen, at han havde lagt en tør svamp midt i sin sjæl, og at svampen havde suget alt til sig, medens han selv var blevet udtørret.

Han var led og ked af det hele, træt, og længtes efter at komme bort, bort for en tid, for flygte for stedse kunne han ikke.

Da han nu ved femtiden om morgenen kastede blikket ud ad vinduet, så han kun en tæt tåge, som holdt sig ubevægelig til trods for en svag, sydlig vind. Men i stedet for at afskrække ham, lokkede denne lyse, skære tykning, som kunne skjule og afsondre ham fra det lille brudstykke af jorden, han nu følte sig bundet til.

Barometret og vejrhanen sagde ham, at det ville blive solskin længere op ad dagen, hvorfor han uden videre udrustning satte sig i båden, kun forsynet med søkort og kompas, som han dog ikke tænkte på at benytte, da han kunne høre lydbøjen en halv mil borte, netop ad den kant, hvor han ville hen for at gøre strandhugst.

Han satte derfor sejl til og befandt sig snart inde i tågen. Her, hvor øjet befriedes for alle indtryk af farve og form, følte han først nydelsen ved at være isoleret fra den brogede yderverden. Han havde ligesom sin egen atmosfære om sig, svævede frem ensom som på et andet himmellegeme i et medium, der ikke var luft, men vanddampe, behageligere og mere kvægende at

indånde end den tørrende luft med dens unyttige nioghalvfjerds procent kvælstof, der uden noget synligt formål var blevet tilbage, da jordmaterien udskilte sig af gassernes kaos.

Det var ikke nogen mørk, røgfarvet tåge, men en lys som nykogt sølv, som sollyset trængte igennem. Varm som vat lagde den sig lægende om hans trætte Jeg, beskyttende mod stød og tryk. Han nød en stund denne sansernes vågne hvile ved fraværelsen af lyde, farver og lugt, og han følte, hvorledes hans hoved køledes ved denne tryghed for ikke at blive berørt af andres. Han var sikker på, ikke at blive adspurgt, ikke at behøve at svare. Apparatet stod stille et øjeblik efter at alle ledninger var blevet afbrudt, og så begyndte han atter at tænke klart, velordnet om alt, hvad han havde oplevet. Men det, han nylig havde gennemgået, var så underordnet, så småt, at han først måtte lade den sidste tids indtryk forsvinde, førend han optog nye.

Fra det fjerne hørte han nu lydbøjen råbe med mange minutters mellemrum og styrede sin kurs efter lyden lige ind i tykningen.

Så blev det stille igen, og kun bådens plask forude og kølvandets perlen agter gav ham fornemmelsen af, at han bevægede sig fremad. Men kort efter hørte han en havmåge skrige inde i tågen, og i det samme syntes han at høre skvalpet og suset om en bådstævn agterude, og da han varskoede for at undgå faren, fik han ikke noget svar, men opfangede kun en bevægelse i vandet, som når en båd falder af.

Efter en lille stunds sejlads pejlede han i luvart toppen af en mast med storsejl og fok, men hverken skroget eller

styrmanden var synlige, da de skjultes af den høje dønning.

Denne hændelse ville under andre forhold ikke have forstyrret hans tanker, men nu gjorde den et indtryk som det, der ikke straks kan forklares og derved indjager frygt, hvorfra kun et skridt henleder tanken på forfølgelse. Den nyvakte mistanke tog fart, da han straks derpå atter fik spøgelsesbåden at se ligesom indrammet i tågen skyde forbi sig i læ, uden at han dog kunne få øje på manden ved roret, som sad skjult af sejlet.

Nu råbte han igen, men i stedet for svar så han kun båden falde af så meget, at han lagde mærke til, at sædet ved roret var tomt, og så forsvandt synet i den altopslugende tykning.

Vant til at befri sig fra frygten for det gådefulde, søgte han straks at forklare sig synet, men blev til sidst stående over for spørgsmålet: hvorfor bådføreren gemte sig; for at der måtte være en mand ved roret i en sejlbåd, der ikke drev, det nærede han ingen tvivl om. Hvorfor ville rorgængeren være usét? I almindelighed ønsker man at være usét, når man går på forbudte veje, vil være i fred eller vil skræmme nogen. At den ukendte ikke søgte ensomheden, talte sandsynligheden for, da han holdt samme kurs, og ville han skræmme en mand, der ikke var bange eller overtroisk, kunne han have valgt en bedre fremgangsmåde. Imidlertid holdt inspektøren sin kurs hen imod bøjen, ufortrødent forfulgt af spøgelsesbåden i læ, men dog på en sådan afstand, at den kun viste sig som fortættet tåge.

Efterhånden, som sejladsen fortsattes, og vinden friskede op, syntes tykningen at aftage noget, og som en lang sølvbarre lå solskinnet forsølvet af tågen på bølgeryggene. Bøjens skrig

tiltog med vinden, og nu styrede Borg midt ind i sollyset, hvor tågedækket var revnet, og løb med stærk fart ned mod sømærket. Dette lå dér, gyngende på bølgen, cinnoberrødt og glinsende fugtigt som en netop udtaget lunge med det store, sorte luftrør ragende på skrå op i luften. Og da bølgen derefter sammenpressede luften, rejste bøjen et skrig, som om havet brølte mod solen, bundkættingen raslede, indtil den var løbet ud, og nu, da bølgen sank og atter sugede luften ud, steg der en vrælen op fra dybet, som fra en druknende mastodonts jættesnabel.

Det var det første mægtige indtryk, han havde haft efter en hel måneds vrøvl og pindehuggeri.

Han beundrede menneskesnildet, som havde sat denne bjælde på den lumske ulv, havet, for at det selv skulle advare sine forsvarsløse ofre. Han misundte denne eneboer, som lå lænket til en klippe i havet og kunne brøle omkap med vind og vove dag og nat, så at det genlød i mange miles omkreds, kunne være den første, der bød de fremmede velkommen til landet, kunne frit fremstønne sin smerte og blive hørt.

Dette syn var hurtigt forbi og halvmørket svøbte sig atter om båden, som nu holdt ned mod skæret, hvor Borg ville hvile sig. En halv time lå han vel på samme bov, indtil han hørte strandbrændingen buldre, han faldt da af for at søge læ og skød snart ind i en vig, hvor han kunne lande.

Det var det yderste skær uden for indsejlingen til skærgården og bestod af et par tønder land rød gnejs uden anden vegetation end nogle lavarter på de steder, hvor drivisen ikke havde skrabet klipperne rene. Kun mågerne havde her deres hvileplads og slog nu alarm, medens inspektøren fortøjede

båden og steg op på skærets isse. Han svøbte sig ind i sit rejsetæppe og satte sig i en glat afsleben klippekløft, som dannede en bekvem lænestol. Her, uden tilhørere eller vidner, gav han sine tanker frit løb, skriftede for sig selv, ransagede sit indre og hørte indvendig sin egen stemme. Kun to måneders skraben mod andre mennesker, og han havde allerede gennem adoptationsloven mistet den bedste del af sit selv, havde vænnet sig til at fire for at undgå strid, øvet sig i at vige til siden for at undgå brud, udviklet sig til et karakterløst, smidigt selskabsmenneske. Han mærkede, hvorledes han med hovedet fuldt af bagateller og tvunget, som han var, til at tale i forkortet, simplificeret form havde mistet halvtonerne i sprogskalaen, at hans tanker var indsporet på de gamle, forslidte jernbaneskinner, der fører tilbage til ballastpladsen. Gamle, valne sofismer om at respektere andres tro, at enhver bliver lykkelig ved sit nonsens, var krøbet tilbage i ham, og han var af lutter galanteri optrådt som troldmand og havde endelig skaftet sig en farlig konkurrent på halsen, som hvert øjeblik truede med at frarive ham den eneste menneskesjæl, han ville forene med sin.

Et smil trak sig over hans læber, da han tænkte på, at han havde narret dem, der troede, de havde narret ham; men et halvhøjt udtalt: Asner! fik ham til at fare sammen, opskræmmet ved tanken om, at nogen kunne høre det.

Og så fortsatte de tavse tanker: De havde indbildt sig at kunne fange hans sjæl, og han havde fanget dem! De havde troet, at han gik deres ærinde, og de anede ikke, at han benyttede dem til gymnastik for sin sjæl og for at kunne opnå en magtnydelse.

Men disse tanker, som han kort forinden ikke havde vovet at erkende som sine, meldte sig nu som børn af hans sjæl, store sunde børn. Og hvad havde han vel gjort andet, end de andre havde villet, men ikke kunnet. Denne unge kvinde, som mente, at hun i ham havde anskaffet sig en lirekasse, havde ingen mistanke om, at hun var udset til at være hans sjæls resonansbund ...

I det samme for han op og afbrød sin farlige tankegang, for han hørte tydeligt fodtrin på klippeskrænten inde i tågen, og skønt han straks troede, at lyden var en frugt af hans indbildningskraft, fremkaldt af ensomheden og frygten for at blive overrasket, rettede han dog sine skridt ned mod båden. Men da han fandt den liggende i god orden, besluttede han at gå skæret rundt for at opsøge den anden – for der måtte være en anden, da der var kommet et menneske til herud. Han kravlede om mellem strandstenene, og fandt snart på læsiden af øen en sejljolle med en lignende rigning som den, han havde lagt mærke til ude på søen. Det var således tydeligt nok, at bådens indehaver måtte være på skæret, og nu begyndte inspektøren en razzia i tågen, idet han stadig holdt sig i bådens nærhed for at kunne afskære tilbagetoget. Efter at have råbt flere gange uden at få svar, indså han til sidst, at han måtte forlade bådene for at kunne fange den hemmelighedsfulde. Han gik derfor ned til fartøjerne og tog rorpindene bort, for at gøre ethvert flugtforsøg umuligt, og så begav han sig atter ind i tågen. Kort efter hørte han skridt foran sig, fulgte sporet efter hørelsen, men havde snart lyden på den ene, snart på den anden side. Træt af jagten og ærgerlig over de unyttige

anstrengelser, besluttede han sig til hurtigt at gøre ende på historien, da han ikke havde lyst til at vente, til tågen lettede.

– Er her nogen, så svar, ellers skyder jeg! råbte han så højt han kunne.

– Herre Jesus! Skyd ikke! Lød det inde fra tågen.

Inspektøren syntes at have hørt denne stemme før, men for meget længe siden, måske i sin ungdom. Og da han nu nærmede sig det sted, hvor den ukendte stod, og så dennes silhuet aftegne sig gråt i gråt, vågnede gamle minder hos ham om denne menneskekontur. De indadbøjede knæ, de alt for lange arme og den skæve venstre skulder havde et modstykke i et i erindringen tilbageblevet billede af en skolekammerat fra tredje klasse. Men da han så kolportørens amerikanske skæg træde frem af tågen, passede billederne ikke længere sammen, han så kun manden på klippen, som havde tillempet Johannes' Åbenbaring på luftspejlingen.

Med huen i hånden og et forskrækket udtryk i ansigtet nærmede han sig inspektøren, som ikke følte sig rigtig sikker over for denne snigende forfølger, da han i virkeligheden ikke havde noget skydevåben hos sig. For at skjule sin uro, antog han en brysk tone, da han spurgte:

– Hvorfor gemmer De Dem for mig?

– Jeg har slet ikke gemt mig; det har tågen gjort, svarede prædikanten ydmygt og indsmigrende.

– Men hvorfor sad De da ikke ved roret i båden?

– Å, jeg vidste ikke, at man var nødt til at sidde på rorsædet; jeg havde sat mig til luvart for at få båden til at vage søen. Sagen er den, at jeg havde slået en tørn om rorpinden, som det er skik hos os oppe i Roslagen.

Forklaringen var rimelig, men gav dog ikke svar på spørgsmålet: hvorfor han havde fulgt inspektøren herud. Og denne var på det rene med, at der forestod en åndelig tvekamp, for det var åbenbart ikke et slumpetræf, at de stødte sammen her.

– Hvad søger De herude så tidligt om morgenen? genoptog inspektøren den afbrudte tråd.

– Ja, hvad skal jeg sige; jeg synes undertiden, jeg trænger til at være alene med mig selv.

Svaret fandt et vist ekko hos spørgeren, og opmuntret af den sympatetiske mine, som prædikanten kunne læse i Borgs ansigt, tilføjede han:

– Ja, for ser De, når jeg søger mig selv i betragtelse og bøn og finder mig, så finder jeg også min Gud.

Der lå en naiv bekendelse i disse ord; men inspektøren ville ikke oversætte det ufrivillige kætteri og uddrage konklusionen: Gud er således mit Selv eller i mit Selv, fordi han blev betaget af en vis agtelse for denne mand, som kunne være alene med en fiktion, altså på en måde ensom.

Men medens inspektøren betragtede prædikantens ansigt, som var dækket med et langt, brunt skæg undtagen over munden, sandsynligvis for bekvemmere at kunne tale og dog ligne en apostel, syntes han bag ved dette ansigt at kunne skimte et andet, og plaget af det arbejde, hans hukommelse ubevidst begyndte at foretage sig, spurgte han rent ud:

– Har vi ikke set hinanden før?

– Jo, det har vi rigtignok, svarede prædikanten, og De, hr. inspektør, har, måske uden at vide det, grebet så dybt ind i mit

liv, at man næsten kunne sige, at De har bestemt min livsvirksomhed.

– Nej, virkelig! Fortæl hvorledes, for jeg kan ikke mindes noget i så henseende, bad inspektøren og satte sig på klippeskråningen, idet han opfordrede den anden til at tage plads ved siden af sig.

– Ja-a, det er vel nu fem og tyve år siden, da vi gik sammen i tredje klasse …

– Hvad hed De dengang? afbrød inspektøren.

– Da hed jeg Olsson og kaldtes Okse-Ole, fordi min fader var bonde og jeg gik i hjemmevævede klæder.

– Olsson? Vent nu lidt! De kunne regne bedre end alle vi andre?

– Ja, det er rigtig nok! Men så var det en dag, det var rektorens halvtreds års fødselsdag. Vi havde pyntet skolen med løv og blomster, og efter timen var der en, der foreslog, at vi i vor klasse skulle tage buketterne og bære dem hjem til rektorens frue og datter. Jeg mindes, at De syntes, det var unødvendigt, da rektorens damer ikke havde noget med skolen at gøre, men ofte havde indblandet sig i dens anliggender på en forstyrrende måde. Imidlertid, De gik med – og jeg også. Da jeg så går op ad trappen, lægger De pludselig mærke til mine hjemmevævede klæder og, som jeg formoder, til, at jeg havde den smukkeste buket, og så udbryder De: Er og Saul mellem profeterne!

– Det har jeg helt glemt, sagde inspektøren meget koldt.

– Men jeg glemte det aldrig, indvendte prædikanten med bævende stemme. Det var blevet slynget mig i ansigtet, at jeg var det skabede får, den udstødte, hvis hyldest aldrig kunne

blive taget alvorligt af en kvinde af stand. Jeg gik ud af skolen for at slå mig på handelen og derved hurtigt komme til penge og fine klæder, lære mig pæne manerer og dannet sprog. Men jeg fik aldrig nogen god plads. Mit ydre, min udtale, min måde at være på var imod mig. Derpå begyndte jeg at søge ensomheden og i den fandt jeg kræfter vokse hos mig, som jeg aldrig tidligere havde haft anelse om. Jeg havde før tænkt på at blive præst, men nu var det for sent, ensomheden indgød mig frygt for menneskene og menneskefrygten gjorde mig fuldstændig ensom, så ensom, at jeg måtte søge mit eneste selskab hos Gud og hos de ulykkeliges, de skabedes, de brændemærkedes frelser, vor herre Jesus Kristus. Og det kan jeg takke Dem for!

De sidste ord udtaltes med en vis bitterhed, så at inspektøren anså det for klogest at få kortene på bordet ved at udbryde:

– De har altså gået og hadet mig i femogtyve år?

– Grænseløst! Men nu ikke længere, efter at jeg har overladt hævnen til Gud.

– Ja så! De har således en gud, som hævner! Tror De da, han vælger Dem til redskab, eller mener De, han har i sinde at lade sin elektriske gnist slå ned på mig eller vil kæntre min båd eller befænge mig med kopper?

– Herrens veje er uransagelige, men de uretfærdiges veje ligger åbne for alle!

– Ser De da noget så uretfærdigt i, at en dreng taler over sig, at Gud derfor skulle forfølge ham i en hel menneskealder! Mon ikke denne hævngerrige Gud sidder i Deres eget hjerte, hvor De nylig påstod, at De holdt møde med ham?

Da prædikanten mærkede, at han var slået med sine egne ord, kunne han ikke længere beherske sig.

– Ja, spot De kun! Nu kender jeg Dem! Men æblet falder ikke langt fra stammen! Nu forstår jeg Satans hele underfundighed. De bygger Herren et hus – et horehus for at De kan ofre til en skøge! De spiller troldmand og magiker for at få folket til at knæle og tilbede fornægteren. Men Herren siger: Salige er de, der tvætte deres klæder, at de må få adgang til livsens træ og gennem portene komme ind i staden. Udenfor er hundene og troldkarlene og horkarlene og morderne og afgudsdyrkerne og alle, som elsker løgnen!

De sidste ord havde han, uden at behøve at søge dem andetsteds end på læberne, udslynget med en utrolig øvelse og begejstring, og ligesom frygtende et svar, der kunne svække indtrykket, vendte han modstanderen ryggen og gik ned til sin båd.

Tågen var imidlertid lettet og havet bredte sig blåt, beroligende, frigørende.

Inspektøren blev siddende endnu en stund i sin bjergstol og grublede over, at sjælen var underkastet de samme love som de fysiske kræfter. Vinden løsriver en bølge nede ved Estland, bølgen frembringer en anden og den sidste, som forplanter bevægelsen til den svenske kyst, flytter en lille kiselsten, der støtter en klippeblok; efter en menneskealders forløb vil følgerne vise sig ved klippeblokkens nedstyrten, hvilket vil have til følge en ny underminering af den blottede klippe, som nu lå ubeskyttet.

Hans hjerne havde for femogtyve år siden udslynget et for ham betydningsløst ord; ordet var trængt ind gennem et øre og

havde sat en hjerne i så stærk bevægelse, at den endnu dirrede efter at have bestemt retningen for et menneskes hele liv. Og hvem kunne vel vide om ikke denne innervationsstrøm atter var blevet forstærket ved berøring eller friktion, så at den på ny ville udlade sig, sætte andre modkræfter i bevægelse, fremkalde rystelse og forstyrrelse i andres liv!

Nu, da prædikantens båd skød frem om pynten og holdt ned mod Österskär, fik inspektøren en så bestemt følelse af, at der i den sad en fjende, som rykkede frem mod hans stilling, at han rejste sig for at gå ned til sin båd og tage hjem for at forberede forsvaret.

Da han først var kommet ned i båden og følte sig beroliget af bølgernes sagte vuggen, fik han en uimodståelig lyst til endnu at opholde sig nogle timer på havet i fuldstændig ensomhed for at lade de sidste ubehagelige indtryk blæse bort.

Hvorfor skulle han også frygte denne mands indflydelse på sin forlovede, da en forening med hende for hele livet dog ville være en umulighed, hvis hun sank tilbage i niveau med de udannede. Men det ærgrede ham alligevel, at han følte en sådan frygt. Det mindede ham om de mænds opførsel, der levede i den uro for at miste, som stempledes med det latterlige navn *skinsyge*. Var det følelsen af evneløshed til at beholde, som røbede denne svaghed hos ham? Eller var det ikke snarere en svaghed hos hende, at hun ikke turde blive siddende, når ballonen skulle stige til vejrs, slippe religionens nødanker og kaste følelsernes ballastsække overbord?

Han havde krydset og lå nu sydøst for skæret, en side, han ikke tidligere havde betragtet sit fængsel fra. Højest oppe så

han skelettet af det ufuldførte kapel med dets stilladser, men han så ikke noget til arbejderne, skønt det allerede var sent på morgenen. Han kunne heller ikke opdage nogen båd, som var ude på fiskeri; der herskede overhovedet den største stilhed på skæret, ikke engang ved toldbygningen eller ved lodsernes udkig sås der spor af mennesker. Han lagde over på en ny bov for at sejle rundt om skæret. Men da han kom på ydersiden, blev søen højere, og han vandt kun lidet ind ved slagene, så at det tog en hel time, inden han kunne lænse ned til havnen. Nu kunne han se huset, hvor damerne boede, og straks efter, da han skød forbi havnepynten, lagde han mærke til, at alle øens indbyggere var samlet om huset, på hvis veranda prædikanten stod barhovedet og talte.

Med åbent blik for, at der var kamp i vente lagde han i land, strøg sejlene og gik op på sit værelse.

Gennem det åbne vindue hørte han nu en salme.

Han havde lyst til at sætte sig til at arbejde, men tanken om, at han snart ville blive afbrudt, forhindrede ham i at begynde.

Der hengik en pinefuld halv time, under hvilken han, tydeligere end nogensinde før, følte, at han ikke længere var sin egen herre, ikke længere herskede over det par kvadratmeter, hvor han kunne lukke sig inde for at undgå enhver berøring med sjæle, der ligesom muslinger på hvalens hud sugede sig fast for til sidst ved deres tyngde at hindre hans fart.

Døren blev nu åbnet efter en hurtig banken-på, og dér stod frøken Maria for ham med et nyt udtryk i ansigtet, en blanding af smertelig bebrejdelse og overlegen medlidenhed.

Hun kom også i følelsen af at have en masseopinion bag sig og følte sig derfor stærk over for den ensomme.

Han lod hende tale først for derved at få et udgangspunkt.

– Hvor har du været henne? begyndte hun med et forsøg på ikke at vise sig alt for overmodig.

– Jeg har været ude og sejle!

– Uden at spørge om jeg ville med?

– Jeg troede ikke, du holdt så strengt på det!

– Jo, det vidste du meget godt, men du ville være alene med dine mørke tanker!

– Måske!

– Nej, aldeles bestemt! Tror du ikke, jeg har lagt mærke til det! Tror du ikke, jeg har set hvor du er blevet ked af mig!

– Jeg er ikke blevet ked af dig, fordi jeg, efter at have puslet om dig dag ud og dag ind, en morgen på den tid, du plejer at sove, tillod mig at sejle et par timer. Men du er nok blevet ked af at lære fiskeriet, for jeg har ikke set dig en eneste gang ude på søen.

– Der fiskes jo ikke nu, det ved du meget godt! svarede frøken Maria fuldt overbevist om, at hun talte sandt.

– Nej, jeg ser det! indvendte inspektøren bestemt på at nærme sig minen selv om den også truede med at eksplodere. Jeg ser hvorledes befolkningen har opgivet at arbejde for at høre prædikener …

Nu stod udbruddet for døren.

– Var det ikke dig, som ville have kirke herude?

– Jo, om søndagen. Seks dage skal man arbejde og gå i kirke på den syvende. Men nu arbejdes her ikke nogen dag, der prædikes kun. Og i stedet for at skaffe sig og sin familie et ordentligt udkomme her på jorden, løber alle omkap efter noget så usikkert som Himlen. Selv folkene ved kapellet er rendt fra

deres arbejde, så at vi vel aldrig kommer til at se den kirke under tag, og jeg venter hver time at høre, at befolkningen er blevet så fattig, at vi må tænke på velgørenhed …

– Det var netop det, jeg ville tale om, afbrød frøken Maria, glad over at slippe fri for at optage emnet uden at lægge mærke til, at det allerede var udtømt af inspektøren.

– Jeg er ikke kommet herud for at øve velgørenhed, men for at lære befolkningen at klare sig uden den.

– Du er et i bund og grund hjerteløst menneske, skønt du giver dig udseende af at være det modsatte.

– Og du vil vise dit gode hjerte på min bekostning uden at ville ofre så meget som en tomme af plisséerne på din kjole.

– Jeg hader dig! Jeg hader dig! udbrød hun med et uhyggeligt udtryk i ansigtet. Jeg ved nok, hvem du er, jeg ved alt, alt, alt!

– Nå, hvorfor forlader du mig da ikke? spurgte inspektøren i en stålkold tone.

– Jeg skal gøre det, jeg skal! råbte hun og nærmede sig døren, men uden at gå.

Inspektøren, som havde sat sig ved bordet, tog en pen og begyndte at skrive for ikke at fristes til at genoptage en samtale, som var afsluttet, da alt, hvad der kunne siges, var blevet sagt.

Han hørte som i en drøm hulken, døren lukkes og lyd af trin, der bragte trappen til at knirke.

Og da han vågnede op og så på papiret, hans pen var fløjet hen over, fandt han, at ordet Pandora var skrevet der så mange gange, at der måtte være forløbet en lang tid, siden optrinnet afsluttedes.

Men så slog ordet ham, og da hans nysgerrighed var vakt angående dets betydning, som han havde glemt i årenes løb,

skønt han havde en svag erindring om det fra mytologien, tog han sit håndleksikon fra bordet, åbnede det og læste:

Pandora, antikkens Eva, Jordens første kvinde. Sendtes af guderne, fordi Prometheus stjal ilden, som en hævn ned til menneskene med alle de ulykker, som siden har opfyldt verden. Fremstilles i poesien i skikkelse af et gode, som er et øjenforblindende onde, en skabning, anlagt på bedrageri og overrumpling.

Dette var mytologi ligesom sagaen om Eva, der skaffede mennesket ud af Paradiset. Men da sagaen bekræftedes fra tidsalder til tidsalder og han selv havde erfaret, hvorledes en kvindes nærværelse på denne lille plet jord ude i havet allerede havde fremkaldt skumring, hvor han ville sprede lys, så måtte der dog have ligget en tanke til grund for såvel den græske som den jødiske digters billedsprog.

At hun hadede ham, det følte og indså han, da hun gjorde fælles sag med hoben dernede, men på hendes kærlighed ville han heller ikke tvivle, selv om denne kærlighed kun bestod i den tiltrækningskraft, som solen havde for fandens mælkebøtte, der låner lysstråler til en dårlig imitation af dens gule skive. Men der var også i den noget lavt, noget ondt med lyst til at skade, en kamp om magten, som var uberettiget, da hans mål var sejr over det ufornuftige. At sige hende det, ja, det var det samme som at bryde forholdet, da dette var afhængigt af hans underkastelse eller i det mindste af hans indrømmelse af hendes overlegenhed, og det var jo at bygge et liv på en nødløgn, som ville slå rod, vokse op og måske kvæle enhver mulighed for et ærligt samliv. Den dybeste årsag til alle

ægteskabers relative ulykke lå netop i at manden indgik foreningen med en ofte bevidst løgn, endnu tiere som bytte for en sanseforvildelse, idet han digtede sit Jeg i det væsen, han ville assimilere. Af dette sansebedrag, *second sight*, var Mill blevet i den grad bedåret, at han troede at have fået alle sine skarpe tanker af den enfoldige kvinde, han havde hævet op til sig.

Det var kærlighedens pris fra gammel tid, at manden skulle fortie hvad kvinden var, og på denne tavshed havde århundreder bygget et kaos af løgne, som videnskaben ikke vovede at rokke, som de modigste statsmand ikke vovede at røre ved, og som bragte teologen til at fornægte sin Paulus, når det gjaldt kvinden i forsamlingen.

Men hans kærlighed var lige begyndt og var blusset op, da han i hendes bedende blikke havde set hende skue op til sig, og denne kærlighed svandt, da hun kom med dumhedens sejrsmil efter at have nedtrådt, hvad han ville frembringe til hendes og manges lykke.

– Forbi! sagde han for sig selv, rejste sig og lukkede sin dør.

Det var forbi med hans ungdoms håb om at finde den kvinde, han søgte: "Den kvinde, der var født med forstand til at indse sit køns underlegenhed under det andet."

Han havde ganske vist undertiden truffet en og anden, der havde indrømmet faktum, men som dog til sidst altid havde taget forbehold over for årsagen til forholdet, idet han skød skylden på en ikke eksisterende undertrykkelse og erklærede, at kvinden, når hun fik større frihed, snart ville komme forbi manden; og så var kampen i fuld gang.

Han ville ikke slide sin intelligens op i en ulige kamp med myg, som han ikke kunne ramme med stokken, fordi de var for små og for mange, derfor skulle der nu også være en ende på denne unyttige søgen efter det ikke eksisterende. Han ville ofre alle sine kræfter på arbejdet, standse slægts-, familie-, hjem- og kønsdrift og overlade slægtforøgelsen til de andre "reproduktionsdyr".

Følelsen af at være fri bragte hans sjæl hvile; og det forekom ham som om en spærhage havde sluppet taget i hans hjerne, som begyndte at arbejde uden hensyntagen. Tanken om, at han ikke længere behøvede at gøre sit ydre tiltrækkende, bragte ham til at tage en krave af, som generede ham, men som hans forlovede havde erklæret for *chic*. Han redte sin frisure på en bekvemmere måde og mærkede hvorledes dette beroligede hans nerver, der havde ligget i en stadig strid med den håropsætning, hans forlovede syntes bedst om. Tobakspiben, som han havde elsket som en gammel bekendt, men som han måtte lægge til side, blev atter taget frem; slåbrokken og morgenskoene, som han i lang tid ikke havde vovet at bruge, frembragte atter denne frihed for tryk, som mindede om et luftigere element, hvori han kunne trække vejret frit, tænke ugenert.

Og nu, befriet fra al denne tvang, mærkede han først, hvilket tyranni, selv i de mindste enkeltheder, han havde været underkastet. Han kunne gå i sit værelse uden frygt for at blive opskræmt af en banken på døren, overlade sig til sine tanker, uden at have følelsen af at være falsk.

Han havde ikke længe nydt den netop erhvervede frihed, førend det bankede på døren. Det fo'r igennem hans legeme

som om nogle fortøjninger endnu holdt ham fast, og da han hørte kammerrådindens stemme, ramte den nedtrykkende tanke ham som et kølleslag, at det endnu ikke var forbi, men at han måtte begynde forfra igen.

Først tænkte han på, ikke at lukke op, men anstændighedsfølelsen, frygten for at blive betragtet som fej, overtalte ham til at åbne. Og da han så den gamle dames venlige, kloge øjne, da hun med et godmodigt smil og en skælmsk rysten på hovedet trådte ind, forefaldt det ham som om den sidste halve times optrin kun var en drøm, han vågnede op af, glad over, at den var overstået.

– Har vi nu været oppe at nappes igen! begyndte den gamle, og tog det ubehagelige i bemærkningen bort med det fortrolige *vi*. I skal gifte jer, børnlille, inden I slår op! Tro en gammel kones ord, og bild jer blot ikke ind, at I prøver jeres hjerter som forlovede; for jo længere forlovelsen varer, jo værre bliver det!

– Men bagefter er det for sent at slå op, svarede inspektøren. Og når man allerede nu har opdaget en sådan forskel i sind og meninger, så ...

– Meninger! Hvad er det for meninger? I har såmænd ikke forskellige meninger. Pigebarnet kedede sig kun, medens du var borte, Axel, og derfor løb hun efter kolportøren. Og hvad sindet angår, så er det op og ned, alt eftersom nerverne har det. Og Axel, som er en så erfaren mand, burde da vide, hvordan kvinderne er!

Han ville kysse hende på hånden i den første begejstring over at møde en kvinde, som virkelig kendte sit køn, men så kom han i tanker om, at han havde hørt disse angreb på kvinderne hver gang en kvinde havde villet vinde ham, og at det mere var

smiger end indrømmelse, for når det blev alvor, blev ytringen altid taget tilbage med renter. Han indskrænkede sig derfor til at svare:

– Vi får se tiden an, lille svigermo'r! Herude kan jeg ikke gifte mig, men lad os blot komme ind til byen til efteråret ... forudsat da, at Maria viser mere sympati for mit arbejde og mindre modvilje mod den måde, jeg betragter verden på og lever livet.

– Axel er så forskrækkelig dybsindig, og når en ung pige ikke altid kan følge med, så er det da ikke til at forundre sig over.

– Ja, det er godt nok, men kan hun ikke følge mig opad, så kan jeg på den anden side ikke følge hende nedad; men det sidste synes at være hendes bestemte vilje, så bestemt, at det i dag forekom mig, at der lå et skjult had bagved.

– Had? Det er kun kærlighed, min ven! Kom nu ned og sig et par venlige ord, så er det godt igen.

– Aldrig efter de ord, vi har vekslet i dag! For enten betyder de noget, og så er vi fjender, eller de betyder intet, og så er i det mindste den ene af parterne utilregnelig.

– Ja, hun er utilregnelig, men Axel burde da vide, at en kvinde er et barn lige indtil hun bliver moder. Kom nu, min ven, og leg med barnet, ellers finder hun andet legetøj, som kan blive farligt!

– Ja, men, kæreste, jeg kan ikke holde ud at lege hele dagen uden at blive træt; og jeg tror heller ikke, at det morer Maria at blive behandlet som et lille barn.

– Jo det gør, når det kun ikke ser sådan ud. Å, hvor Axel dog er et barn i de sager!

Dette var atter en artighed, som fra enhver anden end en svigermoder ville have været en fornærmelse! Og da hun nu tog

hans hånd for at føre ham ud, følte han al modstand ophøre. Hun havde ved at lade hans argumenter forblive ubesvarede ledet spørgsmålet bort fra alt ræsonnement; hun var gledet let hen over det kildne punkt, havde lullet hans tvivl i søvn og strøget uroen bort, samt med den indflydelse, kvinden ejer, ved sin moderlige optræden, fået ham til at opgive sin stræben efter personlig frihed.

Og efter at han havde taget en anden frakke på, fulgte han lydigt, næsten med velbehag, den stadigt pludrende gamle dame ned ad trappen for at fortsætte legen og atter anlægge lænkerne.

Nede i entréen mødte han imidlertid prædikanten, som leverede ham et brev med Landbrugsakademiets stempel på.

Inspektøren brød straks seglet, løb brevet igennem og skyndte sig, glad over at have fået et samtaleemne, en lynafleder, at meddele den ventende kammerrådinde nyheden.

– Vi får fremmede, sagde han. Direktionen sender mig en ung mand, som skal lære fiskeriet.

– Nå det var da rart, at Axel kan få lidt mandligt selskab, sagde den gamle med oprigtig deltagelse.

Og så gik inspektøren med lette skridt ned til sin ventende forlovede, sikker på ved hjælp af nyheden straks at kunne springe over forsoningsscenen.

Tiende kapitel

Nogle dage senere, da inspektøren havde været alene ude og sejle, for i al stilhed at sætte nogle laksesnører, og nu, efter at have forsinket sig til middagen, kom gående nede fra havnen, hørte han støj og latter fra damernes lejlighed. Uden at have til hensigt at lytte gik han derhen, og da han kom til den vestlige gavlvæg, så han gennem det største værelses vinduer, at damerne spiste til middag udenfor, og at de havde en mandlig gæst til bords. Han gjorde et skridt fremad og fik øje på frøken Maria, som med strålende blikke tog et glas vin for at række det over bordet til gæsten, af hvem han kun så et par brede skuldre. Lynsnart faldt det ham ind, at han havde set denne bevægelse før og dette udtryk i pigens øjne, og han mindedes nu, hvorledes hun første gang viste sig for ham ude på klippeholmen, da hun bød rorkarlen et glas øl; dengang havde han tænkt: hun koketterer med karlen! Men han forundrede sig nu over, at han aldrig havde set dette udtryk i hendes øjne, når hun så på ham selv. Kunne hendes blik kun reflektere hans? Eller skjulte hun altid sit indre for den, hun havde udset til sit offer?

Han betragtede hende en tid lang, og jo længere han så, desto mere fremmed forekom hendes ansigtsudtryk ham, så fremmed, at han blev angst, som når man opdager et bedrageri hos en af sine nærmeste.

Får man så meget at se, når man er uset, hvad kan man så ikke få at høre? tænkte han og blev stående bag ved hushjørnet for at lytte.

Moderen rejste sig nu og gik ud i køkkenet, så at de to unge blev overladt til dem selv.

I det samme sænkedes deres stemmer og frøken Marias øjne blev fugtige, medens hun lyttede til den fremmedes med varme udtalte ord:

– Skinsygen er den smudsigste af alle laster, i kærlighed eksisterer der ingen ejendomsret …

– Tak for de ord! Tusinde tak! sagde frøken Maria og hævede sit glas, medens hendes øjne duggedes af nogle fremtrængende tårer. De er en virkelig mand, skønt De er ung, for De tror på kvinden.

– Jeg tror på kvinden som det herligste, skabelsen har frembragt, det bedste, det sandeste! fortsatte den unge mand med forøget begejstring. Og jeg tror på hende, fordi jeg tror på Gud!

– De tror på en gud? Det viser, at De også er intelligent, for det er kun dumheden, som fornægter Skaberen.

Inspektøren mente nu at have hørt tilstrækkeligt, og for at benytte lejligheden til at få at se, hvor stor forstillelsesevne hans udkårede for livet sad inde med, trådte han pludselig frem efter at have lagt sine ansigtsmuskler tilrette og givet sit ansigt et strålende udtryk, som om han var henrykt over at gense en savnet.

Frøkenen bevarede det sværmerisk henrykte i sit ansigt, og med den samme ild, som den nylig udtalte trosbekendelse på kvinden havde frembragt, modtog hun sin forlovedes omfavnelse og gengældte den med et kys, der var mere brændende end nogensinde tidligere.

Derpå forestillede hun spøgende assistent Blom, som var ankommet allerede tidligt om morgenen og havde vundet alles hjerter på øen, da han var en udmærket fisker.

– Og vi sad lige og talte om silden i Bohuslen, da du kom og forstyrrede os! afsluttede den unge dame præsentationen.

Inspektøren lod både løgnen, det farlige ord "forstyrrede" og det udfordrende "alles hjerter" uænset, idet han gav hånden til en kæmpeyngling på nogle og tyve år, som, da han manglede den fornødne forstillelsesevne, greb den fremrakte hånd med en mine som en forbryder og fremstammede nogle uforståelige ord.

I det samme kom moderen ud, hilste på sin svigersøn og begyndte at ordne anretningen.

Samtalen kom straks i gang, og frøken Maria begyndte, formodentlig i følelsen af, at hun havde en forbundsfælle, at spøge med sin forlovedes toilette.

– Det slør dér er mageløst, snakkede hun væk; du mangler nu bare en parasol, når du sidder til rors.

– Den kommer, den kommer, svarede inspektøren, idet han skjulte det ubehagelige indtryk, det gjorde på ham, således at blive gjort til genstand for kritik i en underordnets og fremmeds nærværelse.

Assistenten, som allerede følte sig stående over sin hensynsfulde foresatte, men alligevel ikke kunne undgå at føle en misstemning ved den grusomme behandling, denne mødte, blev grebet af en taktløs medlidenhed og sagde, idet han fingererede ved det flor, inspektøren havde om hatten:

– Ja, men det er ganske praktisk! Og idet han derpå hurtigt gik over til den kurtiserende tone, han fra først af havde

benyttet, tilføjede han: Og hvis frøken Maria var lige så omhyggelig for sin smukke teint ...

– Som De for Deres smukke hænder! undslap det hende, idet hun berørte den på bordet hvilende hånd, som trillede brødkugler, og i det samme syntes hun igen at være inde i en stemning, som hendes forlovede kunne gætte havde været den herskende hele formiddagen.

Han følte sig ubehagelig til mode som den eneste spisende mellem lutter mætte, og behøvede hele sin nervestyrke for at undertrykke den beklemmelse, som denne konversation havde fremkaldt. "De komplimenterer allerede hinandens legemsdele i min nærværelse," tænkte han med væmmelse. Men han indså straks, at han ville være fortabt ved at vise det mindste tegn på misfornøjelse med denne upassende opførsel, hvilket øjeblikkeligt ville blive stemplet som den smudsige last, han netop havde hørt omtale.

– Assistenten har virkelig en usædvanlig smuk hånd, der tilmed vidner om intelligens, sagde han, medens han med kendermine undersøgte genstanden for sin kærestes beundring.

Men hun, som slet ikke ønskede denne overensstemmelse i anskuelser, slog om og rettede et nyt slag mod hans formentlige dumhed.

– Man kan da ikke tale om intelligente hænder, udbrød hun med en latter, som ikke lød ganske ædru.

– Derfor benyttede jeg også det mere korrekte udtryk "der vidner om intelligens" ...

– Åh, du filosof! lo hun spottende. Du drømmer, så at du slet ikke lægger mærke til, at vi har spist alle radiserne fra dig.

– Det glæder mig, at maden har smagt den rejsende, og det er mig en fornøjelse at se, at damerne er kommet mig i forkøbet med at sørge for hans velvære, sagde inspektøren løst henkastet. Tillad mig at byde Dem velkommen, hr. assistent, og ønske Dem al mulig fornøjelse af Deres ophold herude i ensomheden. Og nu overlader jeg Dem til frøken Marias omhu; hun kan give Dem alle forberedende oplysninger om fiskerivæsenet, medens jeg går op og hviler mig. Farvel, min elskede, tag dig af den unge mand og vejled ham rigtigt. Med et *god nat, lille svigermo'r,* anbefalede han sig dernæst hos kammerrådinden og kyssede hende på hånden.

Hans sortie kom helt uventet, men dens fuldstændige motivering og afrundede form, der ikke efterlod spor af uvillig sindsstemning, havde reddet ham fra indsigelser på samme tid som den lod ham beholde det sidste ord og et overtag, der ikke var ham vel undt.

Da han var kommet op på sit værelse, fik han næppe tid til at forbavses over, at "frygten for at tabe" havde kunnet bibringe ham en så utrolig evne til at forstille sig, undertrykke ubehagelige fornemmelser, gøre sig hård, førend han lå på sofaen med tæppet over hovedet og sov en drømmeløs søvn. Da han efter et par timers forløb vågnede, rejste han sig med en beslutning, som han følte, han havde taget for bestandig: at gøre sig fri fra denne kvinde.

Men ligesom hun vanemæssigt havde boret sig ind i hans sjæl, kunne hun kun ad samme vej slides ud af den; og det tomme rum, han ville efterlade hos hende, måtte først udfyldes

af en anden – af ham, hvis sjæl syntes at have sat hende i fyr og flamme ved den første sammenkomst.

Længere nåede han ikke, førend der blev banket på døren.

Det var prædikanten, som trådte ind med mange undskyldninger, og som lidt forlegent søgte at komme frem med, hvad han havde på sinde.

– Har inspektøren, begyndte han, lagt mærke til, at befolkningen herude ikke er rigtig samvittighedsfuld?

– Det mærkede jeg straks, svarede inspektøren, men hvad er det nu, der er sket?

– Jo-o, ser De, arbejderne på kapellet siger, at der er forsvundet en del brædder, så at der nu ikke er nok til at gøre arbejdet færdigt.

– Det forbavser mig ikke, men hvad kan jeg gøre ved det?

– Jo, inspektøren var jo med til at skaffe det, der var nødvendigt, til veje!

– Det var dengang! Nu fortryder jeg det efter at have set, at Deres prædikener trækker folkene bort fra arbejdet og indirekte har gjort dem til tyve.

– Det kan man vel ikke direkte sige …

– Nej, derfor sagde jeg også indirekte! Men vil De have penge, så må De gå til en anden. Sig mig engang: hvem er den ny assistent?

– Ja, han har været søkadet, siger man, og nu skal han lære fiskeriet, da hans fader er rig, hedder det sig.

Inspektøren havde sat sig ved vinduet, da samtalen begyndte, og så på assistenten og frøken Marie spille fjerbold. Han havde netop set, hvorledes frøkenens kjole løftedes op foran hver gang hun bøjede sig tilbage for at slå til bolden. Og

nu så han assistenten skæmtende bøje sig ned, hver gang kjolen løftedes, og med bevægelse og mine antyde, at han så noget.

– Hør nu, genoptog han samtalen, jeg har længe tænkt på, det ville være til stor nytte for befolkningens økonomiske bedste, hvis der herude fandtes en handelsbod, så at folk slap for at ro til byen for at gøre indkøb, og det var jo også muligt, at købmanden kunne give dem forskud i varer, mod at han solgte deres fisk. Hvad siger De til det?

Prædikanten strøg sit lange skæg, medens hans ansigt gengav en mængde skiftende udtryk af havesyge og vaklende principper.

Inspektøren så gennem vinduet, at assistenten i bøjede arme var entret op ad udkigsstilladset, medens frøken Maria stod nedenfor og klappede i hænderne.

– Ja, hr. Olsson, hvis man kunne få oprettet en købmandshandel her, ville det jo kun være til gavn.

– Men sagen er den, at sognerådet næppe giver tilladelse til det, når man ikke får fat i en handelsmand, som man fuldtud kan stole på, jeg mener en person, som …

– Vi tager en åndelig sindet og lader kapelfondet få andel i overskuddet, så får vi både kommunen og missionen på vor side.

Nu klarede det op i prædikantens ansigt.

– Ja, på den måde skulle det vel kunne lade sig gøre!

– Nå, tænk nu over sagen og søg at finde en passende mand, som hverken flår befolkningen eller snyder kirken. Tænk på det. Men nu en anden sag. Jeg tror at have mærket, at sædeligheden står på et temmelig lavt standpunkt herude. Har De ikke lagt

mærke til, at der er noget mistænkeligt ved forholdet dernede hos Vestmans?

– Hm! Ja, man siger jo nok, at det ikke skal stå så ganske rigtigt til, men bestemt ved man det ikke, og jeg tror ikke man skal blande sig i det!

– Så, mener De det! Men Gud ved, om man alligevel ikke burde skride ind i tide, inden de selv røber sig, for den slags ting plejer at ende stygt herude!

Prædikanten syntes slet ikke at ville røre ved sagen, enten fordi han mente, at det ikke var umagen værd, eller fordi han ikke ville lægge sig ud med befolkningen. Desuden viste hans sygelige udseende, at hans tanker var opfyldte af personlige lidelser, og han kom da også pludselig frem med sit egentlige ærinde.

– Ja, jeg ville forresten spørge, om ikke inspektøren kunne give mig noget ind, for jeg har vist gået og fået koldfeber herude i fugtigheden.

– Koldfeber? Lad mig se!

Inspektøren fik en øjeblikkelig indskydelse, og uden at glemme, at det var en fjende, der havde udfordret ham, undersøgte han patientens puls, så på tungen og det hvide i øjet og havde hurtigt sin ordination i orden.

– Får De dårlig kost hos Ömans?

– Ja, den er rigtignok elendig, svarede prædikanten.

– De har hungerfeber og skal få mad fra mit bord; De har vel afsvoret alle stærke drikke?

– Ja-a, det vil sige, jeg drikker da øl …

– Nå, her har De til at begynde med en kinamikstur, som skal tages tre gange om dagen. Når De ikke har mere, så sig mig det.

Dermed gav han prædikanten en flaske kinabitter, tog hans hånd og sagde:

– De skal ikke hade mig, hr. Olsson, for vi har store fælles interesser, skønt vi følger forskellige veje. Hvis jeg kan være Dem til nogen nytte, står jeg til tjeneste, når det behøves.

Et så nærliggende middel som lidt tilsyneladende velvilje var nok til at blænde den simple mand, så at han troede at have fundet en ven. Med oprigtig bevægelse rakte han inspektøren hånden og fremstammede:

– De har engang gjort mig ondt, men Gud haver vendt det til det gode; og nu siger jeg tak for alt og beder inspektøren ikke at glemme dette her med handelsboden og sognerådet.

– Det skal jeg bestemt ikke, afsluttede inspektøren og gjorde en lille bevægelse med hånden til afsked.

Efter at have samlet sig et øjeblik, gik han ned for at opsøge assistenten, som han fandt optaget af en fægteøvelse med frøken Maria, hvis håndled og overarm han gjorde sig megen umage for at bibringe den nødvendige bøjelighed til en smuk *en garde*.

Efter at have komplimenteret de fægtende, bad han om undskyldning, fordi han forstyrrede, men han måtte tale med assistenten om, hvor denne skulle bo.

– Her er ikke et eneste værelse ledigt på hele øen med undtagelse af kvistkammeret oven over damernes værelser, sagde han med en dristighed, som om han havde anstrengt sig til det yderste for at finde en anden bolig.

– Nej, det går da på ingen måde an! udråbte frøken Maria.

– Hvad for noget! lød det fra inspektoren, hvad skulle der være i vejen for det? Der er intet andet værelse at få, forsåvidt

hr. Blom ikke skulle have mit, og så måtte *jeg* jo bo i samme hus som damerne, hvilket sikkert ikke går an.

Da der således ikke var noget valg, blev sagen betragtet som afgjort og assistentens rejsegods båret op på kammeret.

– Men nu kommer vi til de alvorligere ting, fortsatte inspektøren efter at uroen havde lagt sig. Strömmingen er kommet, og om otte dage begynder fiskeriet. Det er derfor nødvendigt, at assistenten straks, helst i nat, benytter den nuværende gunstige vind og tager ud med garnene for at forsøge drivefiskeriet, som De jo er kyndig i.

– Må jeg følge med, tiggede frøken Maria, efterlignende et barns klynken.

– Ja vist må du det, min engel, svarede hendes forlovede, hvis hr. Blom da ikke har noget imod det. Men nu må I undskylde, at jeg lader jer være alene, jeg skal skrive indberetninger hele natten; klokken et må I være afsted. Husk at tage kaffekedlen med.

– Nej, hvor det var mageløst morsomt! jublede Maria, som syntes at være blevet ti år yngre.

– Nu går jeg ned og lader folkene gøre båd og våd i orden. Se nu til at komme tidligt til ro i aften, så at I ikke sover over jer.

Dermed gik han, selv forbavset over den sikkerhed, han satte sin vilje igennem med, efter at han havde forladt en uigennemførlig forsvarstaktik og var gået over til angreb.

For første gang trådte han ind i huset hos den ham fjendtlige storfisker Öman.

Han lagde straks mærke til den kulde og uvilje, som herskede herinde mod ham, men hans spørgsmål og ordrer fremsattes så bestemt, at alle bøjede sig for ham. Han begyndte med nogle

almindelige forespørgsler om, hvorledes børnene havde det, lovede, at nu skulle der snart blive bedre tider på øen, lod et ord falde om købmandsforretningen, som skulle oprettes og opfordrede til at holde tønder og salt i beredskab; havde folkene ikke penge nok til at gøre indkøb for, kunne de godt få forskud. Da han gik, var han alles ven og måtte love at sende nogle "stærke dråber" til den gamle, som var gået og blevet forkølet.

Derpå gik han ned til pakhuset ved stranden og udsøgte et sæt våd med stærke varp og gode tov, beså den bedste båd og udkommanderede to flinke karle.

Efter at have afsluttet disse forberedelser, ringede det til aftensmad henne fra damernes hus.

Ved bordet talte han med moderen, medens de unge, som han nu kaldte dem, slugte hinanden med øjnene, småtrættedes og puffede til hinanden, som om deres legemer havde en uimodståelig gensidig tiltrækningskraft.

– Vil du lade de to være alene sammen? hviskede moderen, da han havde sagt godnat for at gå op på sit værelse.

– Ja, hvorfor ikke? Viser jeg mig misfornøjet, bliver jeg latterlig, og viser jeg ikke min misfornøjelse, så ...

– Så bliver du endnu latterligere!

– Altså: latterlig, hvad jeg så end gør. Det er således ligegyldigt, hvordan jeg bærer mig ad! God nat, svigermo'er!

Ellevte kapitel

Det havde regnet i otte dage efter det første forsøg med drivefiskeriet, som ikke havde givet andet resultat end en lille scene mellem de to forlovede. Inspektøren, som meget godt vidste, at der ingen fisk var at få, og med vilje havde ledet de unge på vildspor, var gået ned til stranden for at modtage de hjemvendende, ved hvilken lejlighed han var blevet tituleret idiot af sin forlovede, som var fuldstændig ødelagt af nattevågen. Da bådfolkene havde taget sig et stille grin over dette, blev assistenten bange for, at det skulle trække op til storm og lagde sig imellem med en lille spøg. Ved middagsbordet havde spotten over den ny fiskemetode antaget større dimensioner, og inspektøren havde spillet den sønderknuste, så at hr. Blom flere gange troede sig forpligtet til at tage ham i forsvar på en yderst sårende måde.

Senere havde regnvejret holdt selskabet inden døre, hvilket udviklede et overordentligt intimt samliv nede i damernes stue, hvor assistenten indførte den skik at læse svenske digterværker højt. Inspektøren havde i begyndelsen hørt på det, men til sidst trukket sig tilbage, idet han erklærede, at den svenske poesi var skrevet for konfirmander og damer, og at han ville vente, indtil der kom en digter, som skrev for mænd. Han var så ved en fællesafstemning blevet erklæret for upoetisk, hvilket glædede ham, da det befriede ham fra forpligtelsen at være til stede ved oplæsningerne.

Regnvejret havde også standset arbejdet på kapellet, og arbejderne sad og drev inde i husene hos øens folk og

trakterede med brændevin, hvor de blev budt til kaffe.

Kolportøren, der ikke kunne samle folkene om sig på den sædvanlige plads, gik i de første dage omkring i køkkenerne og ville læse op af Biblen, men blev modtaget med ligegyldighed og kom op at skændes med arbejderne, hvoraf de fleste var fritænkere. Derefter havde han trukket sig tilbage til sit kammer, havde meldt sig syg og sendt bud til inspektøren efter flere kinadråber, da han havde tømt sin bitterflaske. Pludselig var han så forsvundet, man sagde at han var rejst med et dampskib til Stockholm.

En aften var han imidlertid kommet tilbage til øen, ledsaget af en mand, som han kaldte sin broder, og som medbragte en hel bådfuld forskellige varer – mest øl – som blev pakket ud nede ved stranden i et af skurene, i hvis åbne dør et bræt på to sildetønder måtte tjene som disk, efter at sognerådet havde givet tilladelse til at åbne en høkerforretning.

I løbet af de sidste dage var fiskerbefolkningerne fra de længere inde i skærgården liggende øer begyndt at samles herude. Og nu åbnedes det ene skur efter det andet, hvori hele familier blev indlogeret; hytterne fyldtes efterhånden med slægt og venner og over alt på skæret var der et liv, som dannede en grel modsætning til den vanlige ensomhed.

Da skæret med dertil hørende fiskegrunde ejedes af en privatmand inde i landet, betalte hver båd en vis afgift, som opkrævedes af en i den anledning udsendt forvalter. Med denne var inspektøren straks raget uklar på grund af sin agitation for drivefiskeriet, hvilket ville medføre, at fiskeriet på grundene ophørte og samtidig dermed også den hidtil svarede afgift. Men også denne tilsyneladende ugunstige omstændighed havde

Borg forstået at benytte til sin fordel, for forvalteren, som ved modstanden mod det ny blev drevet til at gøre propaganda for det gamle ved hjælp af brændevin, ville derved komme til at danne den mørke baggrund, mod hvilken drivefiskeriets resultater ville tage sig endnu mere glimrende ud. Og Borg var nu fuldkommen sikker på sin sejr, efter at han på alle døgnets tider havde taget vandprøver, drægget, lystret og undersøgt dybderne med sin vandkikkert for at komme til kundskab om, hvor stimen gik.

Alle disse enkeltheder interesserede ham imidlertid kun for så vidt, som de tjente til at holde hans energi i ånde til fremtidige kampe, tjente til at gengive ham den magtfølelse, uden hvilken livet bliver uudholdeligt for den, der sidder inde med en mere end sædvanlig kraft, som let går tabt, når den ikke bruges.

Og i det tidsrum, der var forløbet siden assistentens ankomst, havde den arrogance, som dagligt vistes ham fra de unges side, lidt efter lidt vænnet ham til en underordnets rolle, så at han næsten var ved at leve sig ind i den, særlig da han ikke selv ville bryde, men fandt det nødvendigt at fremkalde bruddet, således at det kom fra hende. Mellem de to unge var der nemlig sympati på alle områder, og han havde set, hvorledes den modne kvinde straks kom i niveau med den umodne mand, hvis ufuldbårne tanker og improviserede meninger hun anså for toppunktet af visdom. Ethvert forsøg fra Borgs side på at imødegå en dumhed strandede mod parrets mangel på evne til at sammenholde leddene i en fornuftslutning, fordi de udelukkende tænkte under indflydelsen af driften efter at komme til at eje hinanden. Han

ville ikke optage nogen konkurrence i akrobatfærdigheder eller lovprisning af det lavere stillede køn, for det lå netop i hans plan at blive stukket ud og få fuldstændig ende på en forbindelse, som truede hele hans fremtidige eksistens. Og dette biandri, under hvilket han levede, idet han, når han en sjælden gang var alene med sin forlovede, kun modtog refleksen fra den anden, følte dennes ånde på hendes læber, hørte dennes barnagtigheder genlyde fra hendes mund, alt dette havde til sidst indgydt ham væmmelse for et forhold, som mindede om en *ménage à trois*.

Den unge mands indbildskhed havde nu heller ingen grænser; han havde fået den vilde forestilling, at han stod over inspektøren, fordi han stod på lige fod med frøken Maria, som atter gav sig mine af at stå over inspektøren. Dette resultat kom han til efter den meget rigtige formel: når A er større end B, og C lige så stor som A, så er C også større end B – men uden først at undersøge, om A også i virkeligheden *var* større end B.

Han havde aldrig troet, at han nogensinde skulle finde ungdommens hemmelighed lagt så klart for dagen, som han her fik den præsenteret for sig ligesom på en bakke; og hvor kendte han ikke sig selv igen fra tilbagelagte stadier!

Hvor havde han ikke grædt af hunger og brunst, følt weltschmerz af misundelse mod de ældre, som allerede havde opnået, hvad han tilstræbte, en trykkende misundelse, ved hvilken hans sympati for alle fortrykte og små var blevet vakt. Denne evneløshed til at bedømme sine kræfter beroende på en foregriben af det, der skulle kunne udrettes i et helt langt liv, hvis man tænkte sig det koncentreret i en eneste handling! Al denne sentimentalitet, der kun hidrørte fra utilfredsstillede

drifter! Denne overvurdering af kvinden, medens endnu barnekammerets minder om moderen var i frisk minde! Disse den endnu bløde hjernes slappe halvtanker under trykket fra blod- og sædkar!

Han genkendte endog disse spirer til god forstand, der under form af primitiv, dyrisk list så ofte antoges for højere visdom, men kun var rævens simple forsøg på at være snedig, og som derfor havde en så skuffende lighed med den berømte kvindelist, præstelisten, prokuratorknebet.

Den unge mand havde nemlig også forsøgt at foretage tankelæsninger på inspektøren, hvorved han røbede sin formodning om, at denne bar på nogle farlige hemmeligheder, da han var så forskellig fra andre mennesker. Men han havde båret sig så klodset ad, at inspektøren havde fået rede på alt, hvad man tænkte og talte om ham nede hos damerne, og i stedet for at give blot en eneste oplysning havde han ved sine svar mystificeret den unge mand i den grad, at denne brød sit hoved med at regne ud, hvorvidt rivalen var en dumrian eller en dæmonisk natur. Med dæmonisk forstod han en selvbevidst person, som under skin af den største naivitet handlede med fuld beregning, som altid var på sin post og som søgte at lede menneskenes skæbne efter sine planer. Og da begrebet beregning, som var en dyd, altid har haft en dårlig klang hos de unge, der ikke kan beregne en handlings følger, så antog hans misundelse formen af den underlegnes lidenskabelige lyst til at drage ned og træde under fode.

Således stod forholdet den store dag, da skærboernes hele økonomiske eksistens for den tilstundende vinter skulle afgøres.

Augustaftenen hvilede sengevarm over skæret, hvis klipper og stene var så ophedede endnu efter at solen var gået ned, at duggen ikke kunne holde sig på dem. Havet bredte sig fladt og lavendelgråt udenfor, hvor fuldmånen brød kobberrød frem og lige i øjeblikket halvt skjultes af en brig, der så ud som om den sejlede midt på drabantens *Mare Serenitatis*. Nærmere ved stranden sås alle de udlagte netvagere på rad, gyngende på dønningen som skarer af søfugle.

Og medens folkene afventede morgenens frembrud for at røgte garnene, havde de lejret sig på stranden om små bål med kaffekedler og brændevinsflasker. I pakhuset eller skuret, hvor høkeren solgte øl, havde prædikanten taget plads ved siden af broderen for at gå ham til hånde ved den stærke søgning, og sås med et blåt forklæde om livet trække ølflasker op som en gammel, øvet krovært.

Inspektøren, som var gået ud for at observere strømretning, temperatur og barometerstand, vandrede nu om på sandstranden for at udhvile sine tanker. Hist og her stødte han på et par, som havde søgt ensomheden. Den næsten uforståelige naivitet, de lagde for dagen, bragte ham til at vende dem ryggen, opfyldt af væmmelse. Længere ude på næsset klatrede han ud på klippen for at indtage den sædvanlige siddeplads, hvor han plejede at hvile. Det var en af bølgerne fuldstændig glatslebet lænestol, endnu varm som en kakkelovn af dagens brændende sol.

Han havde siddet der en tid og ladet sig indlulle af dønningens sukke, da han hørte sandet knase nedenfor ved strandkanten. Det raslede i den soltørrede tang, og han så

assistenten og hans egen forlovede komme langsomt vandrende med armene om hinandens liv. De standsede mellem den usynlige tilskuer og den af månelyset dannede gade ude på søen, så at han kunne se deres skikkelser aftegne sig så skarpt, som om han havde haft dem mellem mikroskopets objektiv og brændeglasset. Og han så med det af antipatien skærpede blik hendes rovfugleprofil læne sig mod den andens store abehoved med de vældige kinder, som ikke kunne være til nytte for andre end en trompeter, og den tilspidsede, smalle hovedskal uden pande. Han lagde nu mærke til de overflødige kødmasser i mandens skikkelse, hvis uædle omrids med de alt for store hofter, ligesom hos den farnesiske Herkules, mindede om en kvinde: et mandligt ideal fra halvdyr-tiden, da næven endnu herskede over den store hjerne, som ikke var fuldt udvokset.

Han følte sig krænket, som om han havde indgået forbindelse med en kentaur, følte sin sjæl besvogret med en tilbagegangstype, stående ved begyndelsen til en forbrydelse, som, hvis den blev fuldbyrdet, ville forfalske hans afkom for kommende tider, og som ville narre ham til at ofre sit liv for en andens barn, som han skulle ødsle sine bedste følelser på og som senere, når han først var vokset sammen med det, ville tvinge ham til at slæbe sin fornedrelse med sig som en jernbolt om benet uden at kunne frigøre sig. Skinsygen, "den smudsige last", hvad var den vel andet end det friske, stærke slægtinstinkts frygt for at blive forhindret i den prisværdige egenkærlighed: at forplante det bedste hos individet? Og hvem manglede vel denne sunde passion andre end den sterile

familiesouteneur, hustrukobleren, den svage nar, cicisbeonen, halvmanden, som troede på platonisk kærlighed?

Han var skinsyg, men da den første harme over krænkelsen havde lagt sig, vågnede et uimodståeligt begær efter at eje denne kvinde uden at ægte hende. Stridshandsken var kastet, valgfriheden proklameret, og han følte lyst til at optage kampen, bryde båndet og træde frem som elsker for, efter at have sejret, roligt at kunne fortsætte sin gang i bevidstheden om, at han ikke var et naturens stedbarn, som var blevet slået i kærlighedskampen. Her var jo ikke længere tale om en ærlig væddekamp med hæderlige midler, men om en lumsk strid mellem indbrudstyve. Den udfordrende havde valgt det simple våben, dirken, og kampen gjaldt tyveri. Med en kvinde som kampens pris svandt alle betænkeligheder. Dyret var vågnet hos ham og de vilde instinkter, der skjulte sig bag kærlighedens store navn, rasede som løsslupne naturmagter.

Han rejste sig ubemærket fra sin klippe og vendte hjemad for, som han kaldte det, at ordne sin skæbne.

Tolvte kapitel

Der herskede en dump stilhed på skæret den påfølgende morgen ved syvtiden, for fiskeriet på grundene havde slået fejl således som inspektøren havde spået. Skærboerne sad nedslåede i deres både og redede de sammenfiltrede net; nu og da pillede de en enkelt strömming ud af maskerne.

Handelen henne hos høkeren var standset med den synkende kredit; prædikanten havde lagt sit blå forklæde og med bogen i hånden samlet en lille kreds af fortvivlede kvinder om sig i en hytte. Med en uforståelig, men ikke usædvanlig logik hos hans klasse talte han om, hvorledes Jesus bespiste fem tusinde mand med fem brød og to små fisk. Her var en lejlighed til et tilnærmelsesvis *à propos* for så vidt som der var mange munde og få fisk, men hvorledes disse skulle kunne mætte så mange, kunne han ikke angive. Der var imidlertid ikke noget valg, han måtte søge en forklaring af, hvorfor miraklet ikke gentog sig, og så søgte han årsagen i den herskende vantro. Havde de bare så megen tro som et sennepskorn, ville underværket gentage sig. Og troen kunne kun fås ved bøn.

Derfor opfordrede han forsamlingen til at bede.

Skønt ingen af de tilstedeværende troede på miraklet med de to fisk, som de fleste aldrig havde hørt tale om, fordi de ikke havde læst den historie, fulgte de opfordringen og gentog bønnen *Fader vor*, som de løseligt havde lært sig, da de gik til præsten.

Men da de var kommet halvvejs, forstyrredes de pludselig af en larm nede fra havnen. De, der sad nærmest ved vinduet, så

nu en fiskerbåd, som lige strøg råsejlet, lægge ind til broen. I forstavnen stod frøken Maria med flagrende hår under den blå skotske hue, og ved roret sad assistenten, svingende sin hat til tegn på god fangst. Båden var overlastet med garn, gennem hvis mørke masker der glitrede fisk ved fisk.

– Kom her, så skal I få strömming, råbte Maria med sejrherrens rundhåndethed.

– Lad mig bare først få dem målt op, så skal folkene få dem, indvendte inspektøren, som havde bemærket bådens hjemkomst fra sit vindue og derfor indfundet sig for at se resultatet af sit arbejde.

– Hvad skal det gøre godt for? råbte frøken Maria med en god portion vigtighed.

– Det skal være til statistikken, min nådige, svarede inspektøren uden at vise spor af misfornøjelse, da han vidste, at resultatet af fiskeriet beroede på de meddelelser, han havde givet på grundlag af sit kendskab til strøm, dybde, vandets temperatur og bundforholdene.

Du med din statistik! spøgte frøkenen med et udtryk af den dybeste foragt.

– Nå, tag den så, men lad mig blot bagefter vide, hvor meget der har været! Hermed afsluttede inspektøren diskussionen og gik op på sit værelse.

– Han er misundelig på os, bemærkede frøken Maria til assistenten.

– Måske snarere skinsyg, mente denne.

– Det kan han vist ikke blive, gensvarede hun halvhøjt ligesom for sig selv, og gav dermed luft for den i flere dage opsamlede ærgrelse over sin kærestes næsten utrolige

ligegyldighed over for rivalen, hvilket hun betragtede som en sårende, overlegen selvsikkerhed.

Bønnemødet var opløst og alle skærboerne samledes om den hjemkomne fiskerbåd.

– Ja, frøkenen er da en rigtig stadskarl! smigrede prædikanten, og benyttede øjeblikket til, som han troede, at udså lidt uenighed.

– En siddende krage får ingenting, spasede toldkontrolløren.

– En på sofaen liggende, mener han, hviskede assistenten til frøken Maria.

Hun blev ør i hovedet af al denne ros og uddelte fisken med rund hånd til folkene, der stod på broen og som ikke blev trætte af at overøse den frelsende engel med lovprisninger og velsignelser.

Men det var ikke taknemmelighed over den modtagne velgerning, som fremkaldte disse smukke ord, det var en indre trang til at slippe for at erkende den uret, man havde begået mod inspektøren ved at gøre nar af hans fiskeriplaner. Det var reversen af et had mod den virkelige velgører, som de ikke ville bøje sig for i taknemmelighed.

Da fisken var taget ud af nettene og fordelt blandt de fattigste, viste det sig, at der var fanget ti tønder, som straks indkøbtes af høkeren og nedsaltedes. Pengene omsattes derefter i kaffe, sukker og øl. For strömming til eget vinterbehov antog man med lethed at kunne fange, efter at frøken Maria havde meddelt alt fornødent med hensyn til fremgangsmåden ved den ny fiskemetode.

Da inspektoren kom op på sit værelse, fandt han et brev, som en nylig hjemkommen toldbetjent havde medbragt. Det indeholdt en indbydelse til intendanten og hans forlovede om at beære officererne på korvetten *Loke* med deres nærværelse ved et bal ombord. Orlogsmanden ville ankre op ud for skæret klokken otte samme dags aften.

Han indså straks, at øjeblikket nu var kommet til at gøre ende på forbindelsen, thi at føre en andens maitresse ind i selskabslivet og præsentere hende som sin tilkommende hustru, ville han naturligvis ikke. Han trak derfor forlovelsesringen af fingeren, lagde den i et til kammerrådinden bestemt brev, som han natten forud havde affattet, og i hvilket han med fortvivlelsens stærkeste udtryk beklagede, at hans forbindelse med frøken Maria måtte afbrydes. Der var en ældre forbindelse med en kvinde, som havde født ham et barn, og som nu ad rettens vej optrådte med fordringer, der, selv om de ikke kunne tvinge ham til at indgå ægteskab med hende, dog var tilstrækkelige til at hindre ham i at gifte sig med en anden. Som gentleman, uden at ville såre, erklærede han sig rede til at bistå den så uskyldigt forurettede unge dame, både med hensyn til at bevare hendes rygte og hvad hendes subsistens angik.

Denne opdigtede historie havde han anset for den bedste udvej til at fremkalde et brud, da den beskyttede begge parters ære, mest dog hendes, og ikke kunne andet end virke afgørende, uden håb om genforening, som en uundgåelig skæbne.

Efter at have forseglet brevet, kaldte han på sin karl og overgav ham skrivelsen med ordre til at bringe den ned til

kammerrådinden.

Derpå tændte han en cigaret og stillede sig henne ved vinduet for at iagttage skuddets virkninger. Den gamle frue stod ude på verandaen og rystede et tæppe, da karlen kom for at aflevere brevet. Hun modtog det med nogen forbavselse, som steg, da hun med den venstre hånd følte på konvolutten for at undersøge, hvad den vel kunne indeholde. Derpå vendte hun sig om og gik ind i huset.

Lidt efter sås frøken Marias skikkelse bevæge sig frem og tilbage i spisestuen. Hun syntes at være i voldsom bevægelse, standsede undertiden og gestikulerede med armene, som om hun ville forsvare sig mod bebrejdelser, der rettedes mod hende.

Dette varede omtrent en time, hvorpå hun kom til syne ude på verandaen, og kastede et hævngerrigt blik op mod inspektørens vinduer. Derefter vinkede hun ad assistenten, som kom gående nede fra havnen.

Efter at de var gået ind i stuen og havde været usynlige en halv times tid, viste de sig igen og gik ud i brændehuset, hvorfra de hentede en kuffert og en vadsæk.

Man havde således taget en beslutning og havde indset, at opholdet på øen nu var umuligt.

Noget efter viste assistenten sig atter, denne gang medbringende sin egen vadsæk, som Borg genkendte på dens messingbeslag.

Han havde således også i sinde at rejse.

Snart indfandt husets vært sig med tjenestefolkene, og der syntes efterhånden at blive vendt op og ned på hele lejligheden.

Henad middag så inspektøren, som havde tilbragt tiden med læsning, assistenten og frøkenen komme ud på verandaen, optaget af en livlig samtale, som blev livligere og livligere og ledsagedes af bevægelser, der antydede et heftigt ordskifte.

– De er kommet langt, eftersom de allerede skændes, tænkte inspektøren.

Om eftermiddagen sejlede den gamle frue og assistenten i lodsbåden ud til en indgående damper. Hvorfor frøken Maria blev alene tilbage, kunne han ikke forstå. Måske et håb om genforening, måske en trang til at vise sin trods eller måske noget andet!

Hun satte sig imidlertid ved vinduet, så at hun kunne ses fra toldhuset. Og dér blev hun næsten hele tiden siddende, medens hun undertiden trommede på ruden, undertiden læste i en bog og nu og da førte lommetørklædet over ansigtet.

Ved syvtiden kom korvetten dampende ind fra Landsortsløbet og gik straks efter til anker mellem Norstén og Österskär. Da den kaldte på lods med dampfløjten, havde frøkenen rejst sig og var gået ud for at se efter, hvad der var på færde. Og som hun nu stod derude på bakken og betragtede det smukke fartøj, som var smykket til fest med flag fra top til ræling og med kulørt soltelt over mellemdækket, kunne inspektøren se, hvor betaget hun blev af det lokkende syn. Hun blev stående med hænderne på ryggen, indtil vinden førte tonerne af en festmarch over til øen. Så begyndte først hendes fødder at bevæge sig, det smækre legeme bøjede sig forover som draget af musikkens toner, og så sank pludselig hele skikkelsen sammen, ansigtet skjultes i hænderne og hun

styrtede ind i huset, fortvivlet som et barn, der er gået glip af en fornøjelse.

Inspektøren klædte sig nu på til ballet; på den sorte doktorkjole fæstede han kæden med de seks ordner i miniaturformat og tog sit armbånd, som han ikke havde båret siden forlovelsesdagen, på.

Da han var færdig med sit toilette og endnu havde en time til sin disposition inden båden kom for at hente ham, besluttede han at gøre en afskedsvisit hos frøken Maria, hovedsageligst for ikke at blive mistænkt for fejhed, men også fordi han længtes efter at prøve sit herredømme over sine egne følelser. Da han kom ind i entréen, gjorde han lidt larm, for at frøkenen kunne få tid til at forberede sig, og for at han af det udtryk, hun ville anlægge, kunne gætte, hvorfor hun var blevet tilbage og hvilke hensigter, hun havde med det.

Han trådte ind i stuen efter at have banket på, og fandt hende siddende med et sytøj, noget, hun ellers aldrig plejede at beskæftige sig med. Hendes ansigt viste sønderknuselse, anger, ydmyghed, skønt hun anstrengte sig for at se ligegyldig ud.

– Tager De imod, frøken Maria, eller skal jeg gå igen, begyndte inspektøren. Han følte nu atter denne uforklarlige trang til at hæve hende op over sig som kvinde, når hun optrådte med en kvindes særpræg og lænede sig til ham, lige så heftigt som han ellers følte en uimodståelig lyst til at slå hende ned, når hun optrådte med mandlige krav og lader. Og netop nu forekom hun ham så skøn, som han ikke længe havde set hende, så at han gav sine følelser frit løb.

– Jeg har gjort Dem sorg, frøken Maria …

Da hun hørte det bløde tonefald, strammede hun sig straks op og svarede bidende:

– Men De var for fej til selv at sige mig det.

– Hensynsfuld, frøken Maria! Jeg har ikke, som De, så let med at slå folk i ansigtet. Og De ser jo, at jeg har mod til at vise mig, ligesom De til at modtage mig.

Det sidste var forsætlig tvetydigt for at få at høre, om hun troede på hans motiver til bruddet.

– Troede De måske, at jeg frygtede Dem? spurgte hun og tog et sting på sytøjet.

– Jeg kunne jo ikke vide, hvorledes De ville optage min forklaring, skønt jeg har troet at kunne se, at den ikke voldte Dem nogen utrøstelig sorg.

Der lå noget i ordet "utrøstelig", som syntes at ramme Maria som en hentydning til den unge trøster, men åbenbart ville ingen af dem røbe sig; den ene frygtede for at vise skinsyge, den anden var ængstelig for at få at vide, at han havde set noget.

Frøken Maria, som havde siddet bøjet over sit arbejde, så nu op for at læse i sin modstanders ansigtstræk og bemærkede med en forundring, som hun ikke kunne skjule, de mange ordner på kjolen. Og med en barnagtig ondskabsfuldhed, som røbede misundelsen, spottede hun:

– Hvor De er fin!

– Jeg skal også på bal!

Der fo'r en trækning over frøkenens ansigt, en trækning så stærk, at inspektøren følte refleksen af hendes smerte og greb hendes hånd i samme øjeblik, som hun brast ud i en voldsom gråd. Og da han bøjede sig hen imod hende, lod hun sit hoved

glide ind mod hans bryst og græd så at hun skælvede som en febersyg.

– Du er et barn! kælede inspektøren.

– Ja, jeg er et barn! Derfor skulle du også have haft overbærenhed med mig! hulkede hun.

– Hør nu! Hvor længe skal man have overbærenhed med et barn?

– I det uendelige!

– Nej! Det har jeg aldrig hørt! Der er en aldeles bestemt grænse, hvor egenrådigheden nærmer sig til den forbryderske handling.

– Hvad mener du?

Og nu brusede hun op.

– Du ved, hvad jeg mener; det ser jeg, svarede inspektøren, som atter var løst fra fortryllelsen, så snart hun viste sig hård, for så blev hun straks grim.

– Du er altså skinsyg! hånede hun, da hun troede at have fanget ham.

– Nej, for skinsyge er en ubeføjet mistanke, undertiden også en forsigtighedsregel; men min mistanke har vist sig grundet. Altså ikke skinsyg!

– Og på en dreng! En hvalp, som du står så højt over, fortsatte hun uden at beskæftige sig med forklaringen.

– Desto mere beskæmmende for dig!

– Hele din historie var altså usandhed, parerede hun for ikke at rammes af fornærmelsen.

– Fra begyndelse til ende! Men jeg ville ikke gøre din moder sorg og udsætte dig for skam! Forstår du den finfølelse?

– Ja, jeg forstår den, men jeg forstår mig ikke selv!

– Det ville jeg kunne gøre, hvis du fortalte mig lidt om dit tidligere liv!

– Mit tidligere liv! Hvad mener du?

– Du har således en fortid! Det har jeg altid haft en mistanke om.

– Du tillader dig at insinuere …

– Da det ikke længere vedkommer mig hvem du er eller hvad du har været, så … Nu må jeg sige dig farvel! afbrød inspektøren, da han så en bådsmand komme gående udenfor for at hente ham.

– Forlad mig ikke endnu! bad hun og greb hans hånd og så ham ind i øjnene med bønfaldende blikke. Gå ikke, for så ved jeg ikke, hvad jeg gør!

– Hvorfor pine os længere, da skilsmissen er uigenkaldelig?

– Vi skal ikke pine os! Du skal blive hos mig til i aften, så at vi kan tale sammen, inden vi skilles. Jeg skal fortælle dig alt, hvad du vil vide, og bagefter vil du så fælde en anden dom over mig.

Inspektøren, som ved disse udtalelser mente at have fået alt at vide og var sikker på, at han havde undgået den ulykke at knytte sig til ens eller fleres elskerinde, havde nu fattet sin beslutning, han gik hen til vinduet og affærdigede bådsmanden med den besked, at han senere ville komme i sin egen båd.

Da dette var gjort, satte han sig ned i sofaen for at få konversationen i gang.

Men efter at Maria var blevet befriet for sin uro, faldt hun sammen og blev ordknap, så at der til sidst opstod fuldstændig tavshed. De havde intet at sige hinanden, og frygten for at jage stormfugle op gjorde efterhånden stemningen mere og mere trykket, så at kedsomheden begyndte at vise sig i al sin uhygge.

Inspektøren begyndte at famle ved nogle bøger, der var efterladt på divanbordet, og fik øje på et eksemplar, hvori assistentens navn var skrevet.

– Der ligger *En ung dames historie*, tror jeg! Har du læst den? spurgte han,

– Nej, jeg er ikke nået så langt endnu! Hvad er der i vejen med den bog?

– Jo, den er mærkelig derved, at den er skrevet af en kvinde og alligevel er oprigtig.

– Så! Hvad handler den da om?

– Den handler om den fri kærlighed. Det er en ung videnskabsmand, som forlover sig med en fordomsfri pige. Og medens han er ude på en ekspedition, hengiver hun sig til en kunstner for bagefter at gifte sig med sin forlovede.

– Nå? Hvad siger forfatterinden om det?

– Det lér hun naturligvis af.

– Fy! sagde Maria og rejste sig for at tage en flaske vin frem.

– Hvorfor det? Ingen ejendomsret i kærlighed! Og kæresten var for øvrigt kedelig, i det mindste, når han var sammen med hende, hvis man kan dømme efter skildringen i bogen.

– Nu begynder vi også at blive kedelige, afbrød frøken Maria, idet hun fyldte glassene.

– Hvad skal vi da more os med? spurgte elskeren med et kynisk smil, som ikke kunne misforstås. Kom og sæt dig her hos mig.

I stedet for at blive såret af den brutale tone og håndbevægelsen, som ledsagede indbydelsen, syntes hun med en vis beundring at se op til den mand, som hun tidligere næsten foragtede for hans alt for ærbødige optræden.

Skumringen havde sænket sig, og månen kastede kun en gulgrøn stribe på gulvet, på hvilket balsamtræets skygge aftegnede sig i silhuet.

Gennem det åbne vindue trængte dæmpede toner fra den første vals, *Ballets Dronning*, som en bebrejdelse, en hilsen fra det tabte paradis, samtidig vedligeholdende håbet om, at ikke alt var forbi.

Og i håb om at binde ham ved mindet om den højeste salighed gjorde hun den sidste indrømmelse efter en stormende kærlighedserklæring fra hans side.

Trettende kapitel

Tre dage senere kom inspektøren tilbage til Österskär efter et ophold på Dalarö. Da han fik at vide, at frøken Maria var rejst for ikke mere at vende tilbage, følte han sig ubeskrivelig lettet; det var, som om luften var blevet renere. Og da han var kommet op på sit værelse, lagde han sig i det åbne vindue og røg sin pibe, medens han lod de sidste dages vekslende begivenheder passere revy for sig.

Da han henad midnat havde revet sig løs fra den unge pige, havde han sat sig i båden med en tilfredsstillelse, som om han havde opfyldt en trykkende pligt. Nu først var ligevægten blevet genoprettet i hans indre. Hans ret var blevet krænket på et område, hvor loven ikke kunne yde ham nogen oprejsning, og derfor måtte han selv tage sig til rette; han havde kun handlet efter de grundsætninger, som modstanderne selv havde proklameret.

Da han derefter var gået ombord på korvetten, havde truffet folk, som han kunne tale et dannet sprog med, og havde behandlet lærde emner med skibslægen, havde det først virket på ham som en rus. Han behøvede ikke at lægge et tryk på sin hjerne for at pludre, ikke at gøre sig halvdum for at blive forstået. Og når han udtrykte sig i antydninger, med nuancer, forstod man ham straks. Så følte han, at han havde levet i tre måneders barbari, som umærkeligt, lidt efter lidt, havde trukket ham ned i småligt kævl, som havde sænket hans tankeliv under det affektive og vegetative, gjort reproduktionsvæsenet til en hovedsag og lokket ham til at

optræde som part i en avlshingstekonkurrence, hvori han sandsynligvis havde sejret. Og så forstod han, hvorfor den katolske kristne kirkes bannerførere, der skulle udbrede civilisationen blandt de vilde, engang var blevet pålagt ikke at grunde familie, ikke binde sig til kvinde og barn, og han indså, at der kunne ligge en fornuftig mening til grund for faste og forsagelse for dem, der ville leve et højere åndeligt liv. Det var heller ikke for morskabs skyld, at anakoreten søgte ensomheden, for ligesom det tilfældigt på brakmarken faldne hvedekorn kunne give tresindstyve fold, medens agerens, hvor sædekornet trængtes af millioner andre, kun gav to, således kunne det individ, som tilstræbte en rigere udvikling end de øvrige, kun vokse i ensomheden.

Tre dages erfaring havde bekræftet dette; for da han på korvetten og ved badestedet var blevet slæbt fra kreds til kreds, mærkede han, hvorledes hans kanter i dagens løb var blevet afslebne, hvorved han ligesom ædelstenen havde vundet i udseende, men tabt i værdi. Han var i den grad blevet lokket til feje indrømmelser, fremkaldt af almindelig sympati for menneskene og af omgangslivets tilpasningsdrift, at disse i selskabet improviserede ytringer påtrængende dukkede op i erindringen med krav på at være hans inderste tanker. Til sidst var han blevet træt af det hele, fordi han følte sig som et menneske, der sagde ét og tænkte noget andet, han begyndte at skamme sig over sig selv og mærkede, at med den stigende agtelse, han vandt hos selskabet ved sit elskværdige væsen, tabte han agtelsen for sig selv.

Hvis han ville undgå at synke, måtte han isolere sig, og ensomheden, som han nu havde genfundet, virkede på hans

ånd som et dampbad eller en svømmetur i havet, hvor enhver tvang, enhver berøring med en fastere materie var ophørt; han besluttede derfor at opholde sig på skæret vinteren over.

I denne anledning lejede han det hus, hvor damerne havde boet, og begyndte straks indflytningen. Det ene store værelse tog han til bibliotek og laboratorium, det andet til daglig- og spisestue, og kvistværelset indrettede han til sovekammer.

Da han den næste dag vågnede i sin nye bolig efter en drømmeløs søvn, følte han et tidligere ukendt velvære ved at have et helt hus for sig selv, hvor han ikke behøvede at lade sig påtvinge suggestioner af andres stemmer, ikke modtage andre indtryk end dem, han selv bestemte.

Da han havde drukket kaffe, lukkede han sig inde i sit bibliotek, efter at have givet besked om, at han ikke var hjemme for nogen som helst før klokken tre om eftermiddagen.

Så tog han fat på en ældre plan til undersøgelse af Europas nuværende etnografi, hvorved han ventede at spare alle resultatløse rejser. I trykte cirkulærer, der var udstedt i et fingeret firmas navn, udfyldte han nu adresserne, konvoluterede og frankerede dem. Han havde udregnet, at han ville få de mest udtømmende oplysninger om kraniernes mål og legemsdimensionerne ved at udsende cirkulærer til hattemagere, ligkistefabrikanter, skjorte- og strømpefabrikanter i alle Europas største byer med anmodning om opgivelsen af de mål, der gik mest i handelen, og brugte som påskud, at han agtede at eksportere disse varer en gros. Desuden havde han sendt cirkulærer til såvel de største som de mindste boghandlere i Europas større og mindre byer med ordre på alle slags fotografier til højeste pris mod postforskud;

og satte sig endvidere i forbindelse med en tekniker, som opkøbte fotografierne for at uddrage af dem det anvendte sølv. Med disse og de tusinder af portrætter, han havde klippet ud af udlandets illustrerede blade, havde han så i sinde at begynde sine forskninger.

Det var blevet middag, før han havde afsluttet dette arbejde. Da han gik ud for at spise, lagde han mærke til, at der var kastet et brev i postkassen på døren. Håndskriften var ham bekendt, og da han havde forvisset sig om, at det var fra frøken Maria, åbnede han det ikke, men lod det ligge ved siden af sig på bordet, medens han så hurtigt som muligt spiste sin tarvelige middagsmad. At skrivelsen ikke kunne indeholde noget behageligt, var han på det rene med, da han havde brudt sit løfte om at komme tilbage den påfølgende dag for at tage afsked, og da han ville spare sig alle ubehagelige indtryk, gemte han brevet i en bordskuffe uden at åbne det.

Men da han havde sovet en times tid efter middagen og såvel arbejds- som madfeberen var forsvundet, følte han, hvorledes tankerne ikke længere gik til bøgerne, men uimodståeligt droges til denne bordskuffe. Og nu begyndte han at vandre op og ned ad gulvet, et bytte for en heftig, udmattende indre kamp. Det var som han havde en del af hendes sjæl lukket inde i skuffen; hun var i værelset, og den hvide konvolut, på hvilket det røde segl strålede som et kys, lå ladet med hendes ånds tiltrækningskraft. Han så hende sidde der i den samme sofa, hørte hendes hvisken, følte hendes øjne gløde i skumringen, og blodet begyndte atter at brænde i hans årer. Hvor dumt var det ikke, tænkte han, at lade livets højeste salighed slippe sig ud af hænderne. Da kærlighed var et gensidigt bedrageri, hvorfor så

ikke lade sig bedrage? Intet for intet! Og da der ikke eksisterede nogen fuldkommen lykke, hvorfor så ikke nøjes med den ufuldkomne?

Nu følte han, at han kunne have krøbet hen til hende, kunne have løjet sig til at være hendes slave og indrømmet, at være den overvundne. Han kunne jo have skræmmet rivalen bort; og alene med hende under fire øjne kunne han let have bundet hende med vanens og interessens bånd, så at hun til sidst ikke ville have brudt sig om nogen anden.

Men så kom frygten for, at dette brev kunne berøve ham det sidste håb, som dog var bedre end intet, og derfor ville han ikke læse det. Han havde taget plads ved sit arbejdsbord, og næsten uden at tænke på, hvad han gjorde, åbnede han en jernretort, stoppede brevet ned og tændte blæselampen under den. Kort efter pustede røgen ud af retortens hals, og da røgen var ophørt, tændte han gassen med en tændstik; en lille, blågul flamme brændte nogle minutter med en hvinende lyd som en flagermus' piben!

Brevets ånd! ville en alkymist have sagt. Det var en papirmasse, der fortæredes og gav de samme forbrændingsprodukter af kul og brint, som et brændende, levende legeme. Kul og brint! Det var alt, et og det samme.

Flammen flagrede mat, formindskedes, krøb ind i røret, og så var det atter mørkt i værelset.

Der var trukket mørke skyer op ude over havet, den østlige vind satte sø, som dunkede mod stranden, sukkede, hvæsede, og blæsten skar mod hushjørnet som bølgen mod en stævn; men midt imellem disse klagende lyde hørtes bøjen skrige ude på søen, rytmisk som en tragisk skuespiller, når han reciterer,

og med pauser, som om han trak vejret eller ville lade det sidste ord tone fuldt ud, førend han lod et nyt strømme frem. Det var en solo for titan med akkompagnement af storm, et kæmpeorgel, som østenvinden agerede bælgetræder for.

Værelset blev ham for trykkende; han kastede sin overfrakke på for at gå ud i stormen og lade den blæse utilpasheden bort. Uvilkårligt tiltrukket af lysskæret fra en lygte i handelsboden, gik han derhen ad. Eftersom drivefiskeriet havde været særdeles heldigt, var der et livligt besøg i boden, og i skjul af mørket kunne han komme tæt forbi de snakkende fiskere, uden at ses.

– Og assistenten snappede pigebarnet bort fra ham, sagde gamle Öman, og så fik hun sig en rigtig mand i stedet for den …

– Ja, han er jo ikke sådan, som et menneske skal være, gensvarede den ugifte Vestman, for i dag har han vistnok skrevet over hundrede breve, som skulle med posten. Og hvad han koger og laver derinde, kan ingen dødelig sige, men jeg, jeg har nu mine egne tanker! Og vi skal da alligevel have øjnene med os, for den slags folk, der lukker sig inde og koger, dem kender vi nok!

– Åh, for Fanden! lød det nu fra den gifte Vestman. Lad ham kun brænde sin snaps selv; det går ham vel ikke værre end gamle Söderlund, som mæskede ude på holmene og mistede panden! Det synes jeg da rigtignok ikke, vi skal blande os i.

– Ja, når det kun var det, sagde Öman, så gik det endda an, men ser I, jeg glemmer ikke så let, at han ville tage garnene fra mig, og får jeg engang tag i finnen på ham, så slipper jeg ham ikke, før han er i hyttefadet …

– Ja, den der ingen gud har, er et dårligt menneske! Det er da sikkert, afsluttede kolportøren.

Skønt inspektøren aldrig havde næret nogen illusion angående menneskenes taknemmelighed kunne han dog ikke andet end føle sig ubehageligt berørt ved her ude i denne øde egn at se sig omgivet af lutter fjender, fjender af den farligste art, som anså ham for at være enten en tosse eller en forbryder. De troede, at han brændte brændevin for at tjene en femogtyve øre på literen! De mistænkte ham for at blande gift. Skete her en eller anden ulykke, ville han nok få skyld for den. Og fiskede de med deres ulovlige net, kunne han ikke engang beslaglægge disse uden selv at løbe fare for en mer eller mindre skandalevækkende anklage eller, hvad der var værre – for deres hævn.

Det var et farligt selskab, livsfarligt som dumheden. Og skønt han vidste, at han hvilket som helst øjeblik kunne gøre sig dem til venner ved at traktere med en kande brændevin og selv være med til at drikke den, faldt dette ham dog ikke ind. Deres fjendskab gjorde ham fri, deres venskab ville have trukket ham ned i dyndet. Deres had kunne ikke andet end virke som strømvækker på hans kraft, hvorimod deres hengivenhed ville have neutraliseret den, selv om deres ånd aldrig ville have trådt i kontakt med hans. Og selve faren havde sit behag, fordi den holdt hans ånd vågen og smidig, gav ham noget at reagere imod, at øve sig på. For øvrigt var faren herude blandt de vilde ikke mindre end oppe i de kredse, han nylig havde forladt, hvor magten til at tilføje virkelig skade var større. Havde lægen på korvetten ikke antaget ham for syg, da han talte om, at der burde udfindes en måde, på hvilken man kunne udnytte de

umådelige kvantiteter frit kvælstof som nu bortødsledes ved svovlsyrefabrikationen, medens man samtidig importerede det dyre chilesalpeter for at erstatte jordens kvælstoftab. Eller da han antydede noget om skorstensrøgens anvendelse til tekniske formål, havde vennen da ikke rådet ham til at tage sig en ferie ved et eller andet badested og søge omgang med mennesker?

Nej, så langt hellere forblive i ensomheden, gælde for en dåre blandt rødhuderne, end dømmes til borgerlig død af ens ligemænd, der havde inappellabel autoritets- og domsret.

Efter i nogen tid at have vandret om i mørket, vendte han tilbage til sit hus, tændte lys og lamper i begge værelserne og åbnede døren til entreen, hvorved han fjernede indtrykket af at være indestængt.

Da han så på klokken, var den ikke mere end otte. Den lange aften og natten gjorde ham ængstelig, for hans hoved var alt for træt til at kunne arbejde, men ikke træt nok til at bringe søvn. Vindens hylen om hushjørnerne, bølgernes drøn og lydbøjens brøl gjorde ham nervøs. For at befri sig fra disse hørelsessuggestioner, hvis slave han ikke ville være, indsatte han sine i Tyskland købte "sovekugler", små stålkugler, som, når de blev anbragt i ørene, forhindrede enhver lyd fra at trænge ind eller mærkes.

Men da han nu havde afstængt den måske vigtigste forbindelsesvej med yderverdenen, begyndte hans fantasi at arbejde med højere tryk. En rasende nysgerrighed efter at få at vide, hvad det brændte brev havde indeholdt, greb ham med uimodståelig magt, så at han åbnede retorten og forsøgte at læse i asken. Men selv blækket var ødelagt af ilden og der var ikke et spor af skrift. Nu lå alt åbent for tvivl og gætning. Snart

troede han af sine oplevelser at kunne slutte sig til brevets indhold, snart igen opgav han dette, da han mindedes Marias ulogiske måde at tænke og handle på.

Så til sidst kom han til det resultat, at det var umuligt at finde ud af, og besluttede ikke at gruble mere over det. Men hjernen havde nu taget magten fra ham og grublede på egen hånd, malede og sigtede, indtil han blev fuldstændig udmattet uden at være i stand til at falde i søvn. Og med den voksende svaghed i tænkeorganet vågnede de lavere drifter.

Rasende over, at hans sjæl ikke kunne holde ud i kampen mod et skrøbeligt legeme, klædte han sig til sidst af, tog en dosis bromkalium, som straks standsede hjernen i dens vilde løb; fantasierne slukkedes, bevidstheden døvedes og så faldt han i en dødlignende søvn.

Fjortende kapitel

Det var blevet hen på høsten, men på skæret kunne man ikke se, at sommeren var flygtet, for der fandtes ikke ét løvtræ, som kunne gulne, og lavarterne på klipperne blev mere og mere frodige og bugnende af fugtigheden, lyngen og kræklingen grønnedes på ny, enebærrisene og dværgfyrren, nordens eviggrønne træer, opfriskedes af regnen og rensedes for støv.

Fiskerne var draget bort, efter at deres høstarbejde var afsluttet; stilheden herskede atter over alt og handelsboden var lukket. Kapellets tømmerværk var blevet mere og mere nøgent alt eftersom brædderne blev stjålet til pindebrænde eller snedkerarbejde, så at der nu kun stod stolperne tilbage, som lignede en samling galger.

Prædikanten sås kun sjældent, for efter at han var blevet afholdsmand, havde han overfyldt sig således med kinavin, i hvilken cognac dannede en bestanddel, at han allerede led af susen for ørene og hjertebanken, og for det meste lå og sov.

Efter en måneds forløb var det lykkedes inspektøren at operere sin sjæl for det skudsår, han havde fået under kærlighedslegen. Han havde spæget sit kød med jodkalium og nedsat diæt, og når ensomhedens tristhed greb ham, fremstillede han en dosis opmuntringsgas af ammoniumsnitrat, da han allerede for længe siden havde fundet ud af, at alkoholberuselse var simpel og ofte efterfulgtes af stærk nedslåethed og selvmordsmani. I begyndelsen havde det vidunderlige oxydul oplivet ham og fået ham til at le, men det banale grin havde opløst alle hans store tanker og

bestræbelser til et intet, som han lo af; og når han således befandt sig på jævnhøjde med dem, der havde udlét ham, følte han trang til atter at hæve sig op over sig selv, og savnede sin sorg og sin smerte.

Men da han fuldstændig havde isoleret sig, så at tjenestepigen kun fik lov til at gøre rent hos ham og bære maden ind, medens han lukkede sig inde på kvistværelset, begyndte alle minderne fra sommeren at vise sig for ham som gengangere. Han mindedes, uden at ville det, hvert eneste ord, der var faldet. Og nu viste prædikantens optræden på holmen i tågen sig for ham som noget forud overlagt. De ord, som kolportøren havde ytret om faderens og hans egne forhold i forbindelse med frøken Marias udtalelse, at hun nok vidste, hvem han var, slog nu rod, voksede og blev store. Der måtte findes en hemmelighed i hans liv, som alle kendte, kun ikke han selv. Og det varede ikke længe førend han i prædikantens opførsel ude på skæret indbildte sig at se et organiseret spioneri, bag hvilket der stod folk, som ville forfølge ham. Men når så hans sind blev roligere, troede han det ikke, for han vidste meget godt, at forfølgelsesmani er det første symptom på den svaghed, der følger med isolering. Menneskeheden var jo et stort elektrisk batteri, sammensat af mange elementer, og det element, der isoleredes, tabte straks sin kraft. Den med kobbertråd overspundne trådrulle var jo lam i samme øjeblik, den bløde jernstang borttoges, og han var på gode veje til at blive lam, siden hans jernstang var blevet stålhærdet.

Ja, men han havde ikke denne sygelige forfølgelsesmani, som er en følge af legemlig svaghed, for han var jo faktisk blevet forfulgt og modarbejdet, lige siden dengang han i skolen viste

sig at være en kraft, en grundlægger af en ny art, som havde kunnet bryde ud af slægten og ligesom den differentierende plante skabe sig et eget selvstændigt navn, måske navnet for en ny slægt. Han havde været forfulgt, nedefra instinktmæssigt af de underlegne og fra oven af de middelmådige, der sad som justérmestre og bestemte den målestok, storhed skulle bedømmes efter. Han havde været hadet, var blevet hakket som den gule racefugl fra Kanarieøerne, når den havde forvildet sig fra buret og var kommet ud i skoven blandt grønspætterne, hvor dens alt for pragtfulde skrud irriterede de vilde fugle.

Men naturen, som han hidtil havde plejet omgang med, var nu død for ham, for mellemleddet, mennesket, savnedes. Havet, som han havde tilbedt, og som han havde betragtet som det eneste storslåede i hans tarvelige land med dets gnidrede, smålige sommervillalandskaber, begyndte at forekomme ham snævert, efterhånden som han selv voksede. Denne blå, terpentingrønne eller grå ring indelukkede ham som i en fængselsgård, og det ensformige, lille landskab medførte den samme plage som straffefangens celle: mangel på indtryk. At rejse bort fra det hele kunne han ikke, fordi han var rodfæstet til sin jord, til sine små indtryk og sin diæt, og ikke kunne flyttes med roden. Det var nordboens tragik, som ytrede sig i længsel efter syden.

Så var det, han begyndte at spekulere på og lægge planer til at forbinde landet – ølandet kaldte han det, for at det var landfast i Lapland regnede han ikke – med kontinentet. Først skulle et sekstimers lyntog til Helsingborg i forbindelse med dampfærge over Sundet gøre Danmarks hovedstad til Nordens centrum. Isfri havne ved Djurö og Nynäs skulle ved hjælp af isbrydere

holde handel og søfart i gang hele året rundt; den nordiske vintersøvn blev derved afskaffet, og nationalkarakteren: ustadighed, som tilskreves denne seksmåneders afbrydelse fra al virksomhed, ville undergå en forandring. Den russiske handel på England skulle trækkes over Stockholm og Gøteborg, og den gamle plan fra Karl XI. og Karl XII.'s tid: at lede Persiens og Indiens handel over Rusland og Sverige virkeliggøres.

Sverige skulle blive et turistland, og udlændingene lokkes hertil. Stockholm ville han have forandret til en havvandsby ved at aflukke Mälaren ved Norrbro og "Slusen", og åbne et kanalsystem fra Strengnäsbugten gennem søen Båfven ud til Trosavig. Derved ville man få saltvandet op til "Skibsbroen" og Nybroviken, hvilket ville forandre de atmosfæriske forhold og dermed også menneskene.

Han kom i tanker om hin tid, da Sverige ved at tilhøre den store katolske kirke stod i forbindelse med Rom og derigennem regnedes med til Europa; han ville derfor, hvis det viste sig at religionen ikke kunne kastes overbord af de brede lag i befolkningen, genindføre denne vore fædres tro, som vi med ild og sværd var blevet tvunget til at afsværge, og hvis martyrer, Hans Brask, Olaus og Johannes Magnus, Nils Dacke og Ture Jönsson var blevet så skammeligt tilsmudsede i historien. Og katolicismen, romerarven, europæismens første bannerfører, var jo nu gået sejrende gennem Europa. Bismarck var faldet i kulturkampen, var gået til Canossa og havde valgt paven til fredsdommer, efter at han havde begyndt at tro på voldgiftsdomstole uden stålkanoner. Danmark havde bygget katolske kirker og det unge Danmark havde lånt sine penne til sagen. Nordens så vel som Nordtysklands germanisering var

kun et tilbagefald til barbari efter hunnerslagene i 1870, hvis følger viste sig i form af latinforfølgelse og franskhad, der gav sig udslag i en udryddelseskrig mod fransk litteratur, i nordtysk familiepolitik og lutheransk inkvisition med kætterfængsler og en almindelig sænkning af intelligensniveauet.

Lutheranismen, det var fjenden! Teutonerkultur, bourgeoisireligion i sorte bukser, sekterisk snæversyn, partikularisme, afspærring. Indespærring og åndelig død.

Nej, Europa skulle atter være et hele, og folkets vej gik over Rom, intelligensens over Paris!

Den svenske bonde skulle atter føle sig som verdensborger og træde ud af sin underklassestilling, atter få det anstrøg af skønhedskultur, som kirken fordum frembød i billeder og toner; hans gudstjeneste skulle blive en rigtig lovsang på romersproget, digtet af digtere og ikke af salmebogsforfattere, og som han lige skulle forstå så meget af, at det kunne vække hans højeste forestillinger om det, han alligevel ikke var i stand til at fatte; hans højmesse skulle forrettes af virkelige præster, der helligede deres liv til religion og sjælepleje, og ikke til agerdyrkning, mejerivæsen, l'hombre eller kontorforretninger, og så skulle bondens hustru få en sjælesørger, som hun i skriftestolen kunne betro sine sorger til i stedet for at rende i præstekonens køkken og plapre dem ud for tjenestepigerne.

Og ved latinens genindførelse ville ligesom tidligere enhver upsalastudents afhandling til de akademiske grader kunne læses af Europas lærde og enhver svensk forsker føle sig som medlem af den universelle intelligenskorporation under pontifikatet i Paris.

Disse og mange andre tanker nedskrev han og lagde i sin bordskuffe, for han kendte ikke et eneste blad, som ville optage dem – allermindst dem, der tilhørte patrioterne, som "af misundelse ikke ønskede at modtage forslag til fædrelandets udvikling".

Han havde fået svar på sine cirkulærer og havde fyldt kvistkammeret med materiale til sin europæiske etnografi. Men nu havde han tabt interessen for emnet; hans sind var blevet virkelig sygt, så at han ikke engang turde gå ud. Synet af et menneske fremkaldte hos ham en sådan modbydelighed, at han straks vendte om, når han mødte nogen. Samtidig voksede dog hos ham trangen til selskab, til at høre sin egen stemme og ved kontakt med et andet menneske komme til at udlade sin overproducerende hjerne og føle, at han indvirkede på andres tilværelse. Han havde et øjeblik tænkte på at anskaffe sig en hund, men at nedlægge dele af sit sjæleliv, sine følelser i et dyrelegeme, var det samme som at pode druer på en tidsel, og de smudsige, snyltende dyrs sympati havde han desuden aldrig ladet sig narre af.

Der var på øen en eneste mand, som havde en vis tiltrækning for Borg, og det var den gifte toldbetjent Vestman, hvis hustru levede i bigami uden at manden vidste det. Han var en ret fornuftig person med et åbent og ærligt udseende, og med ham genoptog inspektøren omgangen ved at forære ham en laksesnøre med dertil hørende kroge. Borg havde i begyndelsen af sommeren lånt ham bøger og lært ham at skrive efter forskrift, men efter at fiskeriet var begyndt og søfarten blevet livligere var deres veje skilte.

Men for nu at få manden til rigtig at benytte laksesnøren, ville inspektøren ikke røbe, at fiskeriet gjaldt laks, for så ville den konservative fisker aldrig have befattet sig med en efter hans mening så urimelig og unyttig gerning; han gik derfor i den salige tro, at spørgsmålet drejede sig om en ny og indbringende torskefangst, ved hvilken man kunne få de allerstørste fisk.

Da inspektøren efter en måneds eneboerliv roede ud på havet sammen med Vestman og hørte sin stemme igen, mærkede han, at den af mangel på øvelse havde forandret klangfarve og var blevet tyndere, så at det forekom ham som om han hørte en fremmed tale. Og nu berusede han sig i tale. Hans hjerne, hvis virksomhed i lang tid kun havde ytret sig ved hjælp af hånd og pen, brød nu gennem strubehovedets sluser, alle hans tanker strømmede ud som en rivende strøm, fødte nye på vejen, og da han var kommet til at tale med et menneskeligt øre som resonansbund uden at blive afbrudt, uden at blive plaget med spørgsmål, forekom det ham, at han havde haft en virkelig forstående tilhører. Og efter deres første udflugt følte han sig overbevist om, at Vestman var den intelligenteste person, han længe havde truffet på.

Han fortsatte således en uges tid og fortalte på deres sejlture om naturens hemmeligheder, forklarede månens indvirkning på vandfladen, advarede mod at tro på, at alt hvad øjet så, virkelig var således som det "så ud"; fortalte, at månen f.eks. var pæreformet, skønt den så ud som en kugle, og at man derfor heller ikke med sikkerhed kunne påstå at jorden var kugleformet ...

Her fortrak Vestmans ansigt sig, og han vovede for første gang at gøre en indvending:

– Ja, men det står da i alt fald i min almanak.

Inspektøren mærkede, at han var gået for langt og at han måtte vende, men det var for sent, thi hvis han skulle give en fremstilling af de nyeste forskninger om jordens form, såsom at den udgjorde en treakset ellipsoid, så fordrede dette forkundskaber hos tilhøreren, hvorfor han gik over til et andet emne. Han talte om luftspejlinger og benyttede lejligheden til at spørge, om man havde været på Svärdsholmen og set, hvorledes han havde huseret derude.

– Ja, vi har jo nok set, at man har huseret der, men nu er der ingen længere, som går i land på øen; både fiskeriet og fåregræsningen derude ligger øde, svarede Vestman helt troskyldigt.

Efter denne tilståelse trak inspektøren sig tilbage, skamfuld over at have været offer for den illusion, at hans tilhører havde forstået, hvad han havde sagt. Han havde talt mod en mur og antaget sit ekko for den andens stemme.

Otte dage senere var der stort røre på skæret, for Vestman havde fanget en laks, der vejede seksogtyve pund. Og da han indbildte sig, at han var opdageren af dette fiskeri, kom der snart en notits i bladet om en ny næringskilde for skærgården efter at strömmingen var begyndt at blive knap. Den heldige fisker, Erik Vestman, havde derved gjort sig fortjent til sine medborgeres agtelse og taknemmelighed osv.

Kort efter fremkom der i et folkeligt ugeblad en ærekrænkende artikel om fiskeriinspektører, som ingenting

forstod, men alligevel indbildte sig at kunne belære andre.

Herpå fulgte snart en skrivelse fra Landbrugsakademiet til inspektøren med anmodning om udførligere indberetninger angående fiskeriet og særlig om laksefangsten, som inspektøren kun svarede på med at indsende sin afskedsansøgning.

Berøvet den ringe støtte, hans tidligere embedsstilling havde ydet ham, fik han nu snart at føle, at de indfødte, som havde fået at vide, at han var "blevet afskediget", åbnede en formelig udryddelseskrig imod ham. Først begyndte de med, under foregivende af, at der ikke var plads ved broen, at kaste hans båd los, så at den drev på land og sloges i stykker.

Da det derpå blev regnvejr, mærkede han, at det regnede ind i kvistkamret. Og efter at have klaget over det hos Öman, begyndte det også at regne ind i de andre værelser, uden at han kunne opdage, at der manglede tagsten.

Kort efter blev der gjort indbrud i hans kælder; det var estlændere, sagde man.

Hensigten: at få ham bort, var tydelig nok, men nu morede det ham at trodse, og dette skete ved ikke at lade sig mærke med noget, men tåle alt.

Men da han nu så sig omgivet af virkelige fjender og for alvor udstødt af samfundet, kom den fredløses angst over ham med fordoblet kraft. Han sov dårligt om natten, uagtet han søgte at regulere sine drømme ved at indgive sig stærke suggestioner, førend han lagde sig til at sove. Men når han vågnede, havde han drømt, at han var en løsreven lydbøje, som drev og drev, uden at nå en strand, den kunne kastes op på. Og i søvne havde han ubevidst søgt støtte mod sengekanten for at føle berøring

med noget, selv om det også var dødt. Undertiden drømte han, at han svævede i luften og hverken kunne komme op eller ned; og når han så til sidst vågnede efter et besvimelsesanfald, havde han med hænderne grebet fast i puden, hans hoved hvilede på. Nu begyndte mindet om hans afdøde moder at dukke op. Han vågnede ofte efter at have drømt, at han lå som et barn ved hendes bryst. Sjælen var åbenbart på tilbagegang og erindringen om moderudspringet, lænken mellem ubevidst og bevidst liv, trøsterinden, forbedersken, steg frem. Barndomstanker om et gensyn i et andet liv vaktes, og hans første selvmordstanker ytrede sig som en ubetvingelig længsel efter at genfinde moderen etsteds i en anden verden, som han ikke troede på.

Al videnskab var til ingen nytte over for en synkende ånd, som havde tabt al interesse for livet; hjernen havde kæmpet indtil den var blevet træt og fantasien arbejdede uden regulator.

Da julen nærmede sig, gik han endnu oppe, men han spiste næsten intet og om aftenen bedøvede han sig med æter. Han følte væmmelse ved livet og lo, når han tænkte på sin tidligere stræben. Regnvandet havde ødelagt hans bøger og papirer; apparaterne henstod irrede og rustede.

Omsorgen for hans toilette havde tabt sig: skægget voksede vildt; håret blev aldrig redt og han skyede vand. Linned havde han i lang tid ikke skiftet og han havde tabt evnen til at kende smuds.

Klæderne manglede knapper og frakken var altid plettet foran, tilsølet, for hånden, som førte kniven og gaflen, adlød ikke længere viljen.

Når han engang imellem gik ud, stod børnene og vrængede ad ham og gav ham øgenavne.

En morgenstund havde han fået hele børnesværmen om sig. De trak ham i frakkeskøderne, og da han vendte sig om, blev der kastet en sten, som ramte ham på hagen, så at den blødte. Så brast han i gråd og bad om, at de ikke måtte være vrede på ham.

– Jo, du skal bort herfra, du tossehans, råbte en tolvårs dreng, for ellers får vi dig på sognet!

Og så gav de sig alle sammen til at stene ham. Men i det samme kom Ömans tjenestepige og greb drengen i håret. Og efter at have revset ham, gik hun hen til den overfaldne og tørrede blodet af hans ansigt med forklædet.

– Min lille stakkel! sagde hun.

Så lænede han sit hoved mod hendes fyldige barm og sagde:

– Jeg vil sove hos dig.

– Åh, han må da skamme sig! vrissede pigen og stødte ham fra sig. – Så råt du dog tænker! Fy!

En aften, nogle dage senere, kom Vestmans pige løbende og bad doktoren endelig komme op og se til madammen, som var ved at dø. Opfordringen forekom inspektøren noget mærkelig, men med den skarpsynethed, som, når han havde sine lyse øjeblikke, ledsagede hans sygdom, indså han, at her forelå et mord, og at man ville benytte sig af hans navn og titel i stedet for et officielt ligsyn. Sagen var ham ligegyldig, men strammede ham dog i øjeblikket op. Der var hændt noget, og det usædvanlige havde gjort et længe savnet indtryk på ham. Han gik derfor op til toldhuset, hvor han blev modtaget af begge brødrene, som førte ham ind i sygeværelset med en

høflighed, der forekom ham yderst mistænkelig. Men han sagde intet, spurgte ikke om noget, for han ville fremtvinge den dystre tilståelse ved at bringe manden til at tale først, sikker på, at han ville røbe sig ved det første ord.

Barnet, som sad med et tællelys foran sig og spiste på en sukkerkringle, var iført sine bedste klæder, for at hun skulle føle sig højtidelig stemt og iagttage en passende opførsel.

Efter at inspektøren havde set sig om i værelset og lagt mærke til at brødrene Vestman havde listet sig ud, gik han hen til sengen, hvor kvinden lå.

Han så straks, at hun var død, og forstod af hendes sammentrukne ansigtsmuskler, at der måtte være brugt vold mod hende. Og da han tillige så, at hendes hår var omhyggeligt redt tilbage over issen, var han øjeblikkelig på det rene med, at den gamle gode skik med sømmet her var bragt i anvendelse.

Men han ville have manden til at tale først, og med halvåbne læber og talende blikke, som om han ville spørge om noget, vendte han sig med Vestman. Denne lod sig straks narre, og stolende på, at han ikke behøvede at være videre snu over for en sindssvag, sagde han:

– Doktoren kan jo attestere, at hun er død, så kan vi straks begrave hende, for vi, fattigfolk, har ikke råd til at hente læge.

Mere behøvedes der ikke til næsten at forvandle formodningen til vished. Men i stedet for at svare, henvendte Borg sig halvhviskende til manden, som nu efter anmodningens fremførelse syntes fuldstændig beroliget, og spurgte:

– Hvor er hammeren?

Først fo'r karlen et par skridt tilbage, som om han ville kaste sig over sin modstander og kvæle kam, men blev derpå stående skælvende, afvæbnet ved det blik, som inspektøren kastede på barnet.

– Han ved ikke, hvor hammeren er, men jeg ved, hvor sømmet sidder, fortsatte nu inspektøren med uforstyrret ro. Overkloge asner, som ikke kan finde på noget nyt, men altid bærer sig ad som børnene, der gemmer sig på det samme sted, når de leger saltebrød! Jeg er overbevist om, at denne historie med sømmet i hjernen er opfundet af en adelsmand eller en præst i middelalderen og først nu er sunket ned til underklassen, hvor den er blevet gravet op som bevis på befolkningens snuhed. Alt kommer oppefra: laks, arsenik, søm, vådeskud, revolutioner, folkefrihed, økonomisk velstand, folkeviser, folkesproget, bondepraktika, antropologiske museer, men først som tyveri, for I, pøbel, stjæler hellere end tager mod gaver, fordi I er for lumpne til at ville takke. Og derfor bringer I jeres velgørere i dårekisten og jeres adelsmænd på skafottet. Send mig nu til galehuset, så slipper du fri for fængsel!

Da han var vendt tilbage til sit hus, kom han i tanker om, at fornøjelsen ved at komme til at tale ud havde gjort ham uforsigtig, og med sit kendskab til befolkningen vidste han, at selvforsvaret over for et farligt vidne kunne ægge morderen til at bringe dette til tavshed. Han sov derfor om natten med revolveren hos sig i sengen og havde slemme drømme, der vækkede ham.

Den påfølgende dag holdt han sig indelukket og så, at der var hængt hvide lagner for vinduerne i toldhuset. På den tredje dag blev liget båret ud og ført bort i en båd, og på den fjerde kom så

manden tilbage. Borg sov nu ikke mere og søvnløsheden fuldbyrdede ødelæggelsesværket. Rædslen for at blive vanvittig og sat på en galeanstalt blandet med frygten for at blive snigmyrdet, styrkede ham i hans beslutning om godvilligt at træde ud af livet. Nu, da døden nærmede sig og afslutningen på et liv, på en slægt, viste sig for ham i hele dens tristhed, var det som om forplantningsdriften brød frem, ytrende sig i længslen efter at eje et barn. Men at nå målet ad den banale vej: at opsøge en kvinde, binde sig ved familiebånd til jorden og samfundet, var ham nu mere imod end nogensinde tidligere, og under indflydelse af sin svage, sønderrevne sindstilstand udspekulerede han en genvej, som skulle skænke slægtsglæden, om end kun for nogle få timer.

Ad omveje, som hans finfølelse for nogle måneder ville have rejst sig imod, skaffede han sig et menneskefrø, efter at han under mikroskopet havde konstrueret en *couveuse* der kunne holdes opvarmet med seksogtredive til en og fyrre grader. Under befrugtningen så han hannerne sværme omkring den urørlige hun, som han indbildte sig at kunne se rødme. Og nu trængte de sig sammen, puffede og slog hinanden i kampen om at komme til at give impulsen til en slægt, forplante hans anlæg, indpode hans livlige, produktive ånd på et kraftigt, vildt underlag. Men det var ikke de groveste, dem med de store, dumme hoveder og tykke haler, men de livligste, smidigste og mest ildfulde, som først gennemtrængte membranen for at nå ind til kærnen.

Med tommelfingeren på spirituslampens skrue og med det ene øje på termometret betragtede han dette kærlighedens afslørede mysterium et par timer. Han så hvorledes cellen

begyndte at spalte sig, hvorledes allerede arbejdsfordelingen mellem de forskellige spirer fandt sted, og han havde uroligt afventet det forreste marvrørs opsvulming til den blære, der skulle danne hjernen, drømte at han så dette tænkningens sæde hvælve sig skønt og følte et sekunds stolthed over denne sin skabelse, som havde løst problemet homunculus, da en bevægelse med lampeskruen fik æggehviden til at løbe sammen og livsgnisten til at slukkes.

Han havde så intenst levet dette andet væsens liv i disse timer, at det nu, da han så den mælkehvide runde plet på glasset, forekom ham som om han betragtede et af døden brustet øje. Og smerten over dette voksede i hans sygelige sind til en sorg – sorgen over hans døde barn. Båndet mellem nutid og fremtid var sønderrevet og han havde ikke længere kraft til at begynde igen.

Da han vågnede til besindelse, følte han en stærk, varm hånds greb i sin, og han mindedes nu at have drømt, at han var et strandet fartøj, som kastedes frem og tilbage mellem luft og vand indtil han til sidst følte ankerkættingens ryk og en velgørende ro, som om forbindelsen med landjorden atter var blevet knyttet.

Uden at se op trykkede han den faste hånd for at føle nærværelsen af et levende væsen, og han indbildte sig, at han mærkede hvorledes der foregik en overflytning af kraft ved den svagere nervestrøms forbindelse med den stærkere.

– Hvorledes er det med ham? lød prædikantens stemme over hans hoved.

– Hvis du var en kvinde, ville jeg atter kunne leve, thi kvinden er mandens rod i jorden, svarede den syge og sagde for første

gang Du til sin fordums kammerat.

– Vær du glad ved at have mistet den fordærvede rod!

– Men uden rod kan vi ikke vokse og blomstre!

– Men med en sådan kvinde, Borg!

– En sådan? Ved du, hvem hun var? Jeg har aldrig fået det at vide.

– Nå, så er det nok, når du ved, at hun var en af dem, man ikke gifter sig med. Men nu er hun imidlertid forlovet …

– Med ham?

– Ja, med ham! Det stod i avisen i forgårs.

Der blev en pause og prædikanten ville rejse sig for at gå, men den syge holdt ham tilbage.

– Fortæl mig et eventyr, bad han med en barnlig, overtalende stemme.

– Hm! Et eventyr?

– Ja, et eventyr! For eksempel det om Tommeliden. Når jeg nu beder dig, gør det så!

Prædikanten satte sig ned igen, og da han så, at det var den syges alvorlige mening, opfyldte han hans ønske og gav sig til at fortælle.

Inspektøren hørte efter med stor opmærksomhed, men da prædikanten efter gammel vane ville uddrage en moralsk lære af eventyret, afbrød den syge ham straks og bad ham holde sig til teksten.

– Det gør så godt at høre gamle eventyr, sagde han; det er en hvile at synke ned i de bedste minder fra den tid, da man var et lille dyr og elskede det unyttige, det urimelige, det meningsløse. Læs nu Fadervor for mig!

– Du tror jo ikke på Fadervor?

– Nej, ikke mere end på eventyrene; men det gør alligevel godt, og når døden nærmer sig og man atter går tilbage, bliver man konservativ og holder af det gamle. Læs Fadervor! Du skal få dit gældsbrev tilbage og mine efterladenskaber, hvis du læser.

Prædikanten vaklede et øjeblik, så begyndte han at læse.

Den syge hørte først tavs på bønnen, derpå fulgte hans læber med lyden og udtalte til sidst ordene tydeligt og med en bedendes tonefald.

Efter at de havde sluttet, sagde prædikanten:

– Det er nok godt at bede!

– Det er som medicin. De gamle ord vækker minder og giver kræfter, de samme kræfter, de fordum gav de Jeg-løse, som søgte Gud uden for sig. Ved du hvad Gud er? Det er det faste punkt i rummet, som Arkimedes ønskede sig for at kunne løfte jorden. Det er den fingerede magnet inde i jorden, uden hvilken man ikke ville kunne forklare magnetnålens bevægelser. Det er den æter, som måtte opfindes for at det tomme rum skulle kunne fyldes. Det er molekylet, uden hvilken de kemiske love ville være underværk. Giv mig lidt mere hypotese, og frem for alt det faste punkt uden for mig selv, for jeg er fuldstændig løs.

– Sig mig, skal jeg tale om Jesus? Spurgte prædikanten, som troede, at den syge talte i vildelse.

– Nej, ikke om Jesus! Det er hverken et eventyr eller en hypotese. Det er et påfund af hævngerrige slaver og onde kvinder; det er molluskernes gud i modsætning til vertebraternes … men stop lidt, jeg er jo en mollusk. Tal om Jesus! Tal om, hvorledes han omgikkes toldbetjente og løsagtige kvinder, som jeg har måttet gøre. Fortæl om de åndeligt fattige, der skal eje Himmelen, fordi de ikke herskede her på jorden, og

om hvorledes han lærte håndværkere at drive om som løsgængere, og tiggere, dovenrygge, forlorne sønner, der ingenting ejede, at leve i ejendomsfællesskab med de arbejdende, der havde noget.

– Nej, du gudsbespotter, jeg vil ikke sidde her som din nar! afbrød prædikanten ham og rejste sig nu for alvor.

– Gå ikke, gå ikke! råbte den syge. Hold mig i hånden og lad mig høre din stemme. Fortæl om hvad du vil! Læs! Læs i almanakken eller Bibelen – det er mig det samme. *Horror vacui*, rædslen for det tomme intet må bort.

– Ser du nu, at du er bange for døden!

– Ja vist så, lige så vel som alt andet levende, der ikke ville have levet, hvis ikke frygten for døden havde eksisteret. Men dommen, min ven, den frygter jeg ikke, for værket dømmer mesteren og jeg har ikke skabt mig selv!

Prædikanten var gået!

Det var nu dagen før juleaften, da Borg efter en stormfuld nat, hvor han troede at have hørt kanonskud og menneskeskrig, gik ud på den nyfaldne sne. Himlen var sortblå som en stålplade og søerne brød sig mod stranden, medens lydbøjen skreg i et uafbrudt hyl, som om den råbte om hjælp.

Og nu så han i sydøst ude på havet en stor, sort damper, hvis cinnoberrøde bund viste sig for ham som et blodigt, sønderrevet bryst. Skorstenen med dens hvide ring lå knækket ned til den ene side, og i master og ræer hang mørke skikkelser, forvredne som maddiker på en fiskekrog.

Ud af en gabende revne midtskibs sås bølgerne slide i stykgodset: pakker, baller, æsker, kartoner; de opslugte de

tungeste og førte de letteste i land.

Han gik langs med stranden med en ligegyldighed for de skibbrudnes skæbne, som kun den føler, der betragter det som en lykke at dø, og kom endelig ud til pynten, hvor stendyssen med korset stod. Her skummede søen voldsommere end noget andet steds, og på det grønne vand så han genstande af underlig form og farve flyde omkring, medens mågerne kredsede over dem med arrige skrig, som om de var blevet skuffede i deres rovbegærlighed.

Efter i nogen tid at have betragtet de sælsomme tingester, der kom nærmere og nærmere, så' han, at de lignede små, fint påklædte børn. Nogle havde blondt pandehår, andre sort, deres kinder var blomstrende røde og hvide, og deres store, åbne blå øjne vendte blikket op mod den mørke himmel, urørlige, uden at blinke. Men da de kom nærmere til stranden, lagde han mærke til, at når de gyngede på bølgen, bevægede øjnene sig på nogle af dem, som om de gav ham tegn til at bjerge sig; og ved den næste dønning kastedes der fem op på stranden.

Hans ønske om at eje et barn var så fastgroet i hans bløde hjerne, at han slet ikke kom på den tanke, at det var dukker, som det forsinkede og strandede fartøj havde ført med til julemarkedet, hvorfor han samlede favnen fuld af de små hittebørn, som havet, den store moder, havde skænket ham. Og med sine våde protegéer fast trykkede mod brystet skyndte han sig tilbage til huset for at tørre dem. Men han ejede intet, han kunne tænde op med, for folkene havde nægtet at sælge ham brændsel. Selv følte han ikke kulden, men hans små julegæster skulle have det varmt, hvorfor han brækkede en af boghylderne i stykker og tændte et flammende bål på det store ildsted, trak

sofaen frem og satte de fem rollinger på rad foran ilden. Han indså imidlertid at de ikke kunne tørres med klæderne på og begyndte derfor at klæde dem af, men da han så, at de alle sammen var piger, lod han dem beholde deres små chemiser på.

Derpå vaskede han deres fødder og hænder, redte deres hår, klædte dem på igen og lagde dem til at sove.

Det var, som om han havde fået fremmede i huset, og han listede sig om på tå for ikke at vække dem.

Han havde fået noget at leve for, noget at pusle om, at vise sin deltagelse for. Og da han i nogen tid havde gået og betragtet de sovende små og så, at de lå med åbne øjne, troede han at lyset generede dem, hvorfor han rullede gardinerne ned.

Da det blev mørkt i værelset, blev han overfaldet af en tyngende søvnighed, som hidrørte fra sult; men han kunne nu ikke længere skelne mellem fornemmelsernes årsager og vidste således ikke, når han var sulten eller tørstig. Da imidlertid sofaen var optaget af de små, lagde han sig på gulvet og faldt i søvn.

Da han vågnede var det mørkt i stuen, men døren stod åben og en kvinde stod på tærsklen med en tændt lygte i hånden.

– Herre Gud, han ligger på gulvet! hørtes Ömans tjenestepige udbryde. – Men kære, lille herre, ved han da ikke, at det er juleaften?

Han havde sovet et helt døgn, lige til den næste dags eftermiddag.

Uden at vide, hvad han gjorde, rejste han sig op. Han savnede noget, for toldfolkene havde været inde og konfiskeret strandingsgodset, men han kunne ikke mindes, hvad han

savnede. Han følte kun en forfærdelig tomhed, som om han led under en stor sorg.

– Nu skal han komme op til Ömans og spise julegrød, for man er dog et kristent menneske på juleaften. Åh, herre Jesus, en sådan elendighed!

Og pigen brast i gråd.

– At se et menneske gå således til grunde, det er jo til at græde blod over! Kom nu! Kom nu!

Den halvt vanvittige svarede kun med en bevægelse, at han skulle komme, når pigen ville gå i forvejen.

Da hun var gået, blev han endnu en stund i stuen, tog lygten, som hun havde ladet blive tilbage, og gik hen foran spejlet. Da han så sit ansigt, som lignede en vilds, syntes det at lyse op i hans forstand og hans vilje anspændtes til en sidste anstrengelse.

Han lod lygten stå og gik ud.

Vinden var gået vestlig og havde stilnet noget af; luften var klar og stjernehimlen gnistrede. Ledet af lysene fra hytterne gik han ned til havnen, listede sig ind i et skur og tog sejlene ud til en båd.

Efter at have sat sejl kastede han los, tog roret og holdt med forlig vind til søs.

Først gjorde han et slag, for endnu en gang at kaste et blik på den lille stump af jorden, der havde været vidne til hans sidste lidelser. Og da han så et tregrenet julelys i toldhusets vindue, hvor morderen fejrede Jesus, tilgiveren, alle forbryderes og uslingers afgud, med hvem alt ondt, som den borgerlige lov straffede, blev undskyldt, spyttede han, halede skødet til sig, og holdt ud for fuld vind. Med ryggen mod land styrede han ud

under det store stjernekort og tog pejling på en stjerne af anden størrelse mellem Lyren og Kronen i øst. Han syntes den skinnede stærkere end nogen anden, og da han ledte efter i hukommelsen, huskede han utydeligt noget om julestjernen, ledestjernen til Betlehem, hvorhen tre afsatte konger valfartede, for som faldne storheder at tilbede deres lidenhed i det mindste af menneskenes børn, der senere blev alle smås erklærede gud. Nej, det kunne ikke være den stjerne, for de kristne troldmænd havde til straf for, at de bragte mørke over jorden, ikke fået en eneste lysprik på himmelhvælvingen opkaldt efter sig, og derfor fejrede de den mørkeste årstid – så sublimt latterligt – ved at tænde voksstabler! Nu lyste det pludselig op i hans erindring: det var stjernen *Beta* i Herkules. Herkules, Hellas' sædelige ideal, styrkens og klogskabens gud, som dræbte den lernæiske hydra med de hundrede hoveder, som rensede Augias stald, fangede Diomedes' menneskeædende heste, rev sværdbæltet af amazondronningen og trak Cerberus op af Helvede, for til sidst at falde for en kvindes dumhed, en kvinde, som forgiftede ham af lutter kærlighed efter at han som vanvittig havde tjent nymfen Omphale i tre år …

Ud mod den i himlen optagne, som aldrig lod sig slå eller spytte i ansigtet uden at give slagene og spyttet tilbage som en mand, ud mod selvopbrænderen, som kun kunne falde for sin egen stærke hånd uden at tigge om befrielse fra kalken, ud mod Herakles, som befriede Prometeus, lysbringeren, selv søn af en gud og en kvindemoder, og som de vilde forfalskede til en jomfrudreng, hvis fødsel hilstes af mælkedrikkende hyrder og skrydende æsler.

Ud mod den nye julestjerne gik færden, ud over havet, almoderen, af hvis skød livets første gnist blev tændt, frugtbarhedens, kærlighedens uudtømmelige kilde, livets udspring og livets fjende.

Om "Ved havbrynet"

Forfatter: August Strindberg (1849-1912).
Første udgave: August Strindberg: *I hafsbandet,* Albert Bonniers Förlag, Stockholm 1890.
Denne udgave efter: August Strindberg: *Ved Havbrynet.* Autoriseret Oversættelse af V. Adler. Alb. Cammermeyers Forlag. Kjøbenhavn og Kristiania, 1892.
Oversætter: Viggo Adler (1849-1921).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter maleri af Anders Zorn (1860-1920): *Junikväll* (1886). (Udsnit.)

ISBN 978-87-7628-256-1
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-530-3 (Ølstykke 2017).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk